OM NORDBOERNES FORBINDELSER MED RUSLAND OG TILGRÆNDSENDE LANDE.

Et hidtil ikke trykt Arbeide. af **P. A. MUNCH.**

Særskilt Attryk af P. A. Munchs „Samlede Afhandlinger“.

CHRISTIANIA. TRYKT HOS A. W. BRÖGGER. **1873.**

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken digitaliserades i september 2009 av norska Nasjonalbiblioteket, varifrån de scannade bilderna och OCR-texten i november 2014 kopierades till Projekt Runeberg för att kunna korrekturläsas.

FORORD.

I Fortalen til „**Antiqvités Russes** d’àpres les monuments historiques des Islandais et des anciens Scandinaves, éditées par la Société Royale des Antiquaires du Nord, tome I“ nævnes, at P. A. Munch foruden at redigere Indledninger og oplysende Noter til Sagauddragene har forfattet flere af de vigtigste selvstændige Afhandlinger, der pryde dette Værk; blandt disse nævnes „le traité géographico-ethnographique servant à l’éclaircissement des rapports des Scandinaves avec la Russie et les pays limitrophes“, som skulde optages i Værkets aldrig udkomne 3die Bind. Efter min Forespørgsel hos Oldskriftsselskabets Sekretær, Hr. Prof. Engelhardt, om noget Manuskript af Munch skulde findes i Selskabets Archiv, havde han den Godhed at skaffe mig tillaans denne Afhandling, som fandtes blandt Etatsraad Rafns Papirer og nu ejes af hans Enke.

Afhandlingen er skrevet i 1849, efterat Trykningen af 1ste Bind af Antiquités Russes var begyndt men førend Munch havde skrevet de sidste Bemærkninger i dette Bind (S. 482—85); og til den slutter sig supplerende Afhandlingerne „om Finmarkens politisk-commercielle Forhold til den norske Stat“ (trykt i Annaler for 1860), og „om Grænsetraktaterne mellem Norge, Sverige og Rusland i det 14de Aarhundrede“ (trykt i Langes Tidsskrift, 5te Aargang).

Afhandlingen udkommer her som særskilt Aftryk af P. A. Munchs „Samlede Afhandlinger“ og er saaledes redigeret efter samme Principer som Forfatterens øvrige i dette Værk optagne Arbeider. Jeg har saaledes maatte udelade flere Afsnit, fordi de enten var behandlede paa samme Maade og bedre andensteds — herhen hører en Fremstilling af den Keyserske Indvandringstheori og dens Fordeling af Nordeuropas Folkestammer — eller fordi Forf. selv havde kort efter leveret Omarbeidelser efter nyere Oplysninger; dette gjælder Dele af den svenske Oldhistorie efter Opdagelsen af den skotske „Historia Norvegiæ“ og alt hvad der hænger sammen med Traktaterne med Rusland fra 14de Aarhundrede. Disse Stykker kunde ved sin løse Forbindelse med Hovedemnet lettelig bortskjæres, hvilket jeg maa antage ogsaa vilde være gjort, hvis 3die Bind af „Antiquités Russes“ nogensinde var udkommet.

Kristiania, November 1873.

Gustav Storm. En Undersøgelse om vore Forfædres geografiske Forestillinger om de i Øst for dem beliggende Lande og de ældre ethnografiske Forhold i disse Egne maa med Hensyn til Materien nødvendigviis dele sig i to Hovedstykker: A) om de nuværende russiske Landstrækninger, der indtil langt hen i Middelalderen saaatsige

vare Folkevandringernes fornemste Skueplads, og i hvilke — derom er Alle enige, deres Hypotheser være forresten nok saa forskjellige — ogsaa de nordiske Nationer i sin Tid maa have haft deres Hjem; og B) om de sydligere, fornemmeligen til det romerske Monarchi fordum henhørende Lande samt de øvrige Egne i Asien, der kunne henregnes til den egentlige Oriens. Behandlingsmaaden af disse to Hovedstykker bliver deri forskjellig, at det ved det første ej alene gjælder at bestemme Forholdene paa den Tid, da Sagaerne bleve forfattede, og vore Forfædres Forestilling derom, men at det ogsaa er af den yderste Interesse at betragte de ethnografiske Forholde noget nøjere, at forfølge dem saa langt op i Tiden som muligt, og ved Sammenhold af alle de øvrige sikkre historiske Data, der staa til vor Tjeneste, at udfinde, hvorvidt vi i en fjærn Tidsalder ogsaa kunne anvise vore Forfædre eller de med dem nøje beslægtede Nationer Plads i den Vrimmel, der tumlede sig paa hine uoverseelige Sletter; det andet Hovedstykke reducerer sig til en blot og bar Paaviisning og Forklaren af de i den oldnord. Literatur selv forekommende Yttringer, der have Hensyn til de omspurgte Landes Geografi, og vidne om vore Forfædres mere eller mindre rigtige Begreber i denne Henseende.

At Undersøgelsens første Hovedstykke bliver os i enhver Henseende interessantest, følger ligefrem af Materien selv, men det bliver os og saamegetmere indviklet og vanskeligt, som det her gjælder at sammenholde de mest heterogene og allevegne fra sammensankede Beviissteder for nogenlunde at udbringe etHeelt, ej at tale om, at det neppe nogensinde bliver muligt med de forhaandenværende Hjælpemidler overalt at opnaa den Grad af Evidents, at vor egen subjective Vished ogsaa bliver det samme for Læseren. Vi maa her trøste os ved, at dog idetmindste noget af det, der forhen betvivledes, ved skjønsom Benyttelse af de Kilder, der især i den seneste Tid ere komne til, og ved det Opsving, flere historiske Hjælpestudier, fornemmelig det comparative Sprogstudium, har faaet, vil kunne bringes paa det Rene, og at i alle Fald flere nye Standpuncter ville kunne vindes for fremtidige, dybere gaaende Undersøgelser, samt at enkelte hidtil bestaaende fejlagtige Anskuelser ville kunne rettes. Dette vil især finde Sted ved Benyttelsen af de saakaldte fabelagtige Sagaer, hvor isærdeleshed i forrige Aarhundrede saare megen Mislighed har fundet Sted.

Det ligger forresten i Sagens Natur, at man for at vinde det rette Standpunct for den kritiske Behandling af Sagaernes geografiske Notitser om de russiske Lande, først maa anstille hine foreløbige Undersøgelser; ellers vildeman savne en bestemt Basis, hvorfra man kan gaa ud, og til hvilken man kan henvise. Naar man først kjender Maaden, paa hvilken Folkestammerne under Sagatiden vare fordeelte i Rusland, og nogenlunde kan forfølge dem opad i Tiden i deres tidligere Opholdssteder, vil man og lettere kunne forstaa Sagaernes Udtryk i disse Materier og rigtigere opfatte de historiske Forhold i de ældre Tider.

*

1. Da den Nation, hvormed vi først og fremst her have at beskjæftige os, er den russiske, vil det være nødvendigt, allerførst at bestemme, hvad der oprindeligen og egentligen forstodes ved Russer, et Spørgsmaal, som vistnok ofte har været paa Bane, og som paa forskjellige Maader har været besvaret, men som dog ved en omhyggelig og fordomsfri Sammenstilling af Kjendsgjerningerne neppe saa utilfredsstillende vil kunne løses.

At de oprindelige Russer vare et Folk af samme Herkomst og med samme Sprog som Skandinaviens Beboere, er allerede saaledes godtgjort, at det neppe kan være nogen Tvivl underkastet. Navnligen ere de vigtigste bevisende Steder anførte i Kaspar Zeuss's „die Deutschen u. die Nachbarstämme“, S. 547—566, og i R. Keyser's Afhandling „Om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtskab“ i „Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie“,VI, S. 405—411. Vi kunne derfor her fatte os med noget større Korthed, end det ellers vilde have været muligt.

Russerne nævnes af byzantinske Forfattere allerførst ved Aar 774, da Theophanes omtaler deres første Anfald paa det østromerske Rige, hvilket de angrebe paa 2000 smaa Skibe, men bleve slagne af Kejser Constantin Kopromymos. Dette Sted forklares imidlertid ogsaa paa en anden Maade, idet man oversætter τα ρουσια χελανδια med „de røde Skibe“, ikke „de russiske“. Dog vil man isaafald have ondt ved at sige, hvad dette var for Skibe. Kruse antager derfor, og vistnok ogsaa med Rette,Ann. for nord. Oldk 1845. S. 304. at Stedet sigter til Russerne. I Forbindelse med de byzantinske Anliggender, skjønt ikke af nogen byzantinsk Forfatter, nævnes de

dernæst ved Aar 839 i den bekjendte Beretning om Kejser Theophilos's Gesandtskab til den tydske Kejser Ludvig den Fromme, i de saakaldte bertinianske Annaler:Duchêne's Histor. Franc. scrr. T. III. 195, hos Pertz I. 434. „*Misit etiam cum eis quosdam, qui se, i. e. gentem suam, Rhos vocari dicebant, quos rex illorum, Chacanus vocabulo, ad se amicitiæ, sicut asserebant, caussâ direxerat, petens per memoratam epistolam, quâtenus benignitate imperatoris redeundi facultatem atque auxilium per imperium suum totum habere possent, quoniam itinera, per quæ ad illum Constantinopolin venerant, inter barbaras et nimiæ feritatis gentes immanissimas habuerant, quibus eos, ne forte periculum inciderent, redire noluit. Quorum adventus caussam imperator diligentius investigatus, comperit eos gentis esse Sueonum, exploratores potius regni illius nostrique quam amicitiæ petitores ratus, penes se eo usque retinendos judicavit, quod veraciter invenire posset, utrum fideliter eo necne pervenerint; idque Theophilo per memoratos legatos suos atque epistolam intimare non distulit, & quod eos illius amore libenter susceperit, ac, si fideles invenirentur, et facultas absque illorum periculo in patriam remeandi daretur, cum auxilio remittendos; sin aliàs, unâ cum missis nostris ad eius præsentiam dirigendos, ut quid de talibus fieri deberet, ipse decernendo efficeret*". Dette Sted er saamegetmere mærkeligt, som man af Udtrykket „comperit eos gentis esse Sueonum" har villet udlede, at disse Russer vare ligefrem svenske, eller sendte direkte fra Sverige. Imidlertid ligger dette ingenlunde nødvendigt i Udtrykkene, af hvilke man ligesaavel kan faa ud, at de blot vare af samme Nation som Svearne. At de vare sendte fra et Land hiinsides Østersøen, omtales ikke med etOrd. Deres Konge kaldes *Chacanus;* at dette kan være et Personsnavn og staa istedetfor det oldn. *Hákon*, er heel rimeligt, men at Byzantinerne dog under alle Omstændigheder dermed have forbundet samme Begreb, som de vare vante at forbinde med det tyrkiske eller tatariske *Khakan, Khagan*, og ved dets blotte Anvendelse give tilkjende, at de satte det her omhandlede Folks Hjem etsteds i Ruslands Slette-Egne, mellem de der boende tatariske Folk, synes temmelig klart, saamegetmere som der i Aaret 839 neppe var nogen Overkonge i Svithjod af Navnet *Hákon*.Jeg har siden læst E. Kuniks Afhandling om dette Spørgsmaal i hans „Berufung der Schw. Rodsen", II. S. 194—282, hvor han fornemmelig af Hjælpemidler, som ej findes udenfor Rusland, viser, deels at Byzantinerne i 839 vare saa vante til at betragte den khazariske Khagan i det nuværende Sydrusland som Hersker over alle fra den Kant kommende Folk, at de meget vel ogsaa kunde tillægge Rodsernes Fyrste denne Titel; deels, at virkelig, efter Erobringen af Kiev, Khazarermagtens Hovedsæde, Khagantitlen paa en vis Maade gik over paa de novgorodske Storfyrster, og anfører Brudstykker af et gammelt Haandskrift, hvori Vladimir og Jaroslav betitles „Khagan".

2. Fra denne Tid af nævnes Russerne (οι `Ρως eller `Ρωςοι) hyppigen af de byzantinske Skribenter som et talrigt, stridbart, og ved sine Angreb paa det græske Rige farligt Folk fra de øvre Dnjæpr-Egne. I Kejser Michael III.'s 10de Aar (852) angrebe de Constantinopel med 200 Skibe (ifølge Kedrenos, Leo Grammaticus, Simon logotheta).See Stritter, memor. populorum, T. II. S. 957. I 865 trængte de lige frem mod Constantinopel, herjende Landet vidt og bredt, efter den samtidige Niketas Paphlago's Beretning i Patriarken St. Ignatius's Biografi;Harduini Act. concil. 5. 966. de kaldes her το μιαιφονωτατον των Σκυθων εθνος, οι λεγομενοι `Ρως (det særdeles mordbesudlede skythiske Folk ved Navn Rhôs). Det samme Anfald omtales og af Constantin Porphyrogenitus' Fortsætter, der siger om Folket: „εθνος δε ουτοι Σκυθικον, ανημερον τε και αγροικον. — — εθνος δε οι `Ρως Σκυθικον, περι τον αρκτωον ταυρον κατωκημενον, ανημερον τε και αγριον. Under Kejser Basilios Makedon (867—886) lykkedes det, efter den samtidige Patriarch Photios's eget Circulære, at omvende flere af dem til ChristendommenPhotii epistolæ ed. Richard. Montacutius. Lond. 1651. S. 58., uden at Christendommen dog slog dybere Rødder hos dem end i de skandinaviske Lande, hvor dog ogsaa mange Vikinger lode sig døbe eller primsigne udenlands, men ved Hjemkomsten ingen Skridt gjorde for at udbrede den nye Lære, der og i næste Generation forglemtes. Yderst interessant er AraberenMasudi's Etterretning om Russernes *(Er-Rus)* Tog paa 500 Skibe til det kaspiske Hav (altsaa formodentlig opad Don, og dragende Skibene over Ejdet), og derpaa videre lige ned til Aserbeidshan i 912;Frähn's Ibn-Fosslan, S. 242 ff. lignende Tog omtales ogsaa senere af Ibn-Haukal. Ibn Fosslan, der selv i Aaret 921 og 922 som Kalifen Al-Muktedir's Gesandt til Kongen af Bulgarien besøgte disse Egne og lærte Russerne ved Volga at kjende, beskriver dem som høje, velvoxne og blonde, ligesom han og fortæller, hvorledes en afdød anseet Russer blev brændt paa et Skib i Elven

tilligemed Heste, Hunde og et Fruentimmer, næsten ganske saaledes som man læser Beretningen om Balders Opbrændelse paa Skibet Ringhorne i Snorra-Edda. Denne Beretning af Ibn Fosslan er opbevaret i Jakut's geogr. Ordbog, der desuden ogsaa indeholder et Par andre Artikler om Russerne, hvor disse nøje adskilles fra Slaverne. — Om Russernes bekjendte Tog til Constantinopel under Igor 941 fortælle flere byzantinske Skribenter, men interessantest og mest oplysende til vort nuværende Emne udtaler sig derom Liutprand af Ticino i sin „*Historia sui temporis*“V. 6. hos Duchêne Vol. III. saaledes: *gens quædam est sub aquilonis parte constituta, quam a qualitate corporis Græci vocant Russos, nos vero a positione loci vocamus Nordmannos. Lingua quippe Teutonum „Nord“ aquilo, „man“ autem mas seu vir dicitur, unde & Nordmannos aquilonares homines dicere possumus. Huius denique gentis rex Inger vocabulo erat, qui collectis mille et eo amplius navibus Constantinopolim venit*“. (Nu tales om Kampen og Russernes Nederlag). *Ingenti Inger confusione postmodum ad propria est reversus; Græci vero, victoriâ potiti, vivos secum multos ducentes, Constantinopolim regressi sunt læti. Quos omnes Romanus in præsentia Hugonis nuncii, vitrici scilicet mei, decollari præcepit*“. Liutprand havde saaledes hørt Sagen fortælle af et troværdigt Øjenvidne, hans egen Stiffader; han udtaler endog den russiske Konges Navn ikke efter den slaviske Modification Igor, men efter den nordiske Maade med Bibehold af ng, Inger, ɔ: Ingvar. Ogsaa siger han paa et andet Sted (I. 3): „*Russii, quos alio nomine nos Nordmannos appellamus*“. En af de allerbedste Oplysninger i denne Materie indeholder dog Constantin Porphyrogenitus' i Midten af det 10de Aarhundrede forfattede Skildring af Russerne og deres Tog paa Baade nedad Dnjæpr-Floden.De administrando imperio, Cap. 2. 9, Udg. i Bonn 1840, S. 69, 74 ff. Han fortæller her, at de6 ere Naboer af Petshenegerne (roi£ P«£ oC fiFau^woxtrat ystrovsc xac oij-o^ot xafrsampcaj!.) ; at de egentlig havde hjemme i Nov gorod (octco tou Nsp.cyapsac), hvor deres Fyrste Svjatoslav, Igors Søn, residerede (sv « Xa^o? o u<o£ "Iyywp tou apxovxoc cPoa"a? !xa&s£sTo), men at ogsaa nogle vare fra Smolensk (MaXivocrxa), Liubetsh (TsXiouT^a), Tshernigov (T^spviycoya) og Vyshegrod (BouaeypaSs). Han beskriver dernæst, hvorledes de, forat naa det sorte Hav, paa smaaßaade drage ned adDnjæpr floden, saaledes at de ved hvert betydeligt Vandfald stige ud og slæbe eller bære Baadene over Land forbi Fossen; disse Vand fald, der for største Delen ligge i Petshenegernes Land, hvor for Russernes Varsomhed maa være desto større, opregnes og nævnes; deres Navn anføres baade paa Russisk (svcn<m) og paa Slavisk (axXafkviaxc) med tilføjet græsk Oversættelse; her skjelnes der paa det tydeligste mellem begge Sprog, Russisk og Slavisk, og kan man i de saakaldte russiske Navne, selv gjennem den græske Forvanskning, aldeles bestemt gjenkjende oldnordiske Former. Allerede Lehrberg har tilstrækkeligen op lyst dette i sine Untersuchungen zur åltern Geschichte Russlands" (S. 317—383). Den første Fos, som Forf. giver det fælles rus siske og slaviske Navn 'E<7joutcyj (Essupi), der skal betyde |nr) xoi^da-frai" (sov ikke!), har vel paa Oldn. heddet né sofi" eller eigi sofi", hvilket oversat paa nuværende Russisk lyder ne sypi". Den anden hedder soaurd": OuX(3opcK (Ulvorsi), paa Sla visk 'OcjTpo^ouvutpax (Ostrovuniprach), oversat to virjatov tou 9pay;j.oO", Fossens Holm. PaaSlavonisk harnetop Ostrovnij-Prag" denne Betydning; paa moderne Russisk er endnu ostrov en 0 og porog en Fos; at det hos Constantin i det saakaldte russiske Navn forekommende popai (vorsi) er det oldn. fors, og saaledes snarere skulde lyde cpopai, kan ej betvivles, ligesaalidt som at oOX staar for ouXjj., hvis \). har assimileret sig med den følgende Labial, og at det oprindelige har været o\)\\xqogzi=~h6lnifors. Den tredie Fos kaldes paa Russisk FsXavSpi, hvilket Navn paa Slav. siges at betyde rfi°s 9P*[J.yH-°;J (Fossens Larm); her har Lehrberg tyde lig godtgjort, baade at den Fos, her menes, maa være den, der nu kaldes Svonskoi, Svonetskoi eller Svonets o: den lar mende, og at i Texten det slav. Navn ved en Skrivfejl maa være forglemt. Gel and ri er aabenbart det oldn. Gjallandi, gellandi o: den Larmende. Den fjerde Fos hedder paa Russisk 'Astcpap (Aifar), paa Slav. NsacnJT (Neasit), fordi Pelikanerne" bygge Rede i Klipperne deromkring. En Pelikan kaldes undertiden7 paa Slavonisk Nejasyt", og; dette Navn passer godt; vanskeligere er det at forklare Aifar", hvilket Lehrberg noget tvungent an seer for det oldn. ce.fr, heftig, og svarende til det slav. nesyt", o: umættelig, hvilken han antager for den rigtigere, men af Forf. eller hans Hjemmelsmænd misforstaaede, Form. Snarere kunde man her tænke paa en Fejlskr. istedetfor 'AX9a'p, der mindede om Ålpt, en Svane, thi paa Fuglens Art kommer det vel ikke saa nøje an. Den fjerde Fos heder paa Russisk Bapoucpopo? (efter Udtalen Varuforos, dog undtagelsesviis ogsaa Baruforos), paa Slav. BouXv-^Trpax (Vulniprach), Bt.oTt.

Xijxv-irjv octcotsXsi" (fordi den danner et stort Kjær). Fossen heder nu Volny-Porog", har altsaa beholdt sit gl. slaviske Navn, men dette betyder ikke Kjær- eller Dam-Fossen, men derimod^Bølge- Fossen. Derfor tror Lehrberg, at man i den gr. Text istf. Xip^v (AIMNHN) bør læse si'vYjv (AINHN) o: Hvirvel, og A og A ligne hinanden vistnok saameget, at Forvexlingen ej er urimelig. I alle Fald vilde den oldn. Form Bdrufors der meget ligner Bapoucpopoe, være en ligefrem Oversættelse af Volny-Porog". Den 6te Fos har det russiske Navn Asocvt!. (Leandi) og det slav. Bspoux^ (Verutzi) eller BspovtC^ (Ve rontzi), paa Græsk oversat pptxap-a vspoO, Vand-Opbrusningen. Det slaviske Navn er en Participialform af varju, variti, syde, koge; det russ. svarer til det oldn. læjandi ell. hlæjandi, egentlig den leende", men dette Navn, brugt om Vandfald, betegner netop et hef tigt brusende Sted. Navnet findes ogsaa brugt om et Sted i Glom men Elv i Norge, nær ved Sarpsborg, altsaa ved Sarpfossen ; efter dette Sted fik endog en Forstad til Sarpsborg Navnet Hlæjandi, og dette Navn er i Tidens Løb gaaet over til det nuværende Gl end eller Gl en g. Den 7de Fos kaldes paa Russisk -SrpoufSouv (Struvun eller Strubun), paa Slavisk Nairps?-») (Naprezi), oversat jxixpoc: 9payfxoc (den lille Fos). Ved Forklaringen af det slav. Naprezi møde Vanskeligheder, som det her ej er at løse, men det saakaldte russiske Srooupouv maa under alle Omstændigheder komme af det oldn. strjupa, sammensnøre (hvoraf vort nyere Strube"); i Norge kaldes flere Steder, hvor de en Flod eller Indsø omgivende Dalsider nærme sig hinanden og ligesom ind snøre Flodlejet, en Stryp", Strypen", hvilket man nok kan tænke sig forvansket til Strubun". De her anførte Beviser ere allerede i og for sig udtømmende; vi ville kun endnu, for Fuldstændighedens Skyld, erindre om de bekjendte Navne paa Olegs og Igors Medudstedere af Tractaterne med Constanti nopel 912 og 945, hvilke Navne, saa forvanskede de end anfø-8 i res, dog saagodtsom alle maa erkj endes for nordiske og kunne restitueres til sin oprindelige Form. Da vi senere komme til at omhandle disse Begivenheder vidtløftigere, ville vi her kun anføre enkelte Exempler, som Kari y (Karl), Ineg el d (Ingjaldr), Kul av (Hrolieifr), Ruald (Hréaldr), i Tract. af 912; Ulieb (Ulfr), Shigobern (Sigbjørn), Sfain (Sveinri), Sfirk (SverJcir) o. fl. i Tract. af 945. 3. Om de saakaldte Russers Oprindelse af samme Herkomst som de saakaldte nordiske Folkeslag kan der ikke være nogen Tvivl. Men Spørgsmaalet bliver nu: ere de indvandrede fra den skand. Halvø, eller har deres Hovedmasse fra umindelige Tider boet i de Egne, hvor man allerede træffer dem i anden Halvdeel af det 9de Aarhundrede? Den sædvanlige og af saagodtsom alle Historieforskere antagne Formening har været den første, og have de i saa Henseende væsentligst støttet sig til Nestors og de øvrige russiske Annalisters Beretning om Stiftelsen af de historisk bekjendte russiske Stater ved Varjagerne og deres Høvdinger Rurik, Sineus og T ruv or. De have dog egentlig, saa forekommer det os, mere gaaet ud fra denne Forestilling som den ene rigtige, og mod hvilken det ej engang kunde falde No gen ind at gjøre Indvending, end fordi de paa ovennævnte Ste der fandt den uomstødeligt beviist. Det heder i disse Annaler, først ved 852, 1 at Begyndelsen til Benævnelsen Bossia henføres til Kejser Michael lll.'s Thronbestigelse, thi under denne Kejser kom Russerne til Constantinopel, som anført er i de græske Annaler". Her sigtes aabenbarttil de forhen citerede Udsagn af Kedrenos, Leo og Simeon logotheta, hvis Tidsbestem melse, Michaels 10de Aar, Stritter (11. S. 957), uvist af hvad Grand, henfører til 863. Siden anføres ved 859,2 at de hinsi des Havet boende Varjager ankom og skatlagde Slaver, Tshuder, Merer og Krivitsher, at de i 862 bleve fordrevne,3 men at de sidstnævnte Folk, der havde fordrevet dem, lede saaledes af indre Uroligheder, at de efter fælles Overlæg besluttede at søge en Fyrste, der kunde herske over dem,4 hvorpaa de gik over Havet til Varjager-Russerne (eller efter en anden Læse maade fra Rusland til Varjagerne; thi", tilføjes det, ligesaav el hedde disse Varjager Russere, som Svear, Nordmænd, Eng 1 Schlozers Nestor, 11. S. 145. 2 1. c. S. 153. 3 1. c. S. 168. å 1. c. S. 170.s 9 \ 1 • lændere og Goter hedde det". 1 De indbøde dem til at komme over og herske over dem, og saaledes valgtes da af Njemzerne (o: Udlændingerne) tre Brødre, Rurik, Sineus og Tru vor, der droge over med Slægt og Følge, anlagde Ladogaborg og nedsatte sig, Rurik i Ladoga, Sineus i Bjelozero og Truvor i Isborsk". Fra disse nysankomne Varjager har hele Rusland faaet sit Navn".2 Dette er saagodtsom den hele Basis for Hy pothesen om Russernes Udvandring fra den skand. Halvø. Men ikke at tale om, at Begivenheder, der ligge saa langt tilbage for Nedskrivningens Tidsalder (Nestor skrev først i det 12te Aarhundrede), og som ere saa magert fortalte, ja egentlig blot skizzerede, ej kunne antages synderlig nøjagtigt gjengivne, maa man her ogsaa lægge Mærke til, at Fortællingen selv tydeligen bærer samme dunkle Sagn-Præg, som alle lignende om den første Stiftelse af Riger, og derfor ikke strengt kan urgeres. Den har altformeget tilfælles med hvad der i Middelalderen for taltes om

Skandinaviens Colonisation ved Odin, om Britanniens ved Brito o. s. v., til at man ikke skulde ansee den som et blot Forsøg af Annalister paa at fastsætte et bestemt Tids punct til Oprindelsen af en Localbenævnelse, der ifølge det herskende Sagn kun refererede sig til et ethnografisk Forhold, men, hidrørende fra umindelige Tider, netop derved savnede en bestemt Terminus a quo. Russerne vidste nemlig, efterat være sammensmeltede i Sprog og Sæder med Slaverne, at deres Land havde Navn efter de ældre Russer, der vare af samme Herkomst som Varjagerne. Hvor let kunde nu ikke, naarSproget, og der med Sandven for de finere lingvistiske Distinctioner, saavelsom og i det Hele taget den sikkrere Tradition vår tabt, det hele dunkle Billed af Oldtiden føste sig paa en eneste Baggrund, uden nogen Bevidsthed om uendelig lange mellemliggende per spectiviske Afstande. Annalisten modsiger sig desuden selv, naar han først henfører Benævnelsen Rossia's" Opkomst til 852 og siden fortæller, at Rusland først har faaet sit Navn i 862; hvorledes skulde desuden saa store Angreb paa Constantinopel, som de, der allerede før 862 anføres af byzantinske Skribenter, kunne have fundet Sted, uden fra et Folk, der allerede længe havde været bosat i Egne, der laa Constantinopel meget nær mere end den skandinaviske Halvø? Endelig maa det vel mærkes, at de russiske Annaler i Grunden slet ikke sige, at det hele russi 1 SchlSzers Nestor, 11. S. 175. 2 1. c. S. 188.10 ske Folk ankom i 862. Dette siges egentlig blot om Fyrste familierne, medens der paa den anden Side udtrykkeligen fortæl les, at Russer var Fællesnavn for alle Folk af nordisk Oprin delse (at Angler og Goter her regnes med, kan uden Vanskelighed skrives paa den i de engere germaniske Sprogforholde neppe nøje indviede Annalists Uvidenheds Regning, især da der vel her nærmest sigtes til Danerne, der beboede Goters og Anglers ældre Bopæle); der skjelnes nøje mellem Russer og de øvrige i de østlige Egne boende Folk; Navnet Russer" forudsættes som bekjendt og tidligere existerende; Varjagerne, der erklæres foren Underafdeling af Russerne, kaldes og tillige N j emz e r o : Ikke-Sla ver, endelig heder detjo efter andre Læsemaader i Annalerne, at der sendtes Bud fra Rusland til Varjagerne, og at disse kom til Rusland". Det Hele beviser intet andet, end at det russiske Navn allerede var bekjendt og udbredt i Midten af det 9de Aarhundrede; at det var en Fællesbenævnelse for alle Folk af den nordiske Stamme, men at denne Fællesbenævnelse ikke egentlig hørte hjemme hos Slaverne, der brugte Udtrykket Njemzi; at der mellem Russerne hiinsides Østersøen og denne sides Østersøen var en levende Forbindelse; at den paa An nalernes Tid herskende Fyrsteslægt var udgaaen fra de Varja gerhøvdinger, der omtrent i Midten af 9de Aarhundrede vare komne over, maaskee efter Opfordring af de østlige Russer; og, at disse Varjagerhøvdinger dengang stiftede trende Riger, af hvilke eet opslugte de øvrige. Ved Ordet Varjager" ide russiske Annaler forstaaes aabenbart — hvad vi nærmere komme til at belyse, hvor vi handle udtørligere om Væringerne — ikke saameget et enkelt Folk, som de Krigere eller Udvandrere fra Skandinavien, der i den senere, historiske Tidsalder gjæstede Rusland, hvorfor ogsaa Østersøen og Nordsøen kaldes det var jagiske Hav. 1 Sammenfatte vi nu Resultaterne af hvad der overfor er ud viklet, faar man kun ud, at der ved de saakaldte Varjagers An komst i Midten af 9de Aarhundrede boede etsteds i det nuværende Rusland, fornemmelig de øvre Dnjæpr-Egne, et Folk af samme Her komst og omtrent med samme Sprog som Sve arne, altsaa som Skandinaverne i Almindelighed; at dette Folk kaldtes Rus ser og nøje adskiltes fra Slaver og Tshuder, overhoved fra de øvrige i disse Egne boende Folkestammer; at Benævnelsen Rus" ej synes oprindeligen at være slavisk, da Slaverne om Russerne, saavel 1 Schlozers Nestor, 11. S. 24, 55.11 I i t som om alle. germaniske Folkeslag, synes at have brugt Benæv nelsen Njemzer, og kun senere, ved den stedfundne Sammen blanding mellem Folkestammerne, at have adopteret Benævnelsen Russer" som Fællesnavn; endelig at det russiske Navn for første Gang nævnes af Skribenter, der vedkomme den byzantin ske Historie, ved 774, uden at der dog paa dette Sted ligger i IJdtrykkene, at Nationen ej tidligere var Byzantinerne bekjendt; endelig, at flere farlige Angreb paa Constantinopel, foretagne af Russerne efter en Fart nedad Dnjæperen, fandt Sted før det Tidspunct, russiske Annalister angive for de tre russiske Rigers Stiftelse. 4. Men bliver det os saaledes klart, at det russiske Navn allerede var til og den russiske Nation temmelig mægtig og stridbar før Stiftelsen af det rurikske Rige — (et Resultat, hvor til ogsaa Fr. Kruse, skjønt vi i flere Enkeltheder ej kunne være enig med ham, er. kommen i sin Afhandling om Russernes ældste Tilværelse i Rusland og Byzanz, i det russiske Undervisningsmi nisteriums Journal T. XVII, 1838, og Annaler for nordisk Old kyndighed 1845, S. 286—311) — maatte det og være et utroligt Særsyn, om man ikke ogsaa tidligere skulde see den omtalt under det samme Navn, end, som der foregives, i det Bde og 9de Aarhundrede. Og hvis man nærmere betragter

Forholdene, vil man vhkelig ogsaa erkjende, at de nævnes tidligere kun under en Form, hvori man hidtil ej har været vant at gjenkjende det rus siske Navn. Man har hidtil som en af de fornemste Beviisgrunde for Russernes skandinaviske Herkomst anført den Omstændighed, at de tshudiske Folk, d. e. Finlændinger og Ehster, endnu kalde Svenskerne Ruotzi og heri med Rette erkjendt det samme Navn som Russerne". Men i at overføre denne Benævnelse paa Svenskerne udelukkende, eller i alle Fald paa de skandina viske Folkeslag alene, har man atter gaaet ud fra, hvad man egentlig skulde bevise, nemlig at Russerne vare komne fra Skan dinavien. Det er ikke i Almindelighed faldet de tidligere For skere ind, at der paa Østsiden af Østersøen fra umindelige Tider kunde have været bosat et Folk af nordisk eller nordgermanisk Herkomst, som af sine Naboer Tshuderne benævntes med den for hele Stammen fælles Benævnelse Russer". En egen Om stændighed har her ogsaa bidraget til at bestyrke hiin forud fattede Mening. Naar Russerne i Egenskab af svenske Emigran ter skulde være komne over Havet i 862, var det rimeligst, at de maatte være komne over Aalandshavet, fra Uplands Kyster.12 Nu er der her et District, kaklet Ro slag en (udtalt Ro slagen), der udgjør den yderste Deel afUpland ude ved Kysten, deri ogsaa Gestrikeland indbefattet. Navnet Roslagen", hvis sidste Deel Lagen" man rigtigere forklarede ved Lagdømme, District, Ar rondissement", beholdt saaledes i sin første og væsentligste Sta velse Ros- en Lyd tilbage, der altfor paafaldende stemmede med det byzantiske Rhos, til at man ikke skulde tro deri at gjenkjende det samme; Combinationen med det tshudiske Ruotsi bragte denne Forestilling til fuldkommen Vished, og som saadan fremtræder den, saavidt vides, ej alene hos alle de svenske Hi storieskrivere, der have behandlet dette Emne, men ogsaa hos russiske, endog allersidst hos Kruse i den ovenciterede Afhand ling. Men ikke destomindre er Navnligheden kun tilfældig og den hele Combination en total Vildfarelse, der ene kunde opstaa af Mangel paa Kjendskab til det ældre Sprog og de grammatiske Former. Stavelsen Ros" er her ikke noget Folkenavn; den er kun Genitiv af det oldnordiske roar, der i Oldnorsk har i Genitiv roarar, ofte rodrs eller råds, i Oldsvensk stedse den sidste Form. Bodr betegner Roning, Sejlads med Rofartøjer", og dette Navn brugtes i Uppland til at betegne den Deel, der laa ved Kysten, mest ernærede sig ved Søen og derfor specielt var plig tig at udrede de nødvendige Krigsskibe. Dette har ogsaa Schly ter viist i Glossariet til Ostgotalagen S. 884: Boper (a nr6a" , proprie remigatio) o:. ora maritima, cuius incolæ belli tempore classem instruere debuerunt, unde pars Uplandiæ olim ropin (ret tere roprinn), hodie Boslagen. Bodrinn eller Roslagen, hvilket Ord paa Oldsvensk maa skrives Bodslag, indbefattede da de oven nævnte Kyst-Egne;2 nu ere Grændserne mere indskrænkede. At antage, at et heelt Folk skulde have faaet Navn efter en Geni tivform B6ds", der igjen er Genitiv af en anden afledet Form 86-dr, af roa, ligesom ar-dr af erja (eg. arja),, bur-år af bera o. s. v., er i høj Grad urimeligt og strider mod al sædvanlig Ord- og Navndannelse ide oldnordiske Sprog. Det er aabenbart, at de Fleste, som have combineret Navnet Russer" med,,Ros lagen", ikke have ret kj endt Etymologien heraf, men uden videre anseet Ros" som en Substantiv- eller Adjectiv-Form. Ordet forudsætter desuden en Organisation af den svenske Statsforfat ning, der neppe kan henføres endog ikke længer op i Tiden, end de allerede nævnte Aarstal, da Russerne ifølge Nestor skulle 1 Ann. f. nord. Oldk. 1845, S. 288. 2 Schlyter, Uplandsl. S. 450.13 : have opréttet de tre Riger. Rodslags-Indretningen svarer nem lig omtrent til den norske Skibrede-Indretning, der ej kom istand, og ifølge Sagens Natur heller ikke kunde komme istand, førend efterat Landets Fylker vare sammenerobrede til et eneste Rige; den kan sammenlignes med vore nuværende Sø-Limiter. Sveri ges Sammensamling under eet Hoved er omtrent samtidig med Norges, og kan nu end den roligere Organisation af Upland sættes noget længere op i Tiden, bliver Forskjellen dog neppe saa bety delig, at allerede i 774 Indbyggerne af Upland s Sø-Limiter i almindelig Folkemunde skulde have faaet Navn efter Søværns- Districtet. Det var især det undergaaende Vikingelivs Kamp mod den nye, ved Rigernes Consolidation mere befæstede og omfattende borgerlige Orden og Retssikkerhed, der gjorde et. organiseret Kystværn nødvendigt. Desuden kommer hertil, at den meget vel underrettede Forfatter af den Udsigt over Sveri ges Inddeling, der meddeles i Olaf den Helliges Saga, 1 ikke en gang synes at kjende Benævnelsen v ß6drinnu, men derimod kalder dette District Sjdland o: Sø-Landet, hvilket altsaa maa have været den herskende Benævnelse paa den Tid, da Sagaen conciperedes, og vel ogsaa tidligere. 5. Kan saaledes hverken det græske^Pcoc eller det tshndiske Ruotsi udledes af R6slagen", maa man ansee det som et gammelt, men almindeligt Navn i de østlige Egne paa alle Folk af fælles Stamme med Skandinaverne. Da nu ogsaa Benævnel sen Ruotsi er charakteristisk for de tshudiske Folkeslag, me dens de slaviske om alle Germaner helst sige Njemzi,

er det ingen dristig Gisning, men tvertimod aldeles ligefrem begrundet i Forholdene, naar man antager Russe-Navnet for den Benæv nelse, hvormed de tshudiske Stammer i de østeuropæiske Egne fra umindelige Tider betegnede de dem nærmest boende germaniske Folk, her af samme Herkomst som Skandinaverne, og at Navnet siden ogsaa adopteredes af Slaverne og andre der sig tumlende Folkestammer, saaat det omsider ogsaa blev bekjendt for Byzan tinerne, uagtet Slaverne vistnok hyppigst brugte den hos dem endnu i vore Tider gængse Benævnelse Njemzi. De tshudiske Folkeslag udgjorde, især i det nuværende Nordrusland, den tal rigste Deel af Befolkningen; det er altsaa i sin Orden, at den Benævnelse, de brugte, blev den almindeligst antagne. Have vi saaledes fortrinlig Grand til at lægge Vægt paa det Navn, hvor 1 Forninanna sogur, IV, S. 154, 155. Snorres Heimskringla, Olaf d. Hell. S. Cap. 76.14 med Tshuderne betegnede den nordgermaniske Stamme, — vi ville just ikke hermed sige, at Navnet i og for sig var tshudisk eller opstaaet blandt Tshuderne, — saa have vi og i denne Benæv nelse selv en Ledetraad, der lærer os at gjenkjende Navnet hos fremmede Skribenter endogsaa længe før de ovenfor nævnte Tider, paa hvilke det almindeligviis heder, at de først åndes omtalte. Naar nemlig tshudiske Folk skulle betegne Nationsnavne adjec tivisk, ligesom Romerne ved icus, bruge de dertil Endelsen lame, pl. laiset (kvænsk), eller låne, pl. lassed (ehstisk) ; lignende Endelser maa ogsaa i de øvrige, ældre tshudiske Mundarter have været bragte. De Folk, som Tshuderne have kaldet Ruotsi, maatte de og adjectivisk kalde Ruotzolaine eller Ruotzo lane, og virkelig benævne Kvæner og Ehsterendnu det svenske Folk saaledes. Naar nu dette Navn skulde overføres i Græsk, maatte der opstaa Forlegenhed ved at udtrykke den haarde Lyd tø, især i Aarhundrederne før den egentlige Folkevandrings Tid, da Grækerne endnu ikke havde optaget Combinationen t£, og saa ledes intet tz kjendte. De maatte derfor gjengive det enten ved det blotte er, eller og, naar de vilde have.enhaardere Lyd frem, ved £; paa denne Maade gjengave de i Oldpersisk det aspirerede s, somKhsyarsa = Xerxes, ogsaa Th, som Artåkhsåthrå=Ar taxerxes; en Vaklen mellem haardt .5 og x viser ogsaa Formen Ulixes='OsiKjasi>c, Uxellodunum=LT ssellodunum; at saale des detgræske^PwijoXavoi er en, saavidt muligt, nøjagtig Gjengivelse af det tshudiske Ruotzolane, vil neppe kunne benegtes, saa megetmindre som man og finder Formen 'PwaoXavo!., Rosolani. Men Roxolani", der efter det Foranførte kun er en anden Form for Russi", finde vi hos græske og latinske Forfattere saa langt op i Tiden som henimod 100 Aar før Christus. Strabo fortæller (1. VII), at Roxolanerne boede nordligst blandt Sarma terne, mellem Tanais (Don) og Borysthenes (Dnjæpr), at de un derstøttede Mithridates i Krigen mod Skytherne, at de bragte Læder-Rustninger, Spyd, Sverd og Bue, og førte mest paa tjæl dede Vogne et nomadisk Liv med en Mængde Kvæg. Tacitus (hist. I. 79) kalder dem et sarmatisk Folk ; deres Rustninger be skriver han omtrent som Strabo ; han siger, at Høvdingerne bare uigjenneintrængelige Pantsere af Jærnplader eller haardt Læder, der dog vare noget vel tunge, saaat den, der bar dem, ej uden Hjælp kunde staa op, naar han var kastet til Jorden; de vare ifølge Tacitus daarlige Fodkæmpere, men flinke Ryttere. De gjorde omtrent 70 e. Chr. et Indfald i Møsien. Paa Hadhans15 / v Tid omtales de (Spartiani Adr. 1. VI), som om de boede hiinsides Dacien; deres Konge sluttede Fred med Romerne. Paa den saakaldte Tabula Peutingeriana sættes Boxulani Sarmatæ" ved Floderne vestenfor Tanais. Ptolemæos sætter ogsaa Roxolanerne tilligemed Jazygerne, et sarmatisk Folk, langs hele Kysten af det mæotiske Hav; indenfor, o: nordenfor dem de skythiske Hamaxobier (o : paa Vogne Livet tilbringende Folk) og Alauner. Paa Gravskriften over T. Plautius fra Vespasian's Tid omtales Rboxolaner og Bastarner under eet (Begibus Bastarnarum & Bhoxolanorum filios Dacorum .... ereptos remisit. Boeckh 2, 1. S. 82). Hos Spartian (1. c.) nævnes Sarmater og Roxolaner til sammen paa Hadrians Tider; hos Fl. Vopiscus (Aurel. 33) heder det ved Beskrivelsen af Aurelians Triumftog: Alcmi, Boxolani, Sarmatæ, Franci". Efter alt dette kunde det vistnok synes, som om Roxolanerne vare Sarmater, ikke Germaner; men det vilde dog være urimeligt, om man her, hvor de ethnogra fiske Forholde vare saa indviklede og desuden saa hyppigen underkastede Forandringer, af romerske eller græske Forfattere ventede mere end en løselig og overfladisk Kundskab om disse Egnes Beboere. For hine maatte det vel i Almindelighed være nok, at en enkelt Stamme opholdt sig nær eller blandt et større Hovedfolk, til, at man ansaa den for at være af samme Herkomst som dette, ja man kan endog let tænke sig, at vedkommende Forfatter ikke engang med sit Udtryk har meent andet, end at det omspurgte Folk beboede det Landskab, som man nu engang havde givet en generel Benævnelse efter et andet, større. Paa samme Maade finder man og mange Nationer benævnte Skyther, der ingenlunde vare det, og i vore Dage er Benævnelsen Tat arer" næsten ligesaa omfattende.

At idetmindste Bastarnerne, et Folk, der med Bestemthed vides at være tydske (Plinii hist. nat. IV. 44), baade*af Appian (de bello Mithr. 69) og af Pto lemæos (111, 5) regnes blandt Sarmaterne eller Sarmatiens Beboere, er vist, og hvor let kunde det ej gaa paa samme Maade med Roxolanerne, der i den ovenciterede Gravskrift nævnes tilsam men med Bastarnerne og, efter alle Mærker at dømme, synes at være en fra sin Hovedstamme udsprængt og ved mellemkom mende Stammer af anden Herkomst for lang Tid adskilt Afde ling? Noget lignende fortælles idetmindste netop om de nys nævnte Bastarner, der i Fragmenterne af Skymnos (v. 50) kaldes sTtr|Xußs<; (Nysankomne) i Pontus-Egnen, og om hvilke Tacitus siger: connubiis mixtis nonnihil in Sannatarum habiUtm foedan16 » tur" (Germ. 46). En saadan Blanding ved Egteskab med Slaver seer man netop senere at denationalisere Russerne, da den sta dige Vexelvirkning med Folk af samme Race ved det nordiske Vikingelivs Ophør begyndte at tabe sig. At noget lignende kunde finde Sted med de Russer, Rossolaner eller Roxolaner, der om tales af Klassikerne som sprængte mod Syd i Dnjæpr-Egnene, er ingenlunde urimeligt, ligesaalidet som at de skulde have anta get en Levemaade, der passede til Culturforholdene, til de locale Forholde og til de i Egnen forherskende Nationers Skikke, uag tet man endog her maa tilstaa, at Roxolanernes tunge Bevæb ning lidet passer paa et let Rytterfolk, der forøvrigt boer paa Vogne, men stemmer mere med hvad vi senere kjende som de nordiske Stammers Armatur, end med det lette Costume, hvormed Slaverne ifølge Prokopios's Beretning (de bell. Goth. 111. 14) kæm pede saagodtsom halvnøgne. Hvad der nu endelig her gjør Ud slaget, er Jornandes's bekjendte Fortælling {de rebus Geticis c. 24), om hvorledes den gotiske Konge ErmanariJc lod den roxo laniske Kvinde Sanielh sønderrive af Heste, men til Gjengjæld saaredes dødeligt af hendes Brødre Sarus dg Ammius, der søgte at hevne hendes Død. Man gjenkjender her altfor tydeligt det samme Sagn, der opbevares i de forhen 1 meddeelte Uddrag af den ældre og yngre Edda, til at man et Øjeblik skulde tvivle om Identiteten. Ifølge Eddasagnene om Vølsungerne m. m. var det fra Hdnaland, altsaa fra Nordtydskland, at Gudrun begav sig over Fjorden eller Søen (Østersøen) til Kong Jonakr, som hun egtede, og hvem hun fødte Sønnerne Sorli og Hamdir (paa Gotisk rimeligviis Samla, Diminutiv af Sarus, og Hamapius), samt hos hvem Datteren Svanhild (Got. Svanhilda) blev opdragen. Jonakr maa altsaa have været Konge over det Folk, som Jor nandes kaldte Roxolaner. At han var en Konge over et germa nisk Folk, sees af Navnene. Jornandes, 'der skrev i Midten af det 6te Aarhundrede, har vel givet hiint Folk det Navn, som i de- østlige Egne var gængs. Imidlertid er det mærkeligt nok, at den samme Ambrosianske Codex af Jornandes, der, som vi forhen 2 have anført, istedetfor Suethans, hvor Svearnes Navn omtaltes, læste Subveans eller Suhveans, som langt mere nærmer sig den skandinaviske Form, ogsaa her har analoge Varianter3. 1 [o: i Antiq. Russes I. S. 40-41. 57-60]. 2 [a: i Ant. Russes I. S. 64]. 3 [Læsemaaderne Sanielh og Roxolani findes ikke i noget Haandskrift, men ere Gjætninger af Udgiverne i 16de Aarh.].17 Istedetfor Sanielh læses i Cod. Ambr. Sonilda, der næsten kan siges at være den samme som Suanilda, da va og o i Oldn. ofte ombyttes, som svaf og sof, kvam og kom o. fl., ja den ene Pari sercodex har endog Suanibilda, der sikkert bør læses Suani hilda, eftersom h og b i slige Haandskrifter næsten see ligedan ud. Og istedetfor Roxolanorumu læser Cod. Ambr. Rosomonn orum*, hvilket aabenbart kun er en Sammensætning af Ros" (Russer) og Mand", altsaa en Oversættelse af det tshudiske Roxolanorum" (Ruotso-lane), og endmere bestyrker, at vi i dette Navn kun have en udvidet Form af Navnet Russer". Vi kunne saaledes ansee det for aldeles sikkert, at Russernes Navn enten ligefrem eller under Formen Roxolaner" forekommer endog saa langt op i Tiden, som henimod 100 Aar før Christi Fødsel; og da nu, som bekjendt nok, og som i det Følgende udførligere skal vises, vore Forfædre ej alene i den historiske Tidsalder, men langt op i den fjærneste Oldtid, i deres Sagn omtale Kon ger iGardarike eller Rusland som staaende i den nærmeste Forbindelse med de skandinaviske, og bærende Navne af samme Sprog, samt levende paa aldeles nordisk Viis, saa kunne vi ikke andet end i disse see virkelige russiske eller roxolanske Konger, og det er saa langt fra, at disse Steder kunne bort forklares som fabelagtige, at de megetmere omhyggeligen bør samles og nøjagtigen studeres som de faa og eneste Antydnin ger til det russiske Folks ante-ruricanske Historie. Et Spørgsmaal, hvis Afgjørelse imidlertid ikke bliver uvig tig med Hensyn til Folkets tidligere Forholde, er dette, hvor vidt Navnet kan antages at være opstaaet hos Nationen selv eller hos Nabofolkene. Med Zeuss at udlede det af ras, hvoraf ræsir, synes ikke rimeligt, thi ras (Fart) skulde vel egentlig lyde rans og maa udledes af renna eller rinna, præt. rann, ligesom dst af unna, præs. med præteritisk Form arm. Man maa, naar man vil opstille en germanisk Etymologi, paavise en, som ogsaa i det Gotiske vilde

kunne gjengive Formen Bos eller Rote, thi Jornandes har intet n foran s i Rosomonnorum", og han gjengi ver dog de øvrige Navne temmelig nøjagtigt paa Gotisk. Vi have seet, at de tshudiske Folk brage Benævnelsen Ruotzi om Svenskerne eller vel rettere og oprindeligere om de nordiske Folk i Almindelighed. Heraf skulde det maaskee synes, som om Navnet var opstaaet hos Tshuderne og siden laant, for at betegne det samme Folk, ej alene af andre Nationer, men ogsaa af Folket selv. Et saadant Kredsløb i Betegningsmaaden er18 dog ikke synderlig plausibelt. Vistnok findes den tshudiske Be nævnelse nßuotøolaineu som n ßoxolani" hos de ældre græske Skribenter, men heraf kan man strengt taget ikke slutte mere, end at, isærdeleshed i den ældste Tid, tshudiske Nationer vare saa talrige endog i Pontus-Egnene ved Grækernes Grændser, at deres Benævnelses-Maade af disse blev fortrinsviis etterlignet eller optagen; det beviser ikke, at Navnet ej skulde oprindeli gen være opstaaet hos Nationen selv. Og hvorledes skulde des uden Araber og Byzantinere have faaet Benævnelsen Ros, der ej er den tshudiske, naar det ikke var umiddelbart fra Folket selv? Vil man nu i vort eget Oldsprog lede efter en Etymologi, kunde det synes, som om man havde en Ledetraad i Benævnel sen Ruzar om de nyere eller slaviserede Russer. Men denne Benævnelse tilhører i vort Oldsprog kun en senere Periode og er øjensynligen optagen fra de nyere Russer selv som noget ganske fremmed, hvis oprindelige Rod i Landets eget Sprog man forlængst havde glemt. Tåger man nu i Betragtning, at Russerne af Byzantinerne kakles c Pwcr, og at Tshuderne udtale Navnet Ruotzi, faar man ud, at Navnets oprindelige Form baade maa have havt et langt o, og efter dette en Lyd af is eller ds. Her ligger det nu nærmest at udlede Navnet fra samme Urform, hvoraf Verbet at ræda, Gotisk rodjan, stammer. Thi Formen ræda er i vort Oldsprog opstaaet ved. Omlyd, bevirket af det bortkastede j, og skulde oprindeligere hede roåja; man kan ved at sammenligne de ældste. Sprogmonumenter med Sikkerhed slutte, at Omlyden først i det Bde og 9de Aarhundrede kan være bleven regelret vedtagen, og i de allerældste Tider altsaa neppe kan have været brugelig; Endelsen ja er blot en Afleds- Endelse, og den egentlige Rodform er rod". Nu har man i vort Oldsprog Levninger af en gammel Participial- eller Verbal substantiv-Form, der dannes ved at føje Endelsen -si til Verbets Stamme; saaledes jdtsi af at jdta (samtykke), jdtsi bliver alt saa = jdtandi, samtykkende; heitsi v&heita (love), heitsio: lovende ; hugsi af Jiugr, eftertænkende. Af rodja, tale, vilde altsaa denne Substantivform være rodsi, talende, en Benævnelse, som det lig ger en barnlig og naiv Nation yderst nær at anvende paa sig selv i Sammenligning med hvilkensomhelst anden Nation, der taler et den uforstaaeligt Sprog, og som navnligen i disse Egne sees at have været brugelig, thi ogsaa Slaverne kaldte og kalde sig SlovaM" af Slovo", Ord, modsat Ikke-Slaverne, Njemsi o: de Stumme. Man kunde endog fristes til at gaa saavidt, at19 man antog denne Benævnelse, Bodsi, for den oprindelige om hele Folket og bibeholdt af de tilbageblivende Stammer, men aflagt af dem, der vandrede ud til Skandinavien. 6. Skal der gives en kort Oversigt af de ethnografiske For holde paa og østenfor den skand. Halvø omtrent ved Christi Fødsels Tid, finde vi de nordiske Germaner (Sviones) udbredte over den førstnævnte, i den sydlige Deel endnu i Conflict med tydske Germaner, medens Landene ligefra Østersøen indtil langt ind i Nordasien ere befolkede med Tshuder; søndenfor disse, i det sydligere Kusland, finde vi tilbageblevne Nordger maner, der fortrinsviis kaldtes Eus ser eller Roxolaner, og søndenfor disse igjen Sarmater eller Slaver, dog østenfra tryk kede af Alaner o. fl., og saaledes med stadig Tendents til at drage længere og længere Nord- og Øst-paa. Lapper finde vi kun paa Halvøens nordligste Deel og de mest afsidesliggende Fjældsletter. Naar man nærmere betragter Tacitus's Udtryk (Ger mania Cap. 46) om Fenni, hvilke han ca. 100 Aar e. Chr. læg ger yderst mod Østen i en Fabelvérden, Hinsides Venderne eller Venederne, saa kan man ikke tåge Fejl af, at han dermed me ner Finner eller Lapper, thi hans Fenni maa søges længst mod Nord, og deres Levemaade beskrives som de nuværende Lappers. Naar han dernæst nærmest Svionerne sætter Sito nerne og lægger til, at de beherskes af en Kvinde, gjenkjender man baade i Navnet den nordiske Fordrejelse af Tshud til Svid i Sammensætningen Svipjod hin milda, der bruges om Tshuder nes Land * og endog af nordiske Forfattere omsættes til Oithia, Scythia; og man bemærker tillige Misforstaaelsen af Udtrykket Kvænland, som om det skulde være sammensat' af Ordet kvdn eller kvæn, Kvinde, istedetfor at det betegner de tshudiske Kvæners Land.2 Altsaa see vi heraf, at Tshuderne paa hans 1 See ovenfor Heimskringla [a: i Ant. Russes, I. S. 245]. 2 Hvo veed, om ikke overhovedet den hele Fabel om Amazonerne ligefra He- rodots Tid kan grunde sig paa et Naboskab mellem Germaner og skythiske Kvæner, saaledes at Efterretningen om disse kun gjennem hine kom til Græ- kerne? Former, beslægtede med vort kvdn og kona (egentl. kvina el. kvena), findes i alle oldgermaniske Sprog, s. i Gotisk qvino

og gvéns, i Oldhøjtydsk chona, i Angelsaxisk cvén. Egentlig er det aldeles det samme som det græ- t ske yUVTfJ, oprindeligen gvine, ligesom WCaCTTirj^ istf. det oldpersiske vistaspa.20 Tid virkelig allerede beboede det nuværende Finland, og at de egentlige Finner eller Lapper boede nordenfor. Man seer og, at han ved at bruge Benævnelsen Fenni, o: Finner, et Navn, som blot Nordboerne bruge om disse Folk, og Siiones o: Be boerne af Svipj6S hin miMa", samt Udtrykket om Kvinderegi mentet, der forudsætter Formen Kvænlandil, at alle hans Ef terretninger ere øste af germaniske Kilder. Det samme sees og af Benævnelsen Æstyi om de tshudiske Ehster, et Navn, der vistnok blot er opstaaet hos Germanerne paa Grund af deres Lands østlige Beliggenhed — de selv kaldte sig aldrig saa —, og af Navnet paa Ravet glesum, det germaniske Glas, Gies, Gler, hvilket han fejlagtigen antager brugeligt hos Ehsterfolket selv. 7. Plinius's Etterretninger om de nordiske og østlige For holde ere endnu noget ufuldstændige, dog viser Navnet Guttalus paa en af Hovedfloderne, hvilken han lægger østenfor Vistula d: Weichsel, og som saaledes neppe er nogen anden end Pre gel, at Goternes Besiddelser dengang allerede maa have strakt sig til denne, thi i Guttalus kan man ikke miskjende et gotisk Ord som Gut-albi o: Got-Elven, en passende Benævnelse paa en Grændseflod. Plinius kjender, ligesom senere Tacitus, de tydske Germaners Inddeling i Ingævoner, Istævoner og Hermi oner, men istedetfor, som Tacitus, kun at bibeholde Tredelin gen, der nøje passer med Forholdene, og hvori man netop ty deligt seer i Ingævonerne den østtydske eller gotiske, i Istæ vonerne den vest- eller nedertydske, og i Hermionerne den over tydske Green, opstiller Plinius endnu som en egen Klasse Vindi lerne, under hvilke han regner Burgundioner, Variner, Cariner, Guttoner, lutter Folk, om hvilke det af senere Etterretninger er tydeligt, at de netop høre til den gotiske Hovedgreen, og saale des skulde henregnes til Ingævonerne, under hvilke han derimod henfører Teutoner og Chaucer (Cimbrerne nævnes og, men tyde ligt kun fordi man var vant at nævne dem sammen med Teuto nerne), der burde være regnede til Istævonerne; ligeledes anfø res som en egen Afdeling Peucini Bastarnce nærmest Dacien, hvilke dog enten maa have været Hermioner, eller, efter hvad vi ovenfor have viist, maaskee Roxolaner, hvilke han da rigtig nok har Ret i at nævne som en Klasse for sig selv. — lacitus sætter i sine Annaler (11. 62—63) Goterne allerede i Nærheden af Markomannerne i Bøhmen: saa langt idetmindste maa altsaa deres Rige paa den Tid have strakt sig. Peucinerne, Venderne og Finnerne veed han ej, om han skal henføre til Germaner21 eller Sarmater: dermed siger han indirecte, at de ere at søge paa Yderkanten af Germanernes Boliger. At Venederne (Ven derne) ere Slaver, viser Navnet; rimeligviis har Tacitus dermed meent alle Slaver, hvilke baade Tydskerne senere med Fælles navn kaldte Vender, og Tshuderne endnu med Fællesnavn kalde Vænelaine. Peucinerne eller Bastarnerne betegne vel hos Taci tus en egen germanisk, maaskee roxolansk, Afdeling ved den daciske Grændse. Om Fennerne er forhen talt; de boede efter Tacitus hiinsides Venderne og langt afsides, d. e. langt norden for eller nordøstenfor de slaviske Nationer. 8. Ptolemceos (c. 150 e. Chr.) angiver den saakaldte kim briske Halvø temmelig rigtigt, men anseer Skandia for en 0 mindre end denne, naturligviis fordi man blot søværts havde op daget den og derfor ikke kjendte dens Udstrækning mod Nor den. Nærmest den kimbriske Halvø (1. 11. c. 10, 11) lægger han de tre Alokiske 1 Øer, vistnok Fyen, Langeland og Als (de min dre überegnede), dernæst de 4 Skandiske, tre smaa, og den fjerde, det egentlige Skandia, længst mod Øst henimod Vistula- Flodens Munding. Paa Skandia lægger han . vestligst Chædiner (Hjaåningar, Angels. Heodeningas, af Heåinn, egentl. Hidinn), østligst Favoner, Firæser; i Syd Guter og Daukioner (Gauter eller Goter og Danske), i Midten Levoner. Ved den saakaldte venediske Bugt (det inderste af Østersøen) sætter han Veneder, et af de sarmatiske Hovedfolk; ovenfor Dacien Peuciner og Bastarner, og ved Siden af Mæoterhavet Jazyger og Boxolancr, endnu længere henne Amaxobier (Vognboere) og Alaune-Skyther. Nedenfor eller hiinsides Venederne, dog ved Vistulafloden, sæt ter han Gythoner, saa Finner, saa Suloner (eller Bulaner), der næst Frugundioner, saa Avariner ved Vistulas Kilder, derpaa nogle andre Folkeslag indtil Karpaterne. Østenfor Venederne bo Galinder, Sudiner og Stavaner lige til Alaunerne, saa Igylli oner o. fl. indtil Peuciner-Bjergene. Længer henne ved den vene diske Bugt Velter, ovenfor dem Ossier, længst mod Nord Karbo ner; østligst for disse Kareoter og Saler, nedenfor disse Agathyr ser, derpaa Aorser og Pagyriter, nedenfor disse Såvarer og Borusker ligetil de rhipæiskeßjerge; derpaa Akiber og Nasker, nedenfor dem Vibioner og Idrér, og nedenfor Vibionerne ligetil 1 Ved dette Navn paa Øerne kunde man tænke paa samme Udledelse, som af Navnet Aloc paa en af de angliske, altsaa sønderjydske, Fyrster, der i Chro- nicon Saxonicum ved Aar 547 opregnes som den første northumberlandske Kong I d a ' s Stamfædre.22 Alaunerne Sturner; mellem Alaunerne og

Amaxobierne Kanoner og Sargatier; ved Tanaisflodens Bøining Ofloner og Tanaiter, nedenfor dem Osyler lige til Roxolanerne, mellem Amaxobierne og Roxolanerne Rheukanaler (Rhakalaner) og Exobygiter; og at ter mellem Peuciner og Bastarner Karpianer, ovenfor dem Geviner, derpaa Bodiner; mellem Bastarnerne og Roxolanerne Chuner, og nedenfor de dem tilhørende Bjerge Amadoker og Navarer; ved Søen Byke Torekkader, ved Achilleos Dromos Tauroskyther ; nedenfor Bastarnerne nær ved Dacien Tagrer, og nedenfor dem Tyrangeter. Ved denne Fortegnelse synes det imidlertid temmelig klart, at han har sammenblandet sine egne Etterretninger med fore fundne Kilder. Saaledes f. Ex. naar han nævner Finner ved Siden af Gythonerne ved Weichselen; her synes han at have misforstaaet Tacitus, der desuden er dunkel nok; man skulde tro, at han, uden at være sig det bevidst, svinger op mod Nordøsten og atter ned igjen i Syd, tilbage til Weichsel; naar han nævner Agathyrser og Aorser langt i Nord, ere sikkert disse Navne udskrevne .af ældre Forgængeres Verker og kunne blot betegne, at Folkeslag, som paa Herodots Tid og deromkring boede sydligere, nu derimod boede nordligere. Men naar han sætter Venederne allerede ved den venediske Bugt eller Øster søen tilligemed Gythoner (Goter eller Gepider, hvorom senere) og Frugundioner (Burgunder, ogsaa en gotisk Stamme) længere oppe mod Weichselkilderne, saa seer man dog deraf, at Goterne i Syd for Østersøen paa hans Tid allerede havde begyndt at drage sig sydefter, og at slaviske Folkeslag allerede havde be gyndt at indtage deres Plads ved Østersøen. Og naar, i For bindelse med Veneder, men østenfor dem, Galinder, Sudiner og Stavaner nævnes, saa seer man ligeledes. at Letter eller Old preussere havde taget Plads om ikke ved Østersøen selv, saa dog nærved og østenfor Venderne, det yderste Slaverfolk mod Nordvesten, thi i Galinder og Sudiner gjenkjender man ganske bestemt de Folk, der gave de gamle preussiske Districter Ga lindien og Sudauen Navn. Veiterne og Ossierne synes at have været tshudiske Folk, Adam af Bremens Vizzer (IV. 14) og Nestors Wesser (Cap. 11. 6), maåskee og blot Ehster, og Karbo nerne enten Kurer eller Kareler, hvis disse sidste (tshudisk Karjalaiset o : Karja-FoYket) ikke ere de, som menes med Kare oter. Det kan forresten ikke negtes, at der i Ptolemæos's Be skrivelse røber sig en vis Uvidenhed med de nordlige og østlige23 Forhold, der næsten kan kaldes en Tilbagegang fra Plinius's og Tacitus's Standpunct. Saaledes nævnes ikke Svioner, og Go terne, Guter og Gythoner, spille en temmelig underordnet Rolle. Alt dette kan dog let forklares af Omstændighe der, der netop staa i Forbindelse med den gotiske Vandring og Skandinavernes Fremtrængen. Vi sigte her til den store saa kaldte marJcomanniske Krig, der fra Antoninernes Tider foruro ligede Romerriget og egentlig var en Indtrængen mod det ro merske District af alle baade germaniske og ikke-germaniske Grændsefolk ved Donaulinjen. 1 Denne Krig kan neppe være for aarsaget af anden Grund, end Goternes Tryk nordenfra, saame getmere som man i Følge med Markomannerne seer gotiske Fol keslag, Victoaler og Vandaler,2 og Forvirringen, som Krigen op vakte, kunde være tilstrækkelig til at beskjeftige Romernes Op mærksomhed saaledes, at Goterne selv og de nordlige boende Nationers Navne for en stor Deel traadte i Baggrunden. 9. Paa Caracalla's Tid (211—217) kom Goterne først umid delbart i Berørelse med de romerske Grændser: de kaldes fra denne Tid af Gothi eller Gotthi, ikke Gothones. I Midten af det 3die Aarhundrede brøde de over Donau; længer i Østen trængte de frem ligetil det sorte Hav, og over dette foretog de en saagodtsom uafbrudt Række af Ødelæggelsestog til Lilleasien, Thrakien og Grækenland, indtil Aurelian (270 —275) reentud over lod dem Dacien, hvor de bosatte sig. I Følge med dem næv nes ogsaa enkeltviis andre beslægtede Folk, hvilke de ligesom reve med sig. En Tidlang synes de nu at have været stille, idetmindste i deres Forhold til Romerriget, men maa imidlertid have consolideret deres Magt, thi denne naaede under den be kjendte Ermanarik sin højeste Spidse, umiddelbart før det store gotiske Riges Opløsning ved Hunerne. Vi have allerede i Iste Bind 3 gjort vore Læsere opmærk somme paa Identiteten af den gotiske Histories Ermanarik og Eddadigtenes Jormunrekr. Vi have altsaa her naaet et Sam menknytningspunct mellem den gotiske Historie og de nordiske 1 S. Mannen, Geogr. der Griech. u. Romer. 3 D. S. 112—131. 2 Et saadant Tryk fra Norden antydes endog bestemt i Capitolinus's Ord ved denne Lejlighed : „ Victovalis et Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus, quce pulsæ a super ioribus barbar is fuger ant , nisi reciperentur. bellum inferentibus. 3 See Indl. og Anm. til Eddaerne [i Ant. Russes I. S. 4, 19 o. fl.]24 Oldsagn, og det er derfor her bekvemnlest at dvæle en Stund herved, deels for nærmere at betragte Goternes ældre Historie, deels for at tydeliggjøre os de geografiske Forholde omkring dem ved denne Tid. Den gotiske Historieskriver Jornandes fra Ravenna bliver her vor fornemste Vejleder. Men Jornandes le vede i Midten af det 6te Aarhundrede, da Goterne havde naaet deres

højeste Kulturgrad, da Christendommen allerede var ind ført blandt dem, og da de forlængst havde forladt deres gamle Opholdssteder: med andre Ord, da alle Omstændigheder havde forenet sig om at udslette deres gamle Minder. For saadannes Opbevaring er nemlig Flytning og Folkevandring højst ugunstig. Vi vide, hvor lidet Normannerne i Normandie kun efter faaGe nerationer kjendte til deres tidligere Historie, der indhyllede sig for dem i Fabler og Mørke; vi see det samme gjentage sig med Franker og Longobarder. Det er først under stadigt Ophold paa eet og samme Sted, under den daglige Beskuen af de Gjen stande, der i Aarhundreder vare Vidner til Begivenhederne og saaledes Mindesmærker om dem, at den historiske Tradition kan vedligeholde sig hos et Folk, der ej besidder skriftlige Opteg nelser. Naar først de locale Omgivelser ere forladte, forvirres og fordunkles Mindet om Begivenhederne og bliver til usikkre, fabelagtige Sagn. Ogsaa disse kunne imidlertid afgive god Vej ledning for Historiegranskeren, men det er kun yderst sjelden, at de opbevares i sin Reenhed saalænge, indtil Nationen har naaet den Cultur, at den selv kan optegne dem. Hvad Middel alderens germaniske Folk angaar, da indtraf dette ej, førend de havde antaget Christendommen og lært latinsk Skrift; men da nu tillige de gamle Sagn paa det engeste vare sammenknyttede med den hedenske Gudelære, maatte den ivrige katholske Gejst lighed, hvis Medlemmer ene vare i Besiddelse af Skrivekunsten, føle stor Betænkelighed ved at optegne eller benytte dem, og saaledes bleve de og i Almindelighed forkastede og forglemte. Kun faa Nationer have i denne Henseende været saa heldige som vor. Hvad nu Jornandes angaar, da siger han vel, at han kjendte de gamle gotiske Kvad, og meddeler endog Slægtregistre efter dem, men det kan dog sees, at han kun ufuldstændigt har be nyttet, ja tildeels misforstaaet dem, saaat man virkelig føler en Tantalusfornemmelse ved at vide, at saa herlige Ting kunde have været os opbevarede, men for stedse ere tabte. Jornandes paabe raaber sig ligeledes en gotisk Historieskriver, Ablaviiis, hvis Skrifter heller ikke længer kjendes. Forresten er hans Værk, som han selv25 siger, et efter trende Dages Gjennemlæsning forfattet 'Uddrag af Cassiodorus's store gotiske Historie, noget, som vel ej er ander ledes at forståa, end at han, da han skred til at forfatte Uddraget, styrkede sin Hukommelse ved paany at gjennemlæse hiint Værk, hvilket han desuden synes paa sine Steder at have suppleret ved hine, ovenfor nævnte, Uddrag af Kvad m. m. De med alle de res Fejl vistnok ypperlige Meddelelser, Jornandes giver os om ethnografiske Forhold i Norden, synes — hvad enten de skrive sig fra Cassiodor eller ham selv — mest at hidrøre fra directe Efterretninger, erholdte paa Theodoriks Tid, thi denne mægtige Monarch havde efter Jornandes's egen Forsikkring Forbindelser med det yderste Norden. Uheldigviis søger Jornandes (eller maaskee Cassiodorus) at bøde paa den Magerhed, der opstaar deraf, at han enten ikke erindrer mange Oldkvad eller ikke for staar dem eller ikke tror at burde anføre dem, ved ogsaa at udfylde Hullene med Beretninger, hentede fra ældre romerske og græske Skribenter. Fornemmeligen lader han sig af den til fældige Navnlighed mellem Goter og Geter (hvoraf og hans Ti tel: de rebus Geticis) forlede til at indflette Brudstykker af den getisk-daciske Historie i den gotiske, uden at anvende mindste Kritik. Hvor stor Forvirring heraf opstaar, vil letteligen ind sees, og dette maa man ved Benyttelsen af Jornandes's Værk altid have for Øje. Paa nogle Steder kan man vel nogenlunde udsondre de heterogene Sagn fra hinanden, men paa flere er Forvirringen aldeles uopløselig. Jornandes sætter Goternes ældgamle Hjem i Øen Scanzia i Oceanet, ligeoverfor Udløbet af Vistula, der i tre Strømme ud gyder sig i Havet og adskiller Germanien fra Skythien. Vi kjende allerede her tydeligt Ptolemæos's Indvirkning, som han endog citerer; det er ham, som især lægger Skandia østligt og nærved (in conspectu) Weichselmundingen. Formen Scanzia staar enten for det gotiske Skanpia, Skanpa, eller er en Fejlskrift. Fra denne 0 skulle Goterne fordum, mange Aarhundreder før Christus, under deres Anfører Berig, være dragne paa tre Skibe, af hvilke et ankom noget senere end de to andre, hvorfor dets Besætning af Mandskabet paa disse fik Spottenavnet Gephlcr, der skal være opstaaet af Ordet gepanta, hvilket kan oversæt ter med piger: doven (Cap. 3, 4, 17). Gepiderne forbleve her en Tidlang tilbage og opsloge sine Boliger paa den af Vistula's Arme omslyngede 0, hvor siden Vidivarierne boede; Øen kald tes Gepidos eller efter de fleste Haandskrifters Læsemaade Ge26 pidojos. Det Sted, hvor Goterne først landede og fæstede Fød der, kaldtes efter dem Gotiskandza. De droge derpaa til Ulme rugernes Hjem, ligeledes ved Oceanet, og underkastede sig dem tilligemed deres Naboer Vandalerne. Her tiltog Folket saaledes i Talrighed, at den femte Konge fra Berig, ved Navn Filimér, Gudareiks" eller Gunpareiks' Søn, besluttede at søge nye Boliger og førte Folket til et skythisk Land, som de selv kaldte Ouin, Onim eller (Hun (Læsemaaderne ere usikkre), hvor Landet be hagede dem saare, og hvor de besluttede at

gaa over en Flod, der hindrede dem Passagen, for at bosætte sig hinsides. Men under Overfarten gik Broen itu under dem, og kun Halvparten kom heldigen over, de øvrige omkom. De Reddede kom nu med Kong Filimér til Spalernes Land og overvandt disse; som Sejerherrer iilte de nu til de Egne af Skythien, der ligge det sorte Hav nærmere, saaledes som det næsten paa historisk Viis fortælles i deres ældgamle Kvad, hvilket og den ypperlige goti ske Historieskriver Ablavius bevidner i sin særdeles troværdige Historie" (Jornandes's egne Ord, Cap. 4). Efterat have bosat sig nærmere det sorte Hav, bleve de noget mere cultiverede; Folket deelte sig nu i tvende Hoveddele, Visigoterne (Vestgo terne) og Ostro- eller Austro- Goterne (Østgoterne), hine med Fyrster af Balpernes, disse med Fyrster af Amalernes Æt (Cap. 5). Der indblandes nu en heel Deel af de getiske Begivenhe der, som intet have med de gotiske at bestille. Dertil hører for en Deel Beretningerne i Cap. 11, om Goternes Oplærer og Lovgiver Diceneus JBoroista, samtidig med Sulla i Rom. Thi at Diceneus og Boroista, hvad enten de ere een og samme Person eller to forskjellige, tilhøre den getiske Historie, viser Strabo, der temmelig udførligt fortæller om Aexottøsoc, der, medens Boips fkVra£ herskede over Geterne, beklædte den Gude- eller Profet-Værdighed, som Zamolxis havde indstiftet (S. 298); Børebistas var, fortæller han endvidere (S. 303), en statsklog Mand, der ved en fortrinlig Regjering gjorde sit Folk saa mægtigt, at han kunde gaa over Ister og herje Thrakien ligetil Makedonien og Illyrien, saaat Romerne selv bleve ængstelige og Cæsar tænkte paa at bekrige ham (S. 298); Børebistas havde, siger han, stor Hjælp af Dekæneos, der havde opsnappet nogle Kunstgreb i JEgypten; endelig sammenligner han (S. 762) flere gamle Profe ter og Skalder med Moses, og blandt dem Dekæneos, som, sam tidigt med ham selv (xafr^jjiac), profeterede for Børebistas. Nav net idetmindste, og maaskee noget af de Manden tillagte Insti27 tutioner hører saaledes den getishe Historie til; men som til hørende Goterne viser sig derimod^ Jornandes's Beretning om de af ham givne Love, som man endnu paa J©rnandes's Tid havde skriftligt optegnede, under Navn af Bellagines, og om at han udvalgte Prester, der med bedækket Hoved skulde udføre Offringerne ogder forkaldtes Hattebærere (pileati, hattingos?), medens de øvrige kaldtes capillati eller haardække (hazdingos ?), »qvod nomen11, som han siger, Gothi pro magno suscipientes adhuc suis cantionibus reminiscuntur." Ordet bellagines er lige frem det gotiske bilageineis, Vedtægter, Fastsættelser; den ud trykkelige Omtale af de gamle Kvad viser ligeledes Sagnets Egt hed blandt Goterne, og Jornande*s maa derfor uden Videre have henført til DeJcæneos, hvad han af gotiske Sagn vidste om en gammel gotisk Lovgiver, hvis Navn han ej længer kjendte. Go terne bosatte sig derpaa, efter Jornandes's Forsikkring, i Dacien, længe før Kejser Domitians Tid, en Beretning, der altsaa gan ske strider mod den bestemte historiske Kjendsgjerning, at Go terne først under Aurelian besatte Dacien, og vel nærmest grun der sig paa en Misforstaaelse af Beretningen om Dacerkrigen under Decebal, sammenblandet med gamle Sagn om Danmark, Banpstadir, eller noget lignende. Thi Goterfolket berørte nu i sine Yderkanter to grundforskjellige Folk, hvis Navne dog ind byrdes lignede hinanden tilstrækkeligt til at bevirke Fejltagel ser, Baner i Nord og Dacer i Syd; hvormange Misforstaaelser og Sagnforblandelser heraf maatte opstaa, begriber man let, naar man erindrer, at Danmark og Dacien gjennem hele Mid delalderen sammenblandedes. En Sejer over Domitians Felt herre Fuscus skal have bragt Goterne til ej længer at kalde sine fornemste Mænd Mennesker, men Halvguder eller Anser (Gap. 13): atter en ligesaa iøjnefaldende, som overvættes Fejl tagelse, thi Anseis er ligefrem det Oldn. Æsir, Aserne, og dette Navn maa ifølge Sagens Natur fra umindelige Tider have været til hos Nationen.1 10. Efter de gamle Oldsagn (ut ipsi suis fabulis ferunta) udleder Jornandes Kong Theoderiks Slægt ligefra den første af Aserne, hvis Navn var Gaut (ikke Gapt, som vi ovenfor 2 have 1 Maaskee endog Fejltagelsen er saa materiel, at Jornandes antager anseis, der ogsaa kan betyde horizontaltliggcnde Bjælker i en Bygning, for en bogslave- lig Oversættelse af det latinske proceres, hvis første Betydning er Bjælke- hovcder, Nav i en Bygning. [Se Ant. Russes, I. S. 63, Anm.].28 viist); dette Slægtregister lyder saaledes: Gapt o: Gaut, — Hal mal, efter Cod. Ambr. Hulmul; — Augis — Amala, Amalernes, d. e. de østgotiske Kongers, Stamfader; — Isarna — Ostrogotha — Unnilt, efter Cod. Ambr. Hunnuil, — Athal — Achiulf, Cod. Ambr. Achiulf og Odulf, Brødre. Achiulfs Sønner vare Ansila, Ediulf, Vuldulf (C. A. Vulfvulf) og Hermerik (C. A. Hermene rik); Vuldulfs Søn var Valaravans; hans Søn var Vinithar ; den nes, eller efter Cod. Ambr. hans Søn Vandalar*s Sønner vare Theodemir, Valamir og Videmir; Theodemirs Søn var Theoderik, den, bekjendte østgotiske Konge. At han her har forenet be kjendte historiske Genealogier med mythiske, og saaledes truk ket disse ned til faa Generationer før Theoderik, er temmelig tydeligt. Vanskeligere er det at bestemme, hvor

de mythiske Led ophøre og de historiske begynde. Saameget er vist, at man, hvis man antager Hermerik eller Hermenerik for den samme som Ermanarik eller Jørmimrek og regner Generationerne opad fra Theoderik, hver paa 30 Aar, faar hiin til at være fød ved 310, hvilket heel vel stemmer med, at han døde som en Olding ved 376; den Omstændighed, at Ermanarik og hans 4 Brødre udtrykkeligen anføres som Sønner af Achiulf, synes og at tyde hen paa, at denne maa ansees som en historisk Person. De 6 første Led ere derimod aabenbart mythiske. Gapt staar tyde ligt istedetfor Gaut, o: Odin; Halmal eller Hulmul er sikkert en Fordrejelse for Humli eller Humbli (Gotisk Humila eller Humala?), der forekommer som mythisk Person hos Saxo, og som Humlalands og Humlungernes Konge i Hervararsaga; Au gis synes enten at staa istedetfor Ogis o: 6geis=(Egir, eller for Auhs, hvoraf auhuma, o: højest; maaskee og for hauhs o: høj, Oldn. Hår, ligeledes et af Odins Tilnavne; Amala (Oldn. Åmli?) bliver som- Amalernes (Omlungernes) Stamfader en imaginær Person; Isarna (Got. Eisarna) betegner kun den jernklædte", og Ostrogotha (eg. Austraguta) repræsenterer kun den østgoti ske Afdeling. Alle disse Led bortfalde saaledes som historiske, og hvad der tillægges Goterfolket under nogen af dem, maa alt saa ansees som mythisk-heroiske Begivenheder, der ligge forud for Folkets egentlige Historie. Vi have nu kun de to Navne Unnilt eller Hunnuil og Athal tilbage, der ved den ovennævnte Beregning falde midt i det 3die Aarhundrede, altsaa netop i den Periode, ved hvilken man efter al Rimelighed maatte antage, at de virkelige historiske Minder hos Goterne maatte glippe eller tabe sig i et usikkert Fjærne, hvis egentlige Baggrund danne29 des af Traditioner fra Vandringstiden, medens kun saare lidet sikkert erindredes af bagenfor eller tidligere end denne. Athal, apal, synes blot at betegne Slægtens ædle Herkomst. Navnet Unnilt eller Hunnuil maa paa den ene eller anden Maade være forvansket; det eneste, de have tilfælles, er Stavelserne Uni eller Unnui, der vel maa læses Unvi. Nu heder det i det saa kaldte Vidsifs eller den Kejsendes Kvad, i den angelsaxiske Exeterbog (Thorpes Udg. S. 325, og Kembles Udg. af the tra vellers song" i hans Beovulf, p. 235): Emercan sohte ic and Fridlan and Edstgotan frodne and godne fader Unvencs. Iler svarer Edstgotw ganske til Ostrogotha; hans Søn, Unvcne, har idetmihdste Begyndelsen af Navnet fælles med Unnilt eller Hunvil. Mon ikke altsaa herved de samme mythiske eller hero iske Navne skulde være meente? At det gotiske UNVINI (Accus.) nok i en Hast kunde forvexles med UNVILT, naar Trækkene vare lidt utydelige, er ikke saa urimeligt. I Cap. 16 fortæller Jornandes fremdeles om Goternes Herjetog i Møsien og Thra kien paa Kejser Philips Tider. Dette Tog er vistnok historisk, men naar han kalder Goternes Konge Ostrogotha (Austraguta) , sammenblandes atter Mythe med Historie. Et mythisk Sagn, hvori Ostrogotha forekommer, meddeles i Cap. 17; det handler om Kampen mellem Gepidernes Konge Fastida og Ostrogotha, hvorom allerede er handlet i Iste Bind, 1 i Anmærkningerne til Hervararsaga, hvor vi have søgt at godtgjøre Muligheden af, at Beretningen hos Jornandes kun er en Variation af det i Hervararsaga meddeelte Sagn om Kampen mellem Angantyr og Hlodr. Efterat have sluttet denne Beretning optager Jornan des igjen Traaden om Goternes Herjetog paa det romerske Ge bet, indtil han kommer til Geberik, Hilderiks Søn, Ovidas Søn nesøn, Cnividas Sønnesønssøn. Denne leverede Vandalerne et stort Slag ved Elven Marisia (Maros) og fældte deres Konge Visumar, af Asdingernes (Haddingernes?) Stamme (Cap. 21, 22). Denne Begivenhed synes virkelig at være foregaaet paa den Tid, Jornandes angiver, nemlig da Constantin den Store var Kejser. Noget efter Geberiks Død blev Ermanarik, af Amalernes Slægt, Konge. Han udvidede det gotiske Rige saaledes, at man kunde 1 [a: Ant. Russes, I. S. 111 ff.].30 sammenligne ham med Alexander den Store. Han beherskede Goter, Skyther, Thjuder (Skythothjuder efter den munch. Codex),- Inaxunger (skal vel være Jazuinger, Jazyger), Vasinabronker, Merer, Morder, Inniskarer eller Remnisker, Roger eller Rocer, Tadzer, Athual (?), Navego (?), Bubegender (?), Kolder, fremdeles Eruler, Veneter, Anter, Slaver (hvilke trende sidste vare af samme Stamme) og Æster. Da endelig Hunnerne, hvilke Jor nandes troede at nedstamme fra urene Aanders Forbindelse med Alruner, Aliurumnæ), 1 forjagede af Filimer (Cap. 24), nærmede sig, og Ermanarik tænkte paa Forsvar imod dem, forefaldt den ovenfor omtalte Begivenhed, som ogsaa beskrives i Edda og Vølsungesagnene, og som knytter de gotiske Sagn til disse. 11. Betragter man nu nærmere de ovennævnte Sagn, vil man finde, at de egentlig indeholde yderst faa nærmere Sted bestemmelser. Det eneste, man med Bestemthed faar ud, er, at Goterne i sin Tid, efter Udvandringen fra Scanzia, boede paa den modsatte Side af Østersøen, hvor Gepiderne, som vi med Hensyn til deres bestandigen indtagne locale Forholde lige overfor de øvrige Goter kunde kalde Nord goterne, en Tid lang bleve tilbage, efterat Øst- og Vest-Goter vare dragne syd paa. At Udvandringen fra Scanzia eller

Landene nordenfor Østersøen ligesaalidet skete paa tre Skibe som Angelsaxernes til England, men at den i Virkeligheden skete successive, lige som denne, er saa klart, at det ikke engang behøver videre at udvikles. Snarere kunde man endog antage, at det er eet og samme Ur-Folkesagn, som begge de tydske Stammer, Angel saxer og Goter, have sat i Spidsen for deres Vandrings-Historie. Ligesaalidet kan man strengt urgere den saakaldte Udvandring fra Scanzia. At Goter virkelig beboede de senere danske Lande, fornemmelig Skaane, Bleking og Øerne østenfor Storebelt, maa man vistnok ansee som afgjort, isærdeleshed ved det bestemte Factum, at man paa en Inscription (Guldhornet af 1734), der viser sig at være fra samme Egn og Folk som det, hvilket de øvrige lignende Indskrifter i Danmark skyldes, finder egte go tisk Sprog. Men Goterne maa desforuden langt op i den graae Oldtid have boet paa begge Sider af Østersøen, noget, som deels ligger i Sagens Natur, da de umuligt kunne være komne til Østersøens Øer uden ad den søndre Vej, deels udtrykkeli gen meldes i de ældste nordiske Beretninger, f. Ex. Beretnin 1 Vistnok fejlagtigt læst f. Aluirunæ, V' Alvirunos, Olrunar.31 gen i Sn. Edda, indtaget i dette Værks første Deel, 1 der ind deler Landene paa begge Sider af Østersøens smalere sydvest lige Deel i to Hovedparter, Eygotland eller Øerne (Skaane m. m. iberegnet) og Reidgotland eller Fastlandet. Ogsaa indrøm mer Jornandes selv, at Goterne ved sin Overflytning allerede forefandt søndenfor Østersøen Ulmeruger 2 og Vandaler, hvilke bestemt ere gotiske Folkeslag. Den saakaldte Udvan dring fra Scanzia er saaledes vel ikke anderledes at forståa, end at overjiovedet en Udvandring fra nordligere Egne mod Sy den havde fundet Sted, og at man var sig bevidst, at et af Go ternes ældre Opholdssteder ogsaa var Scanzia eller Skaane. Desuden er det neppe engang sikkert, at man ved de Øer eller den 0 i Weichselmundingen, paa hvilken først Goterne, siden Gepiderne, skulde have sat sig fast, skal forståa det nuværende Weichseldelta, men tvertimod er det snarere netop de østlige danske Lande, som derved menes. Vi have paa et andet Sted udførligere udviklet denne Mening og kunne derfor her hen vise dertil. 3 Det kan ikke negtes, at det af Jornandes med deelte Sagn om Goternes (og Gepidernes) Flytning fra Skandia, nøjere drøftet, kun reducerer sig dertil, at Gepiderne beboede de østlige danske Lande, paa den Tid, da de egentlige Øst- og Vestgoter beboede det søndenfor liggende Fastland, eller rettere at Gepiderne vare de egentlige Ey-Gotar, Øst- og Vestgoterne Reidgotar, hvilket og heel vel stemmer med, at Jørmunrek eller Eormenric (Ermanarik) i Vidsip-Kvåået kaldes Hrépernes eller Ilrépgoternes Konge (Exeterbogen p. 319, cfr. p. 322) 4 ; frem deles, at Gepiderne under Goterfolkets senere Flytninger den længste Tid holdt sig mere vestligt og nordligt, og derfor lige saavel kunne kaldes Nord-Goter, som de to andre Stammer Vest og Øst-Goter. Men nogen Tidsbestemmelse finde vi ikke i Sagnet, thi Jornandes sætter Flytningen op i den fjærneste Old 1 [Se Ant. Russes, I. S. 64}. 2 Mærkeligt nok, at Goterne saaledes ogsaa have deres Holmryger" ligesom Nordmændene. Thi at rUlmerugier" ligefrem er n Holmrygiru, paa Gotisk nHulmérugeisu', kan neppe benegtes. Skulde 1 derfor i og for sig in- volvere et Begreb om 0- eller Kyst-Boere, ligesom nskeggjaru kun betegner Øboere? 3 See Annaler for nord. Oldkynd. og Hist. 1847 S. 347—50 [og denne Ud- gave I. S. 410—12]. 4 I Bedvulf V. 884 forekommer ogsaa Hrédmen, uden at man ganske klart af Contexten kan see, hvem dermed menes. At fortolke det om Danerne, som Ettmuller i sin Oversættelse, S. 33, 34, har gjort, synes ikke nødvendigt.32 tid, medens den dog, idetmindste forsaavidt som den havde no gen Indflydelse paa Romernes Historie, først fandt Sted i Aar hundrerne nærmest efter Christus. — Sagnet om Goternes næ ste Flytning over Floden til Landet Ouin, Onim eller Oiun er ligesaa uhistorisk. Dette Navn er neppe andet end en Fejlskriv ning eller fejlagtig Opfatning af Vini (Ouini) eller Vinja, beha gelig Egn, Græsgang; at her sigtes til de store Sletter i det nuværende Polen og Vestrusland, er klart, men videre kan man ikke komme; Spalernes" Land opsøger man vistnok forgjæves, og den Flod, som sattes over, kan maaskee være Weichsel, maaskee endog selve Havet (Østersøen) herved er meent. Om Navnet Danpstadir, der vidner enten om Banapris (Dnjæpr) eller Danubius (Donau), er forhen talt i Anmærkningerne til Herva rarsaga, hvor vi ligeledes allerede have yttret os om Humlun ger og Omlunger, der efter vor Formening ej bør forvexles med hinanden.1 Efter Jornandes synes det vel, efter Navnene Hul mul og Amala i een og samme Slægtrække at dømme, som om de hørte til samme Slægt, men deslige Benævnelser kunne ej her urgeres sterkere, end i nordiske Slægtregistre de saakaldte Skjøldunger, Ylfinger o. s. v., og Herakliderne i Grækenland. Vil man tåge Udtrykkene strengt, modsiger endog Jornandes sig, idet han lader Vandalerkongen Visumar være af Asdin gernes Stamme (Cap. 22), medens han dog tidligere omtaler Capillati, en ligefrem Oversættelse af dette Navn, som Goter. Sagen er nemlig den, at baade Vandaler,

Rugier, Gepider og Burgunder tilsammen ere Goter, germaniske Folk af den gotiske Green, med de samme Oldsagn og samme Sprog. Det mærkeligste af Sagnene forekommer os det at være, der omhandler Gepider kongen Fastida's Kamp med Ostrogotha ved Floden Aucha; dette Sagn har nemlig, som vi forhen have viist i Anmærknin gerne til Hervararsaga, 2 i Hovedsagen saa meget tilfælles med denne Sagas Fortælling om Kampen mellem Angantyr og Hloftr, at vi i begge Fremstillinger have troet at see Modificationer af eet og samme Sagn. Vi behøve her ej at gjentage vore Beviis grunde og henvise derfor til hiint Sted, indskrænkende os til de blotte geografiske Resultater, at Kampen enten maa have staaet etsteds ved Weichselen, og da snarere langt oppe under Kar paterne end nede ved Østersøen, eller maaskee og paa den anden Side afKarpaterne, ved Donau; at Bunheiår saaledes enten sigter til [Sml. Ant. Russes, I. S. 112J. 2 [Se Ant. Russes, I. S. 111].33 de øvre Weichsel-Egne, hvor Weichselen virkelig optager Bi floden Dunajetz, eller til Donausletterne; at Huralaland eller Hunaland maa have havt en sydvestlig Beliggenhed for det egentlige Gotland, thi paa Østsiden af dette maa Vindland eller det vendisk-slaviske Land have ligget, som Rollaug, Gardariges Konge, ifølge Cap. 14 afstod til Heidrek. Herom komme vi til at tale endnu yderligere, naar vi nærmere undersøge Hunalands Udstrækning og Beliggenhed. En mærkelig Omstændighed ved Hervararsagas Hovedsagn er Navnet Tyrfing, der baade tillæg ges Ulykkessverdet selv og en af Angantyrs Brødre (see Saxo, Orvaroddssaga og Hyndluljod). Det samme Navn bar før Erma nariks Tid eller før Goternes seneste Vandring fra Dnjæpr-Eg nene den hele Afdeling af dem, som ellers kaldtes Vestgoter, •nemlig Tervingerne (if. Eutropius, Ammian m. fl.), hvilket Navns gotiske Form ustridigt var Tairvingos (Oldn. Tyrvingar). De kakles saaledes i Modsætning til Østgoterne eller Greutungi (Griutinyos) ; Benævnelser, der passe ret godt paa Goterstam mernes indbyrdes Forhold i deres mellemeuropæiske Sæder, thi Østgoternes Hjem maatte da nærmest falde i Ukraines sandige Stepper (griut, Oldn. grjot=Stene, Gruus), medens Vestgoterne boede de store polsk-karpatiske Skov-Egne (myrhviår) nærmere, og kunde saaledes kaldes trivingos (Træ-Egn-Beboerne), omsat tairvingos. Tyrfingr eller Tyrvingr vil saaledes uden Tvang sim pelthen kunne oversættes Vestgoter", og Tyrfingsverdet bliver paa samme Maade det vestgotiske Sverd". Kan altsaa Tyrfingr siges at have en ethnografisk Betydning, har det og sin Analogi i to andre af Brødrene, Arngrimssønnernes, Navne, Haddingjar tveit1-1* o : de to Haddinger, paa Got. Hazdingos (Asdingi), . lang lokkede, et bekjendt Særkjende for germaniske Fyrsteslægtsr. 12. Vi ere ved Sammenstillingen af disse Puncter komne til et Orienteringspunct, hvortil vi kunne støtte os, idet vi atter vende tilbage til vor Hovedmaterie. Vi have fundet Goter, baade ifølge deres egne og de nordiske Sagn, bosatte mellem Østersøen og det sorte Hav, med Vender (Slaver) umiddelbart i Øst og Gardariki allerede paa den Tid ifølge Hervararsagas Kvad anerkjendt som et noget fjærnere Naboland i Østen eller Nordosten, hvis Folk stode i Forbindelse med Goterne. Noget sildigere, som det synes, finde vi Ermanarik, Eddasagnenes Jørmunrek, ligeledes som Goternes Konge og som Hersker over Veneter, Slaver og Anter, samt over Roxolaner, der svege ham Lydighed. Her have vi altsaa ligeledes Vender eller Sla-34 Ver som Goternes Naboer, og endvidere Roxolanerne, hvis om trentlige Hjemsted allerede forhen er viist. At Slaver allerede i denne Sagntid stode i nærmere Berørelse med Goter og Nord germaner, er deels i det Foregaaende viist, deels have vi seet det i det citerede Sted af GudrunarJcviSa 11. 19 Str., der upaa tvivleligt staar i den nøjeste Forbindelse med det omtalte Vers i Hervararsaga Cap. 16: Ar Twddu Humla fyr her rada, Gizur Gautum, Gotum AnganUjr osv. Men skulde man vel, efter alt dette, endnu kunne tvivle paa, at vi i Roxolanerne netop have de samme Folk, som i Hervarar^ saga kaldes Indbyggere af Gardariki? Vi kunne saaledes her allerede foreløbigen opstille som gardarikske eller oldrussiske Konger Hyndluljofts Eymund, Halfdan Gamles Svigerfader, Tyrfingkvadets Svafrlami, Harald og Sønnen Herlaug, og Ed dadigtenes Jonakr, hvis Rige naaede heelt til Søen, eftersom Gudrun, der kom over Havet fra Hunaland, strandede paa hans Territorium. Hvorledes denne Kongerække ogsaa kan suppleres af Saxo, skal siden vises. 13. Vi have allerede i Iste Bind 1 viist, at alle, saavel nor diske som tydske Oldskrifter, der behandle Nibelunge-Sagnehe, henføre Hovedscenerne for disse, nemlig Nibelungernes Hjem, til Rhinegnene, og denne Deel deraf er os derfor her mindre vigtig. Vi have derfor og undladt in extenso at optage den mere vidtløftige Fortælling derom, som findes i Vølsungasaga, der i Cap. 23 og 24 indskyder en besynderlig Fortælling om Sigurd Fafnersbanes Besøg hos Heimer, aabenbart alene i den Hensigt, derved at gjøre den bekjendte Dronning Aslaugs Ned stammelse fra Sigurd mulig. Det er derimod den Deel af Sag nene, der dreje sig om Jørmunrek, der her bliver os af højeste

Vigtighed. Beretningen er i Vølsungasaga ikke videre forskjel lig fra den i Eddaerne, uden forsaavidt hiin mere vidtløftigen udmaler det Hele og udtrykkeligen fortæller, at Bikke, da He stene, skrækkede ved Svanhilds Blik, ej vovede at træde paa hende, lod drage en Sæk overhendes Hoved; hvorhos den læg ger til, at det var en gammel eenøjet Mand (Odin), som gav Jørmunreks Folk det Raad at stene Sørle og Hamder. Saxo 1 [o: Ant. Russes, I. S. 16, 20 o. fl.].35 har den heel forskjelligt, og dog synes de hos ham forekom mende Navnformer at røbe en nordisk Bearbejdelse af Sagnet, thi Jørmunrek kakler han Jarmericus, ganske vist en Latinise ring af den olddanske Form JarmanriJcr ; Raadgiveren Bikke heder Bicco, og Svanhild Swavilda, hvilket vistnok er Fejl læsning for Sivanilda, da Bogstavet n i gamle Haandskrifter næ sten altid er saa ligt w, at det kan forvexles dermed ; læste man nu Sivauilda istedetfor Sivanilda, kunde man ogsaa ligesaa gjerne skrive Swavilda som Sivauilda, thi Udtalen blev den samme. Saxo's Jarmerik er en Søn af den danske Konge Syvardus o: Sigurd, der efter flere Krigsuheld mod sine Naboer mistede Skaane og Jylland, og tilsidst endog sine Børn, der røvedes af Fienden. Jarmerik kom tilligemed sin Fostbroder Gunn o (Gunni) i Fangenskab hos Sclavernes Konge Ismarus, hvor de dog snart vidste at gjøre sig saa yndede, at Kongen optog dem blandt sine ypperste Venner. Imidlertid var Kong Sigurd falden iet Slag, og Jarmerik lurede nu paa enhver Lejlighed til at flygte hjem til sit Fædrenerige. Denne Lejlighed fandt han, da Kongen højtidelig skulde begrave sin afdøde Broder. Han udstoppede en Straa mand, i hvilken han satte en levende Hund, klædte Straaman den ud i sine Klæder og bad Gunne bringe den ind i Salen; naar Hunden da begyndte at gjø og hyle, skulde han sige til Dronningen, at det var Jarmerik, som var bleven afsindig. Gunne gjorde saa, og Dronningen bød ham strax bringe den Vanvittige ud. Gunne adlød, og lagde Straamanden paa en Seng, men imidlertid satte Jarmerik sig i Besiddelse af Kongens Skatte og nedgrov dem paa et afsides Sted. Gunne narrede Livvagtsfol kene til at drikke sig berusede, hug saa Hovederne af dem og lagde hver Mands Hoved mellem hans Been, men gjennembo rede Dronningen, der, opvaagnet ved Støjen, kom ind for at spørge, hvad der var paafærde. Derpaa gik Jarmerik og Gunne til det Herberge, hvor Kongen sad med sine Mænd, og ståk Ild derpaa, Enkelte undkom og satte efler Fostbrødrene, men disse kom tidsnok over en Bro, som de hug sønder, saaat den styr tede ned med Forfølgerne. De naaede Stranden, indskibede sig og kom heldigt over til Danmark, hvor Sigurds Broder Bu thlus (Bupli) imidlertid styrede Riget, men veg Pladsen for Jarmerik, som nu besteg Tronen. Hans første Tog gjaldt den svenske Konge Gøtar, som han fældede, og hvis Rige han erobrede. Derpaa angreb han Sclaverne, overvandt dem og lod 40 af Fan gerne hænge, hver med en Ulv ved Siden. Efter Sclavernes36 Undertvingelse kom Raden til Sember (Samlændere) og Cureter (Kurlændere) samt flere af Østens Nationer. Sclaverne gjorde imidlertid Oprør, men bleve igjen bragte under Aaget og haardt straffede, thi deres fornemste Mænd lod han ved Snorer, dragne igjennem deres gjennemstungne Haser, binde til Fødderne paa vilde Tyre, som ynkeligt slæbte dem afsted over Stok og Steen, idet man hidsede Jagthunde efter dem. Jarmerik opbyg gede sig deretter paa en høj Klippe et fast Slot, som han gjorde til sin Residens, og hvor han samlede sine Skatte. Paa et nyt Sø-Tog angreb han fire hellespontiske" Vikinger, som vare Brødre, stred med dem i tre Dage og tvang dem til at give ham deres Syster Swavilda (Svanhild) med Halvdelen af deres røvede Skatte. Disse Brødre havde forhen fanget Bicco, Livernes Konges Søn; han slåp nu ud af Fangenskabet, flygtede til Jarmerik og blev en af hans højstbetroede Mænd. Men sin Indflydelse misbrugte han til at forføre Jarmerik til alslags Grum hed. Herover gjorde Sclaverne endnu et Oprør, men det endtes som det forrige med deres Nederlag, og Jarmerik lod de res Høvdinger, ligesom forhen ved Snorer, dragne igjennem de res Fødder, binde til Heste, der slede dem i Stykker. Hans Systersønner fra Tydskland gjorde et Forsøg paa at tilvende sig Danmark, men han slog dem med Lethed og lod dem, kort ef terat have holdt Bryllup med Swavilda, hænge. Af et tidligere Egteskab havde han en Søn ved Navn Broder us (Eddasange nes Randver). Denne blev af Bikke anklaget for at staa i util ladelig Forbindelse med Stifmoderen; Kongen nedsatte en Ret for at dømme ham, og alle, undtagen Bikke, dømte, at han skulde slippe med at gaa i Landflygtighed ; Bikke derimod dømte, at han skulde hænges, og overtalte Kongen til at tiltræde denne Dom; man behøvede jo blot at lade Kongens Tjenere stille sig under Galgen og holde en Fjæl under hans Fødder, thi naar hine da bleve trætte og slåp Fjælen, var det deres og ikke Kon gens Skyld, at han døde. Swavilda lod han binde til Jorden for at sønder.trædes af Heste. Da hendes Skjønhed endogsaa gjorde Indtryk paa Hestene, som ej vilde træde paa hende, fat tede Kongen Medlidenhed og vilde benaade hende, men Bikke kom til, paastod, at hun blot ved Trolddom skræmmede He stene, og sagde, at

man skulde vende hendes Ansigt mod Jorden. Da dette var skeet, og Hestene saaledes ej kunde see hendes Blik, frygtede de ikke længer, men traadte hende til Døde. Imid lertid kom Broders Hund og hylede ynkeligt for Kongen; hans37 Høg begyndte at rive Fjædrene af sig, for derved ligesom at give Kongen et Billede af hans sønneløse Tilstand, og Kongen lod sig derved bevæge til at nedtage Broder, førend det endnu var for silde. Bikke, som frygtede, at hans Løgn skulde blive opdaget, begav sig til Swavildas Brødre, Hellesponterne, og for talte dem Alt. De sejlede strax afsted forat hevne hendes Død, og Bikke skyndte sig forud for at melde deres Ankomst. Jar merik indesluttede sig i sin Borg. Paa Vejen opstod der Uenig hed mellem Angribernes Folk, idet Nogle beskyldte Andre for ulovligen at have tilvendt sig noget Gods, heraf opkom Slags maal, og mange bleve dræbte. Da de derfor mistvivlede om at kunne storme Borgen, spurgte de om Raad hos en Troldkvinde ved Navn Guthruna (Guprun), der slog Jarmeriks Folk med Blindhed, saaat de dræbte hinanden indbyrdes. Medens Helle sponterne benyttede sig af denne Forvirring, kom Odin de Dan ske til Hjælp og bød dem at forsvare sig med Stene. Enden blev, at baade Angribere og Forsvarere faldt. Jarmerik, af hvem Hænder og Fødder vare afhugne, væltede sig blandt de døde Kroppe. Her ender Sagnet ganske pludseligt hos Saxo, der kun tilføjer, at Jarmerik succederedes af Broder, om hvilken han for resten intet veed at fortælle. Meget af dette skriver sig maa skee fra Saxo's egen Pen, da her findes umiskjendelige Forsøg paa at udmale og forklare enkelte Detallier, f. Ex. naar det he der, at en Deel af Hellesponternes Hær dræbte den anden; han sigter nemlig her aabenbar kun til Sagnet om Sørle og Hamder; ligeledes naar han omtaler Troldkvinden Gudrun, som ingen an den er end Sørle's og Hamders Moder.' Men Hovedbegivenhe derne i den Deel af Sagnet, som Saxo har tilfælles med Edda, nemlig Tidsrummet efter Kongens Giftermaal, indeholder dog alle de mest charakteristiske Puncter af Edda-Sagnet saa nøj agtigt og paafaldende, at vi her ikke kunne tænke paa nogen Opdigtelse af ham; vi gjenfinde, hvorvel i en noget forskjellig Combination, ogsaa den plukkede Høg, Hestenes Rædsel for at træde Dronningen under Fødder og Jørmunreks Lemlæstelse. At Broder", hvilket her ved en temmelig let Navnfordrejelse staar for Randver", efter Saxo slipper derfra med Livet, maa vel ansees som en blot Misforstaaelse. Men er saaledes denne Deel af Sagnet at ansee for egte, da maa ligeledes den første Deel, som omhandler Jørmunreks eller Jarmeriks tidligere Skjebne, være det, og vi maa antage, at Saxo har havt Oldkvad, som vi ej længer kjende til, Oldkvad, som middelbart eller umiddelbart38 \ hidrøre fra Goterne, thi kun for disse er Ermanarik vigtig før hans Berørelse med Eddasagnet. Hovedomridsene af Saxo's Sagn er, at Jørmunrek, Jarmanrik eller Ermanarik, Goternes Konge, i sin Barndom fangedes af Slaverne eller Venderne, men siden ved List undflyede fra dem, tiltraadte Regjeringen i sit eget Fædre land, som han forøgede ved store Erobringer, endog af Sla vernes eget Land; at han derpaa anlagde en vældig Hovedborg, bekrigede Svanhilds Brødre og tiltvang sig hendes Haand. Re sten stemmer med Eddasagnet. See vi nu bort fra den aaben bare Fejltagelse hos Saxo, at han localiserer Sagnet i Danmark, og derfor maa udmale ethvert Tog som et Søtog; og anvise vi saaledes Jørmunrek hans rette Plads som Goternes Konge i det vestlige Rusland, da stemmer Beretningen godt med Jornandes's Ord, at Ermanarik undertvang Venderne (Veneter, Slaver og Anter) foruden mange andre Folkeslag. Hans faste Borg maa vi søge etsteds i Rusland eller Polen, og Hellesponterne blive Roxolaner, som Saxo maaskee har tænkt sig boende ved Palus Mæotis, vore Forfædres Ellipalta, en Misforstaaelse af Eie palus (det græske sXrj af EXos og det latinske palus), af hvilke det første Navn ifølge Jornandes, Cap. 23, brugtes om det asovske Hav. Saxo's Fremstilling viser os saaledes maaskee den dan ske Variant af Sagnet, medens vi af Eddadigtene kjende den norske; da Danerne ifølge det Foranførte stode i nærmere For bindelse med Goterne, end de øvrige skandinaviske Nationer, er det heller ikke at undres over, at flere Sagn om den mærkelige Goterhelt har vedligeholdt sig hos dem, end hos de fjærnere Nordmænd. At Sagnet i det Hele taget ej af Saxo er laant hos tydske Forfattere, vil lettelig sees ved at sammenligne Beret ningen hos ham med Vilkinasaga og Niebelungenlied, der ej kjende noget til Ermanariks særegne Dødsmaade eller Svanhild, men mere fremstille hans Forhold til Theoderik og Etzel; hos dem fremtræder heller ikke Bikke under dette Navn, men som Sifka, Siebich (Sibihho). 1 Indeholder altsaa Saxo's Beretning væsentlige Dele af det gotiske Oldsagn, som i Danmark have '. See udførligere herom W. Grimm's deutsche Heldensage". Det Eneste, som Saxo synes at have laant fra Tydskorne, men som rigtignok ogsaa kan have staaet i de gotiske Sagn, er Beretningen om hans Systersønners Hængning; det er de saakaldte Harlunger: Imbrecke og Fr iti la, i Vilk. S. Ed- gard og Aki, i Vidsifeskvadet Herelingas: Emerca og Fridla (C. Ex. S.

325).39 vedligeholdt sig, bør man ogsaa brage dem til at supplere og fuldstændiggjøre de nordiske Sagn og Jornandes's magre For tælling. Man seer endog deraf, at en Mishandling ved Dyr, Øxne eller Heste, saadan som Saxo omtaler den, maa have væ ret forudsat som brugelig hos Ermanarik, thi i Grunden under gaar Svanhild samme Straf som de oprørske Slaver, og hvo veed endog, om det ikke var en saadan grusom, men vist egte germanisk Afstraffelsesmaade, der siden af Frankerne i den hi storiske Tidsalder anvendtes paa den bekjendte Dronning Bru nehild. At forresten Svanhildsagnet heller ikke var übekjendt blandt Tydskerne, viser den qvedlinburgske Krønikes Ord: Er manarici regis Gothorum a fråtribus Hemido et Serila et Adac caro, quorum patrem interfecerat, amputatis manibus et pedibus, ut dignus erat, occisio, og Eckehards Ord i Chronicon Ursper gense, hvor han omtaler Jornandes's Beretning og føjer til om Sarus og Ammius : qui vulgariter Sarelo & Hamidiecus dicun tur. At Hamidiecus maa læses Hamideo, har Grimm viist i sinMy thologie S. 178 Not., og Serila, Sarelo og Hemidus, Hamideo ere saaledes blot forskjellige Former for de egte gotiske Sarula (Diminutiv af Sarus) og Hamapius (hos Jornandes fordrejet til Ammius), hvilke Navne paa det nøjeste svare til Oldn. Sørli og Hamdir eller Hampyr. Kunde man her antage den qvedlinb. Chronists Adaccar, der staar istedetfor Erpr, for at være en Reminiscents af Jonakr, et Navn, der i og for sig er besynder ligt og efter de almindelige Lydregler snarere burde hedde Onakr? Vi tør ikke yttre os bestemtere herom. 1 Her er det desuden tilstrækkeligt at have leveret Udsigten over Jørmunrek sagnet i dets Heelhed. 14. Have vi nu orienteret os i de tyende gotiske Sagn brudstykker, vore nordiske Oldkvad meddele, nemlig Tyrfing sagnet og Ermanrik-Sagnet, bliver det nødvendigt, inden vi gaa I Haupt's fiir deutsches, Alterthum" (3te Band) S. 151 — 158 har J. Grimm med megen Sindrighed viist, at Navne Jonakr og Onarr maaskee kunne ansees for identiske. Han viser ligeledes, at Navnene Sørli eller Sa- rula og Hamdir eller Hamapius begge maa udledes af Ord, der betegne Rustn- ing", nbeskyttende Dække", det første nemlig af sarv (Forsvarsvaaben), det andet af hama (Bedækning, Ham) ; begge Navne staa naturligviis i nøjeste Forbindelse med Sagnet om Brødrenes uigjennemtrængelige Rustning. Af sarv har man i Oldn. det afledede sørvi, hvoraf i Heioarviga-saga steina-sørvi, en ved Baand forbunden Række af Stene, der ligesom en Perlesnor båres om Halsen og kunde beskytte mod Hug.40 videre, nærmere at betrag-te et Punct i hiint, der igjen ligesom sammenknytter det med andre, nemlig Angivelsen af GlæsisvoUr som Heidreks egentlige Hjem. I andre mythiske Sagn sættes Jotunheimr og GlæsisvoUr somoftest i Forbindelse, og det er af megen Interesse at undersøge, hvorvidt vore Forfædre virkelig dermed forbandt nogen geografisk Betydning. At Jøtnerne vare en Personification af de raae og vilde Naturkræfter, og at „Jo tunheimr" saaledes oprindeligen ikke kan betegne noget bestemt Sted paa Jorden, maa nu vel ansees for afgjort, ligesom det ogsaa ligger i Sagens Natur; men heraf følger det dog ikke med Bestemthed, at jo de senere Generationer, der søgte at under lægge den ældre Mythologi historisk eller ethnografisk Betyd ning, kunne have overført Navnet paa en bestemt, geografisk Localitet. Af Edda-Mytherne lære vi vore hedenske Forfæ.dres Forestillinger om Jorden at kjende. De tænkte sig den eller de dem bekjendte Dele deraf som en Kredsflade, omgiven af Verdenshavet. I den midterste Deel (midgardr) af Kredsfladen boede Menneskene; deres Hjem eller Midgard adskiltes ved en høj Klipperad fra Jøtnernes Hjem eller Jotunheimr, der saale des udgjorde den yderste Rand mellem Klipperne og Havet; dette Jotunheimr tænkte man sig som vildt og koldt. Jøtnerne boede altsaa mellem eller bag Klipperne, hvoraf deres andet Navn Berg-Riserne; de boede i Frost-Egne, hvoraf Navnet hrimpursar, Riim-Thusser (riimbelagte Trolde). Imellem dem, eller rettere endnu dybere ind i Klipperne selv tænkte man sig Dvergene at boe. For at komme til Havet og fiske efter Midgards-Ormen maatte Thor først til Jøtunheim (see Hijmis- Jcvida); Dvergene Fjalar og Galar omtales i Fortællingen om Suttungs Mjød som Naboer af Jøtunen Gilling. Undersøger man nu Localforholdene i de skandinaviske Lande, saa maa man er kjende, at de, aldeles ikke passe til disse Forestillinger, thi en ten man tåger den egentlige Halvø's heelt igjennem bjergige eller Danmarks fuldkommen flade Terræn, finder man ej det Charak teristiske, en stor Slettestrækning, skilt ved høje Bjerge fra Havet. Derimod stemmer neppe nogen Egn i Europa bedre overeens dermed end de østlige Volga-Egne, hvilke netop, efter hvad vi ovenfor have anført, maa have været vore Forfedres ældste Hjem. De egentlige Fjælde havde de her blot mod Østen, nemlig Uralbjergene, der af Snorre i Ynglinge-Saga kakles fjallgardr mikill (et stort Fjæld-Gjerde), og af Russerne endnu velikojkamennoj-pojas (o: det store Klippebelte), ogsaa semljannij41 pojas (o: Jordbelte); paa Hirschvogels Kart i Herbersteins Rejse kaldes de montes diett Cingulus terræ, og ifølge den persisk kirgisiske Sproglærers

udtrykkelige Opgivende for Alexander v. Humboldt selv betyder uralmalc i den turko-kirgisiske Dialekt at omgjorde", hvoraf man vel kunde slutte til Existencen af et absolut Rodord ural, Belte, ligesom Verbet aghyzmak, skrige, er dannet af aghyz, Mund. 1 Bag disse var der i den fjærneste Oldtid, som vi ovenfor have omtalt, maaskee et Hav, eller ret tere, det kaspiske Hav og Aralsøen stode i Forbindelse med Nordiishavet.2 Nordenfor vare Frost-Egnene; mod Vesten gik rimeligviis Kundskaben neppe videre end til Valdajhøjderne med deres uhyre Skove; mod Syd kom Stepperne og Kaukasus, ved hvilken igjen det sorte Hav begyndte. Paa de store Sletter, omgivet af de ovennævnte Grændser, var altsaa det egentlige Midgardr, hvorom selv den Omstændighed synes at vidne, at vore Forfædre i antik eller poetisk Stiil fornemmelig bragte Ordet eik, Egetræ, til at betegne alleslags andre Træer; dette forudsætter nemlig, at Egen maa have været den i deres Ur hjem hyppigst forekommende Træsort, hvad den i den histori 1 See Humboldt: Central-Asien (tydsk Overs, ved Mahlmann), 1 Th., S. 299. 5 See nysnævnte Værk, 2 Th., S. 441. Her heder det: Netop under denne Meridian (66° 46' 47" ø. L. Paris) begynder et mærkværdigt System af Søer. Hævninger mangle ogsaa fremdeles, ligetil Meridianen af Miask. Først træf- fer man i Steppen en Fure af 5° Brede, derpaa kommer man til Udløbene af Ural, ved Foden af den Mughodjar-Kjæde, som strækker sig fra S. V. — N. 0. under 49° Br. ind i Kirgisernes Slette. 1 Regionen af de smaae, ofte rosenkrandsformigt forbundne Søer bemærker man isærdeleshed (fra N. mod S.) Übagan-Denghiz, /Sary-iiLWjoa-Gruppen og Aksdkal-Barbi, som kun ligger 25 Miil N. N. 0. fra Aral-Søen. Det Fænomen af gradeviis Udtørring, som iagt- tages paa Aralsøens Breder, vender overalt tilbage i Steppen. Kirgiserne vide, at flere Rosenkrands-Søer fordum kun udfyldte et eneste Bækken. Ef- ter en skarpsindig Gisning af General Gens fandt i alle Tider en Vandfor- bindelse Sted mellem Aral , Søerne Ak-sakal og Sary-Kupa, Ulu-Turgai, Ta- ran-Bækkenet og Tshagli-Søen. Det er ligesom en Fure, som man kan for- følge fra S. V. til N. 0, hinsides Omsk mellem Irtysch ogObi, først gjennem Baraba-Steppen, hvori Søernes Tal er saa overordentlig stort, derpaa nord- ligt hinsides Surgut gjennem Samojedernes Sumpe i 0. for Berezow indtil lishavets Kyster. De gamle, hos Chineserne opbevarede Traditioner om en bitter Sø i det indre Sibirien, hvilken Jenisei skal have gjennemløbet i sit nedre Løb, have maaskee Hensyn til Levningen af hiin gamle Udgydelse af Aralsøen og det kaspiske Hav i nordostlig Retning. Den Idee, at en stor Deel af det indre Asien i fordums Dage har været et indre Hav, sy- nes endog at være de nyere chinesiske Skribenter heel fortrolig. — Cfr. ogsaa Humboldt's fragmens asiatiques I. p. 44— 46.42 ske Tid ej var i de skandinaviske Lande, men til alle Tider har været ide midtre Volga-Egne. 1 Ide metalrige Uralbjerge, som omgave denne Midgarår, havde Tshuderne sine dybe Gruber, hvorfra Metallerne kom; herhen var der da Anledning nok til at føre de travle, metalarbejdende Dverge. De smaa sortsmut tede Finner eller Lapper, hvis Sprog noksom viser, at de, skjønt Polarfolk, dog ogsaa ere af tshudisk Herkomst, kunde nok passere for Svartalfer og deres Navn udledes af deres Dyg tighed i at „firma" Jordens skjulte Skatte. At Jøtner og Dverge saaledes nærmest maatte tænkes boende i Øst, er klart. Derfor heder det og, at Thor drager øster for at dræbe Trolde,2 og naar Voluspd siger: austr sat hin aldna i jdrnvidi (Str. 32), den gamle (Jøtunmoder) sad øster i Jernskoven", saa seer man, at en saadan Betragtning af Localforholdene er ældgammel eller saa gammel som Religionen selv, og vi henledes atter til hine østlige, skovbegroede, metalrige Egne, hvor ogsaa Russerne vid ste at tale om Jernportene". Da nu vore Forfedre siden med bragte til det klippefulde Skandinavien sine Ideer om Jøtnerne som Bjergenes Beboere (bergbuar, bergdanir), og Bjergene saa atsige selv rykkede dem ind påa Livet, saa befolkedes ethvert 1 See Miiller: der ugrische Volksstamm S. 404—407. — Trotz dieses nordi- schen Klimat hat die Landschaft von Kasan ausser ihrem Getreidereichthum einen Hauptschatz in den Eichen waldung en, "welche fiir die russ. Ma- rine solche Bedeutung haben. Aber nicht bloss jene Landschaft im engern Sinne, sondern alle Gebiete um das grosse Wolga-Knie, vornehmlich auf der siidwestl. Seitc bis zum obern Don hin, bilden das eigentliche Heimats- land der Eiche in den sarmatischen Ebenen (cfr. Hermann, statistische Schil- derung von Russland, S. 220) Es wachsen zwar Eichen i 22 Gouver- nements des -russ. Reiches, aber nur 7 bis 8 haben beträchtliche Eichen- waldungen, und dies sind die Landschaften um das grosse mittlere Wolga- Knie von Kasan. Nach einem officiellen Berichte vom Jahre 1801 aus den damaligen 7 Gouvernements Kasan, Wjåtka, Nischegorod, Simbirsk, Sa rato v, nebst Pensa, Tambov und Orenburg zeigte sich, dass die herschende Holzart daselbst aus Eichen bestand; dass die Anzahl der übrigen Laußbaume daselbst mit Ausnahme der Landschaft von Simbirsk ge- ring war, dass aber auch die Anzahl

der unbrauchbaren Batime sehr gross war und die Einfuhrung einer Waldadministration nothwendig machte. Wegen der Wichtigkeit der Eichenwaldungen sind diese 7 Gouvernements mit Ein- schluss von Pensa auch am genauesten vermessen worden. Das Eichenholz verhiilt sich hier zu dem Nadelholz wie 13 : 1, denn die Eichenwaldungen enthalten ein Areal von einer Million Desjatinen oder an 200 Q] Meilen. (Cfr. Hermann, Gesch. des Forstwesens in Russland, IV. S. 201, 202). 2 See Snorres Edda I. 144.43 Fjæld med Jøtner og Dverge, X)g man behøvede blot at forlade Dalsletten for at være udsat for deres Efterstræbelser, ligesom de ogsaa fra deres Fjælde kunde see ned i Dalen og slynge Stene, først efter Templerne, siden efter Kirkerne. Men des uagtet kunde der dog ikke andet end vedblive meget i de reli giøse Traditioner, der mindede om de ældre Forestillinger, at det egentlige Jøtunheim var et koldt Land, langt mod Østen, nær ved et frygteligt Hav. Hvad Under da, at vore Forfedre, som — hvad vi tidligere ved flere Lejligheder have viist — meget snart begyndte at give deres Mythesagn historisk og ethnogra fisk Betydning, henlagde Jøtunheim til de yderste Frost-Egne af Kusland hinsides Dvina og henimod deuralske Bjerge? Her hen naaede det gamle Bj arm el and (hvorom mere siden); til Bjarmeland drog man tilsøs over det vilde Nord-lishav; her traf man et fremmed, tshudisk Folk med en forskjellig, maaskee i vore Forfædres Øjne uhyggelig, Gudsdyrkelse ; her troede man paa Kysterne af den uhyre Bugt (det hvide Hav), i hvilken man sejlede ind, at være omgiven af Trolddom og kaldte den der for Gand vik; længere mod Øst var der kolde, tildeels übe boede, Egne: altsammen Omstændigheder, der i høj Grad maatte bestyrke den engang fattede Forestilling, at her var Jøtnernes og Risernes sande Hjem. Naar først denne Forestilling var le vende, faldt det og næsten af sig selv, at man her placerede Eddadigtenes Geirrodargardr og tillige antog et Ymisland o : Urjøtnen Ymers Land, ved hvilket man da ikke maa tænke paa Umeaa-Lapmark. Og saaledes vil man lettelig kunne vur dere det historiske Værd af Intimationen til Hervararsaga, hvor der tales om AlfJieimr, Jotunheimr og Ymisland, saavelsom af Saxo's Localiseren af Sagnet om Jøtnen Geirrød, hvilken Thor kel Adelfar besøger, efterat Thor har huseret paa hans Gaard, af Begyndelsen til Flatøbogens Fortællinger om Nor 1 og af mange Æventyr-Sagaer, der alle gaa ud paa at lægge Jøtun heim i eller ved det historisk bekjendte Bjarmeland ved Dvina flodens Udløb. I alle Sagaer, der affattedes i en sildigere Tids alder, da Redactørerne saaatsige havde smagt af den historiske Kundskabs Træ og skulde gjøre disse Kundskaber gjældende — i disse Sagaer kan man derfor finde og maa man altid antage Jdtunheimru brugt i en bestemt geografisk Betydning, og For fatteren af Hervararsaga, i den Redaction, hvori den — selv i 1 [Se Ant. Russes, I. S. 213—23].44 Hauk Erlendssøns Afskrift — er kommen til os, synes endog virke lig at have tænkt paa Umeaa-Lapmark, da han lagde Ymisland mellem Jøtunheim og Hålogaland; men alle saadanne Forklarings forsøg ere dog kun at ansee som den ydre Skal om de æld gamle Sagn, og kunne med behørig Varsomhed aftages, saaledes at dette temmelig uforvansket kommer frem. 1 15. Glæsisvollr eller rettere Fleertalsformen Glæsisvel lir, undertiden ogsaa skrevet Glasisvellir, nævnes især i For bindelse med Jøtunheim og beskrives som herlige Marker, hvor man og antog, at der var et jordiskt Paradis, en oddinsalcr, hvor man ikke rammedes af Sygdom og Alderdom og saaledes var udøde lig. Nærmest localiseres disse Steder i Hervararsaga, hvor Glæsis vellir kaldes det fornemste Herred i Jøtunheim, hvor Godmund resi derer paa Gaarden Grund, og hvor der siges, at Oddinsakr lig 1 Jeg veed meget vel, at jeg i denne Paastand skiller mig fra en almindelig antagen Hypothese, der endog drives saavidt, at man ligefrem identificerer Jøtner og Kvæner og gjør dem til Skandinaviens Urbefolkning. Man støt- ter sig her isærdeleshed til den finske Oprindelse, der skal kunne paavises for mange af vore Stammeord. Denne Mening er bestemtest fremsat af N. M. Petersen i hans ngammel-nordiske Geografi", Iste B. S. 200—244. Men denne Hypothese, mod hvilken ogsaa meget andet kan indvendes, maa bort- falde især af den Grund, at Jøtne- og Ase-Sagnene ej alene gjaldt Skandina- vien, men ogsaa alle andre Lande, hvor germanisk Mythologi og germaniskt Sprog herskede. Angelsaxerne havde saaledes og sine eotenas og entas, og overhovedet ere Jøtunmytherne en saa integrerende Deel af Asareligionen, at de ej kunne skilles derfra. Men man vil dog vel ikke give Tydskland nogen finnisk Urbefolkning? Naar man, som nysnævnte Forf. p. 206, an- tager, at flere af de i Alvissmdl forekommende saakaldte jøtniske Benæv- nelser kunne udledes af det finniske, f. Ex. æpir eller rettere cepir, Vinden, logr, Søen, saa enten glemmer man, at æpir kommer af cepa, egentlig væpa (raabe, hyle), et Ord, der og findes i Gotisk, vopjan, hvoraf subst. Verb. vopt.is (= æpir) aldeles regelmæssigt kan dannes, og at logr ligefrem er det got. lagus, eller man maa da mene, at ogsaa Goterne have faaet disse Ord fra Finnerne, og hvor langt skal

da Hypothesen strækkes? End mindre lader det sig gjøre at antage (S. 208) vort nyere Sjel (anima) for det samme som ungarsk sil, tshuvashisk sjel, sil (o: Vind), thi Ligheden er kun tilsyneladendc paa Grund af deh Modification, Ordet har undergaaet i vort nye, moderni- serede, Sprog; den gamle Form sal er sammendragen af såval, hvilket sees af det angelsaxiske sdvol og det got. såivala. Gumi, Mand, behøve vi ej at søge i det lappiske guojbme, thi efter alle Regler for Consonantovergange svarer det ganske til det lat. homo og findes ligeledes i Angelsaxisk, guma, samt ogsaa i Højtydsk, hvorom det nyere Brautigam minder (Oldn. bnid- gumi). — Overhovedet synes man i sin Iver for at udfinde en finsk Etymo- logi ganske at have glemt, at der gaves germaniske Sprog og germanisk Re- ligion (Asareligion) udenfor Skandinavien.45 ger i Jøtnekongen Godmunds Rige. Livet ved Godmunds og dennes Søn Høfunds Hof beskrives her aldeles som Hoflivet hos hvilkensomhelst nordisk Konge, uden at man mærker Spor af nogen Jøtunmæssighed eller Trolddom ; Høfunds Søn Heidrek bli ver ligefrem jaget i Landflygtighed og kommer til Reidgotland, der synes at have været et af de nærmeste Lande; han bl ot er til As erne, uden at man mærker noget Spor af hans Jøtneoprin delse og deraf følgende Fiendskab med hine. Alt dette synes med Bestemthed at tyde hen paa, at Oldkvadene, der omhand lede disse Begivenheder, ikke med et eneste Ord have nævnt noget om Jøtunheim, men ene have ladet Heidrek udgaa fra Glæsisvellir, uden at sætte dette i Forbindelse med hiint. Vi have derhos allerede forhen 1 gjort opmærksom paa, at ligesom Navnet Hofundr di Ophavsmanden, Stamfaderen, synes at vidne om, at Oldsagnet egentlig nævner ham som Ættens Udgangs punct uden at kjende noget tidligere, saaledes bestyrkes dette af den Omstændighed, at. ogsaa i mange Æventyr-Sagaer netop Godmund anføres som Jøtunen Geirrøds Broder, endog hos Saxo i Beskrivelsen over Thorkel Adelfars Rejse til Geirrødsgaard, uden at Høfund med et eneste Ord omtales; hvoraf man da er berettiget til at slutte, at Combinationen mellem Godmund og Høfund er vilkaarlig, eller nyere Tiders Værk. Men ere nu God mund og Geirrød staaende Figurer fra Jøtunheim, uden oprin deligen at have noget med Glæsisvellir at bestille, saa kan vel omvendt det samme sluttes om Høfund som Repræsentant for det sidste, og i alle Fald maa Combinationen mellem Jotun heimr og Glæsisvellir være ligesaa vilkaarlig, som mellem God mund og Høfund, og ene grundet paa en ukritisk Behandling af Oldsagnene; thi intet kan dog være mere forskjelligt, end det kokle, bjergfulde, mørke Jøtunheim og de blide, solblanke Glæ sisvellir, de vilde, Aserne fiendske, umenneskelige Jøtner og de reen-menneskelige, til Aserne offrende Ætlinger af Høfund. Vistnok see vi ogsaa, som nys bemærket, Jotunheimr og Glæ sisvellir combinerede i andre Sagaer; men disse Sagaer ere, vel at mærke, i den Redaction, hvori vi nu kjende dem, yngre end Bearbejdelsen af Hervararsaga og kunne saaledes let have op taget Combinationen efter denne, ligesom man heller ikke maa glemme, at de sydlandske Sagn om Hyperboræernes lyksalige Marker i de første Aarhundreder efter Christendommen med [Se Ant. Russes. I. S. 110 ~-ll].46 saamange andre Sagn fra Syden, hvilke vi ovenfor have seet, ej alene kunne være, men og sikkert ere komne ind i Norden, thi paa saadanne Sagn satte netop vore Forfædre Priis, og Re miniscentser deraf indeholdes vel og i Sagnet om Ætter-nistapen, som meddeles i de første Capitler af Gautreks Saga (jvfr. Pom pon. Mela om Hyperboræerne). 1 Skulde nu Hyperboræerne hen føres nogensteds i Verden, saa maatte det efter vore Forfedres senere Forestillinger netop være i Jøtunheim eller Egnene mel lem det hvide Hav og Novaja Zemlja. Ere vi altsaa beretti gede til at adskille Jotunheimr og Glæsisvellir fra hverandre og betragte dette sidste som noget for sig selv, der intet har med Jøtunheim at bestille, saa ledes vi og til at antage det for en oprindelig mythisk, altsaa imaginair og utopisk, Localangivelse, ligesaavel som Valholl og IdavelUr. Med dette sidste torde det endog befindes at være eenstydigt. Eddasag nene fortælle nemlig, at der i Asgaard udenfor .Valhalls Døre staar en Lund, kaldet Glasir, hvis Løv er det røde Guld, der om citeres i Snorra-Edda nogle Linjer af et gammelt, nu tabt, Kvad (I. 340) : At Glasir stendr At Glaser staar med gyldent Løv med gullnu laufi, fyr Sigtys solum, foran Sejerherrens (Odins) Sale, Det vil dog altid blive tvivlsomt, om Benævnelsen Odåinsakr er ligefrem laant fra de sydlandske Sagn om Hyperboræerne eller det kun er sat i For- bindelse dermed og virkelig hidrører fra den gamle hedenske Tid — noget, som i og for sig er rimeligt og desuden stemmer med de tydske Nationers Mythcsagn. Angelsaxerne havde saaledes deres neorxenavong ; med dette Ord oversætte de „Paradis" ; Ordet synes at være sammensat af ne (privativum) og veorc, Verk, altsaa nden evige Roes (farniente) Hjem". Muligt kunde det vel og være, at odåinn oprindeligen ej var at udlede af ddinn, død, men af det ældgamle Verbum, som hos Angelsaxerne lyder don, Tydsk thun, og hvoraf vort dåd samt i gotiske sammensatte Ord Endelsen déps. Hos Vulfila over-

sættes nrapaSsiaog ene ved vaggs Xax' i^oyr^ (H. Cor. 12, 4). Old- højtydskerne have oftest wunnigarto, hvilket i Oldn. maatte blive vingardr (af vin, Got. vinja, hvoraf vel ogsaa nærmest vingolf bør udledes) ; Oldsaxerne have Himmelvangen", hebenwang, men ved Siden deraf ogsaa odashém eller up-odashém, hvilket Ord ifølge Vocalforholdene svarer til et oldnorsk, der vel maatte være sammensat ntaudr, audigr, men dog altid i Udtalen paa en paa- faldende Maade nærmer sig oddinsakr og vel kan have bidraget til, for dem af vore Forfædre, der kjendte Oldsaxernes Sprog, endnu mere at sammen- knytte Mvtherne.47 ligesom og Guidet kaldes i Bjarkemaal n Glasis globarr" o: Glases skinnende Bar. Nu er det en vigtig Omstændighed. at flere afAfskrif terne af Hervararsaga, fornemmelig den ældste, der er skreven egenhændigt af den velunderrettede Lagmand Hr. HaukErlendssøn1 ikke have Formen Glæsisvellir, men Glasisvellir, hvilket Ord lige frem er sammensat af Glasir og vellir, o: Sletter. Vistnok synes ifølge grammatiske Forholde Formen Glæsisvellir at være den rigtigste, da de Ord, der i Genitiv have -is, i Regelen ogsaa skulle have Omlyd, men i dette Tilfælde maa da ogsaa Berigtigelsen udstrækkes til Navnet Glasir, saaat Identiteten mellem dette og det Ord, hvoraf Glæsisvellir er dannet, ligefuldt bliver tilstede. Glæsis- eller Glasis-vellir forklares da lettest om Sletterne, der omgave Lunden Glasir, og kan saaledes oprindeligen ikke faa nogen geografisk Betydning. At imidlertid Glasir, et Navn, der overhoved ikke er synderlig oplyst i Eddaerne, tidligen tænktes adskilt fra det egentlige Valhall og nærmest tilhørende Heroe-Sagnkredsen, derom synes Str. 1 i den første HelgakviSa (Hjor var6ssonar) at vidne, thi Kong Hjørvards Hjem kaldes her Glasis hmdr,. tydeligt samme Navn som den yngre Eddas Jundr sd er Glasir- er kalladr", og man faar saaledes i Hjørvard en af de ældste Konger d Glasisvollum". Nedenfor kaldes Hjørvard Konge i Noregi (Str. 31), et Navn, der her neppe kan urgeres sterkt, men med Hensyn til Sagnets Ælde og Forhold til Vøls unge-Sagnene snarest bør ansees som en blot Hentydning paa, at Begivenhederne angaa Nordmændenes Stamme og overhoved kun ere at henføre til et af deres ældste Hjemsteder. Det lader sig desuden ikke med Bestemthed paastaa, at Navnet Noregr eller rettere Norvegr o : den nordlige Vej, først skulde være op staaet, efterat Nordmændene havde besat det nuværende Norge. Intet er rimeligere, end at de netop af den Grund vare nær mest til at besætte Norge, at de allerede i det oprindelige Hjem boede længst mod Norden, og isaafald er det atter højst rime ligt, at deres Opholdssteder endog da betegnedes med hiin Be nævnelse til Forskjel fra de sydligere boende Germaners Hjem. Heller ikke kan man vel forståa det om det nuværende histo risk bekjendte Norge, naar Hervør i sin Taksigelsessang til Fa deren Angantyr (Herv. S. Cap. 7) siger om sin Glæde over at besidde Tyrfing: See Annaler for nord. Oldk. 1847, S. 183 ff. [i denne Udgave I. S. 309 ff]48 Betr pykkjumst nu, budlungr, hafa, Bedre tykkes jeg nu, Fyrste, at have det, end om jeg fik en ek Noregi næåak ollum hele Norge. Nu maatte det til alle Tider være de dybere Tænkende af vore Forfædre temmelig klart, at deres Stamme var kommen fra Østen, noget, hvorom ogsaa Oldsagnene mindede, og som tydeligen af spejler sig ide mange senere ethnografiske Forsøg. Det Be greb, man forbandt med en Glasislund, tillod nu ingenlunde at sætte denne saa langt mod Nord som til Bjarmeland. Ogsaa havde man en bestemt Forestilling om, at Urhjemmet maatte være dybere ind mod Østen. Men nu maatte de mange af vore Forfædre, der besøgte Bjarmeland og sejlede et Stykke op ad Dvina, med Forundring betragte alle de herlige Producter fra sydligere Lande, som ad den volga-dvinske Handelsvej naaede Dvina-Mundingen ; de maatte høre, at man ved at fortsætte Vejen mod Sydøsten kunde komme i en herlig Egn, der naaede hen mod metalrige, tildeels guldrige, Egne. Herom heder det ud trykkeligt i Miillers d. ugrische Volkstamm (I. S. 197, 198): „Vende vi os til Sletterne vestenfor Ural, da er der blandt alle Eejsende og Berichterstatter" kun een Stemme om For trinligheden af hine Cultur-Landskaber, der, saa langt Historien naar, stedse have* været Sædet for Folkeslag i en ejendommelig Culturtilstand. Det hele District fra Ka san om den midtre Volga og Kama er saagodtsom forstørste delen bedækket med frugtbar Muldjord — — — — — —. Men den ved sin Frugtbarhed og de ædleste Frembringelser berøm teste Deel er Distriktet fra Voronesh, Tambov, Pensa og Simbirsk til henimod Steppen". Kunde nu ikke de dunkle Ef terretninger om den store Frugtbarhed, den mærkelige Cultur i disse Landskaber, i Forening med Sagn om Metalrigdom i nær liggende Egne og Synet af endnu kosteligere Sydprodukter, komne ad den Vej, tilsammen give vore livlige Forfædre den saagodt som utvivlsomme Forestilling, at Glasislunden med dens Omgi velser var at søge der, saamegetmere som deres egne Oldsagn og Reminiscentser lærte dem at søge Urhjemmet i denne Ret ning? Og desuden, kunde det ikke endog ligefrem have været Tilfældet, at den ypperste og bedste Deel af Urhjemmet, som maa have været i denne Egn,

ogsaa har ført Navnet Glæsis vellir? Dette forekommer os idetmindste saa rimeligt, at vi49 endog allerhelst ville forudsætte directe Reminiscentser og Sagn om, at et Sted af dette Navn i sin Tid fandtes i hine østlige Egne. Hvis man ellers, som Nogle have gjort, nærmere vil for klare Navnet Glasisu eller Glæsis-velliru ved at sætte det i Forbindelse med gler, Glas, Tacitus's gleswm (hos ham bragt om Rav) — en Forklaringsmaade, der endog har bragt Enkelte til at tænke paa Bernsteenskysten ved Østersøen —• saa behø ver man blot at erindre om de mange Saltsøer og Saltgrunde, der bedække den i Syd og Sydøst sig udbredende Steppe; paa disse Saltsøer og Saltgrunde danne der sig formelige Saltskor per, hvis Udseende vistnok er ligesaa glasagtigt som Ravets. — Den historiske Kjerne i det hele Sagn, saaledes som vi nær mest see det opbevaret i Hervararsaga, torde vel maaskee være den, at der, samtidigt med de Begivenheder, Sagaen omtaler, vare, foruden gotiske Riger i det nuværende Polen og Preussen, ogsaa paa den anden Side af Venderne eller Slaverne forskjel lige nordiske, russiske eller roxolanske Riger, hvad man nu vil kalde dem, af hvilke det østligste, der endog nød saadan An seelse, at de øvrige derfra søgte Raad i vanskelige Anliggender, endnu var at søge i de mellemste Volga-Egne og betegnedes med det mythiske Navn Glæsisvellir eller Oddinsakr. Fordelin gen af Nationerne fra Vest mod Øst bliver saaledes: Goter, Sla ver, Gardarikes Mænd og Glæsisvellir^ Beboere, hvilke forresten gjerne kunne og rimeligviis have være adskilte fra de vestlige ved andre mellemkommende slaviske Stammer. Disse Nationers Forholde synes at hentyde paa en Tidspunct temmelig nær ved Christi Fødsel. — Heidrek kommer forresten fra Glæsisvellir til Reidgotland aabenbart ad en stor Omvej og, som det lader, til Søs. Gardarike kaldes aldeles ikke Naboland af Glæsisvellir. Da den store Handelsvej mod Østen gik op ad Dvina 'og vel ogsaa var den almindelige Route, ad hvilken de æventyrlystne Nordboer trængte ind imod hine Egne; — man maa nemlig ikke glemme, at det vestlige Rusland eller egentlige Gardarike var skilt derfra ved Skove og Højder, den saakaldte Volok, der i ældre Tider neppe overskredes, og som bragte Slaverne til at kalde de østligere og nordligere Lande med det vague Collec tivnavn Savolotshie — saa begriber man heel vel, hvorledes Jo tunheimr og Glæsisvellir kunde komme til at røres sammen, thi først maatte man jo passere det imaginaire Jøtunheim, inden man naaede det sidste Sted. Og desudea kan der vel maaskee i de gamle Kvad, paa hvilke Hervararsaga gmndedes, have væ50 ret bestemtere Hentydninger til disse Egne, som bragte Sagaens Redactører til at angive Loealiteterne paa ovennævnte Maade. 16. Til Hervararsagas Kreds i dens fulde Udstrækning høre ogsaa Arrigrim og Svafrlame. Den førstes Hjem hensættes paa Øen Bolm, med det Tillæg, at denne ligger paa^Hålogaland i Norge. Her findés dog ellers nu ingen saadan 0, ligesaalidt som man i den, ældre historiske Tidsalder kan paavise den. Navnet forekommer ikke uden i denne Sagnforbindelse, og man skulde derfor virkelig tro, at Henflytningen af Bolm til Hålogaland ene og alene grander sig paa en Conjectur af de ældre Forfattere, der maaskee, ledede af Navnligheden, have antaget den for den samme som Bo lg en. Men i Einar Skulesøns Erindringsvers om Øer, fornemmelig norske, optagne i Skålda, 1 omtales baade Bolmr og Bolga, altsaa ere de forskjellige fra hinanden. Arn grim kaldes af Saxo kun enpugil Svethicus; han kjender ej hans Oprindelse fra Bolm eller ialfald ikke fra Hålogaland ; Sagnet har altsaa i den Redaction, hvori han kjendte det, ingen For bindelse havt med Hålogaland, hvis Navn han forresten meget vel kjender, oftere anfører og vel ogsaa havde anført her, hvis han havde havt Anledning dertil. Vi kunne derfor ogsaa vist henføre Arngrim og Bolm til et eller andet nordligt beliggende Sted i Roxolanernes eller de østlige Nordgermaners Land, saa megetmere som det om Arngrims Sønner udtrykkeligen heder i det Vers, der i Ørvarodds Saga Cap. 14 lægges Hjalmar i Mun den, at de vare fødte ni Bolm. austr", og desuden alle de, med hvem han efter Sagnet stod i Forbindelse, ogsaa havde deres Tilhold paa de østlige Kanter; Svafrlame kaldes Konge i Gar darike o: Rusland, og han tilhører dette Sagn, da han udtryk keligt nævnes i Hervørs Besværgelser; Arngrims Sønners bedste Ven, maaskee Nabo, var Bjartmar, Jarl i Aldegjaborg eller ved Ladoga; hans Datter bliver gift med Angantyr; den hele første Deel af Tyrfingsagnets Historie, Fortællingen om Glæsisvellir iberegnet, foregaar saaledes i det nuværende Rusland, og først senere, efterat Heidrek er kommen i Besiddelse af det nærlig gende Reidgotland, forlægges Skuepladsen hidhen. 17. 1 Forbindelse med Goter og Nordgermaner nævnes saa vel i Eddadigtene, som i Hervararsaga, et andet Folk, Hunerne, som det her torde være Stedet nærmere at tåge i Betragtning. Ligesom Goterne kaldes de i Sammenligning med Nordgerma 1 See Annaler for nord. Oldk. og Historie, 1846, S. 85 Note, jvfr. S. 366. [i denne Udgave I, S. 206—212].51 nerne sydligtboende Folk, sudrpjod, sudrænir, f. Ex. i Atla- Tcvida Str. 14,2 ; i Sigurdarkvida 111 benævnes Sigurd

Fafnersbane i eet Vers (Str. 4) baade hinn sudræni og Unn hunski. I For hold til Goterne, idetmindste den Afdeling af Goter, over hvil ken de saakaldte Niflungar eller Gjukungar herskede, nærmest Burgunderne,1 synes det derimod, som om Hunerne boede nor denfor, thi Sigurd siges under sit Ophold hos Gjukungerne at være dræbt a sudrvega" (Gudrunarkv. 11. Str. 8), og i Oddru nargrdtr Str. 14 heder det om Hunekongen Atles Plan at bort gifte sin Datter til en Gjukung, at han vilde sudr gefa" hende, bortgifte hende sydpaa". — Nærmere at forklare Sigurd Faf nersbanes Forhold til de andre Huner og Goter ligger her uden for vor Plan. Vi ville blot holde os til den vigtige Omstændig hed, at Sigurds Eige endog af Kvadsamleren til den ældre Edda angives at ligge i Frankland, altsaa den vestlige Deel åf Neder tydskland, medens Hunerkongen Atles Land antydes noget øst ligére beliggende. (Mornaland, det østl. Land, omtales som en Deel deraf eller idetmindste som nærmeste Naboland i Oddru nargrdtr, Str. 1). At Eddadigtenes Hunar ere identiske med de tydske Hiinen, Hinnen, Heunen, Hui/nen, efter hvilke de be kjendte saakaldte Hunenbedden (Halvkorsgravene) ere opkaldte, kan ej være nogen Tvivl underkastet, og af de mange Steder hos tydske Forfattere, hvor Navnet forekommer (see især Grimm, deutsche Myth. S. 489 fgg., hvor de fleste Beviissteder ere sam lede), kan man neppe drage i Tvivl, at Benævnelsen oprindeli gen er appellativisk og tilkjendegiver en Kæmpe eller vældig Kriger. Denne Forklaringsmaade synes og at følge af Betyd ningen af det oldn. Hunn, der egentlig betegner en Convexitet eller det øverste Fremstaaende, f. E. af Tømmer og andre lig nende Gjenstande. Derfor kaldes endnu i Norge Hmi den øver ste convexe Deel af en Tømmerbjælke, som først fraskæres, naar Bjælken skal sauges til Planker; ligeledes plejede man at ind dele Hvaler, der skulde opskæres til Trankogning, i visse hunar eller bestemte Stykker. „ Runar" kan saaledes egentlig over sættes med de fremragende" og svarer paa en vis Maade til proceres, hvilken Benævnelse vi nylig ovenfor have sammen lignet med æsir, anseis. Nogen nøjagtig Localbetegnelse ligger saaledes ikke i Hunernes Navn, og man maa vistnok give Grimm Medhold, naar han antager, at dets Betydning til forskjellige 1 See Anm. til Eddadigtene i Iste Bind [af Ant. Busses, S. 16]. 4*52 Tider er vaklende, saaat det snart anvendes paa een, snart paa en anden stridbar og anseet Nation. Af de nysanførte Udtryk iEddadigtene synes det imidlertid, som om man ved de Huner, over hvilke Atle herskede, virkelig har tænkt sig noget andet eller idetmindste noget mere specielt, end ved de Epitheta, der tillægges Sigurd og hans Æt. Thi medens Benævnelsen om Si gurd mere synes at betegne hans mythiske Charakteer, hans fabelagtige Størrelse og Styrke, end noget bestemt ethnografiskt Forhold, skildres derimod Atles Huner langt nøjere som et eget Folk, hvis Land havde en bestemt Beliggenhed i det nordlige og østlige Tydskland. Man har endog ved Mornaland i eller nær ved Atles Rige tænkt paa Mahren. I Niebelungenlied, hvor det dog maa indrømmes, at Sagnene om de historisk bekjendte Hunner ej have været uden Virkning, henlægges Hunaland mere mod Sydøst i eller ved Ungarn. Ogsaa hos Saxo sporer man denne Indflydelse, idet han kalder sine Huner Pannonier. Hervararsagas Huner, om hvilke forhen er talt, synes lige ledes at henlægges til samme Kant. Den henfører, som vi have troet, Hunerlandet østen- eller sydøstenfor Saxland, vesten- eller sydvestenfor Reidgotland. Den prosaiske Fremstilling af Herva rarsaga kan man vistnok, hvad Enkelthederne angaar, ej regne saameget paa, men i det i Cap. 18 indtagne Brudstykke af det gamle Kvad siger Jarlen Ormar udtrykkeligt : Sunnan em ek hominn Sydfra er jeg kommen at segja spjoll pessi: sviåin er oil forat sige denne Etterretning : afbrændt er hele Mørkveds (den mørke Skovs) Hede, Myrkvidar heidi, drifin oil God-pjod gunma blodi! hele Goterfolket stænket med Blod! Da nu Myrkvidr dannede Grændsen mellem Reidgotaland og Hu naland, maatte det sidste, naar Ormar skulde, som han siger, komme søndenfra, idet han begav sig fra Grændsen til Angan tyrs Residens Årheimar, have en sydligere Beliggenhed. Vi have forhen viist, hvorledes Jornandes's Beretning om Kampen mel lem Gepiderkongen Fastida og den gotiske Konge Ostrogota synes at indeholde Reminiscentser af samme Saga, uden at dog deraf nogen geografisk Oplysning fremgaar; ligeledes, hvorledes Udtrykkene i Vidsif)Skvadet om Vyrmhere (Ormar) og Kampen mellem Hræderne (Reidgoterne) og Åtlan leode (o: Hunerne) ogsaa synes at henpege hertil og at anvise Kampen sit Sted53 etsteds i Weichsel-Landene (ymb Vistlavudu). De øvrige Biom stændigheder ved Sagnet synes og nærmest at hentyde paa Weichsel- eller Donau-Egnene; men nærmere kan man heller ikke komme Sagen paa Spor, thi Ligheden af Navnene paa Donau, Dyna, Don og Dnjæpr, hvilke ogsaa ofte af Middelalde rens Skribenter forvexles, indhyller alt i en neppe opløselig For virring, og selv Weichsel har, som vi ovenfor have nævnt, en Bi flod ved Navn Dunajetz, der udspringer paa Karpaterne, hvis græskformede Navn vi, dersom vi

kunne antage Læsemaa den i Hervararsaga C. 16, Harvadafjoll eller Hdrvadafjoll, for rigtigere end Hdvadafjoll, ganske gjenkjende, modificeret efter Overgangsreglerne, i hiint nordiskformede, thi efter den conse kvente Overgangstheori fra Græsk til Oldn. skal det græske Jc blive h, p blive /' og t blive p; paa den Maade forekommer af Stammen Karpat-, oversat efter nordiske Lydforhold, netop Formen Harfap-, udtalt Harvap-. Det kunde vel maaskee endog være muligt, i hine Egne at finde Benævnelser, der min dede om Herv.-Sagas Greipa og Jossarfjoll, men en saadan Lig hed vilde dog nok blot være tilfældig, og overhoved er det en mislig Sag, ved alle saadanne Identitets-Undersøgelser, at gaa formeget i Detail. Som Fyrste over de nysnævnte Huner i indskrænket For stand nævnes i Eddadigtene stedse Atle, i Niebelungenlied og de øvrige tydske Bearbejdelser af Sagnkredsen Etzel (med for skjellige Modificationer); hans Navn synes i disse Sagn at være ligesaa uadskilleligt forbundet med Hunerne, som Ermanariks med Goterne. Derfor heder det i VidsijiS-Kvadet (Exeterbogen S. 319, Kemble S. 228): Åtla veold Bunum, Atle herskede over Huner, Eormanric Gotum, Jørmunrek over Goter, Becca Bdningum, Bikke over Baninger (Beininger), Burgendum Gifica. over Burgunder Gjuke. Her gjenfinder man foruden Atle ogsaa Jørmunrek, Gjuke og Bikke; ved Opregningen af Nationerne sammesteds (S. 322, Kemble S. 231) synes det, som om Huner og Reidgoter vare Naboer, og paa det ovenomtalte Sted, hvor Udtrykket Åtlan leode forekommer (1. c. S. 326), er man idetmindste fuldkom men berettiget til at ansee det som en Omskrivning af "Hun erne", uden engang at Digteren har tænkt sig Atle selv nærvæ rende ved Slaget.54 Det er forresten her ikke uden Interesse, nærmere at be tragte de virkelig historiske, mongoliske Huners Benævnelse^ og søge at bringe paa det Rene, om denne overhoved er niongolisk. Be Guignes har vistnok i sit lærde Værk histoire des Huns" af chinesiske Kilder søgt at godtgjøre, at Attila's Huner vare de samme som Chinesernes Hiong-nu, imidlertid vil man neppe ved Gjennemlæsningen af hans Fremstilling føle sig ganske overbe viist. Det maa idetmindste være de fleste paafaldende, at Hun ernes Fyrster fra deres første Fremtræden i Europa indtil efter Attilas Død, paa nogle faa Undtagelser nær, aabenbart have germaniske Navne, ikke mongoliske. Den første huniske Konge, der nævnes, Angriberen af Ermanariks Rige, kaldes Balamir eller Valamir, ligefrem det gotiske Vdilamérs. Attila's Fader har vel det barbariske Navn Mundzuk eller Mundioch, men den nes Brødre kaldes Odar (Auhtahari, Ottarr) og Boas eller Bu gilas (Boha, gotisk Diminutiv Bohila, eller Bugja, Dim. Bugila o: Rugieren, Oldn. Bygi); Attila's eget Navn er egte gotisk og betyder ligefrem Farlille", af atta, Fader, medens det og gan ske svarer til Eddadigtenes Atti, Angels. Åila, Oldhøjtydsk EziU.x Hans bekjendte Tilnavn Godegisel er ligeledes egte germanisk. Hans Broder kaldes Bleda, et Ord, der synes dannet af det germ. blod, Blod. Først efter Attila's Død, da Hunerne igjen forsvinde, fremtræde de barbariske Navne Dengisik, Ellak og Irnak. Fremgaar nu heraf. hvad der neppe engang lader sig betvivle, at de mange germaniske Nationer, som Hunerkongerne underkastede sig, have givet disse germaniske Navne, og at rime ligviis Huner-Fyrsterne selv ved Siden af deres mongoliske Navne brugte germaniske, ligesom senere de russiske Storfyrster baade havde slaviske og nordiske Navne, saa ligger og den Tanke tem melig nær, at selve Benævnelsen Huner er germanisk, anvendt af de overvundne Germaner om de nye, overmægtige, af et dun kelt Mørke med eet fremtrædende Erobrere, hvis Legemsbyg ning noksom viiste, at de vare af en fra Germanerne og de øvrige Europæere forskjellig Race, om hvilken - derfor og den gamle mythologiske og mythiske Benævnelse Huner ej var upas 1 Hversu Noregr bygoist" antager to Bu dier og to Atler, mellem hvilke der igjen indskydes to andre Led {Budli—Attil, o ; Atli— Vifill—Lenfi— BuSH— Alli), og gjør den ældste Budle paa sædvanlig Viis til Søn af Half- dan gamle. Formen Attil" (hvis den forresten er rigtigt læst) paa første Sted vidner om de latinske Chrønikers Indvirkning. Efter Saxo er Budle Konge i Danmark og Farbroder til Jarmerik, see ovenfor.55 sende. Det er ikke sjældent, at de i Historien sædvanlige Fol kebenævnelser nétop ikke ere udgaaede fra vedkommende Folk selv, men fra andre, som med dem kom i Berørelse, f. Ex. naar Rasena-Folket kaldtes Etrusker, Same-Folket Finner, o. fl. d. At den mythologiske Hunerkonge Atle og den historiske, af de undertvungne Germaner benævnte Attila paa denne Maade tid ligt maatte sammenblandes og -en næsten uopløselig Forvirring i denne Henseende opstaa, kan ej forundre os. W. Grimm har i sin deutsche Heldensage" .tydelig viist, hvor tidlig denne Sam menblanding hos tydske Forfattere begynder at yttre sig. I Niebelungenlied er den gjennemgribende; her faar Etzel Bro deren Blodlin (Bleda), og ved hans Hof vrimler der af Russer, Græker, Polakker, Vlacher, Kievere og Petscheneger (V. 1279, 1280). I alt øvrigt er Etzel den germaniske Atle; hans Fader kaldes Botelung, en Reminiscents af Eddadigtenes Budli, skjønt

det vistnok nærmere kunde passe paa Atle selv, da det ligefrem svarer til Budlungr = Budles Søn. At nu den Forestilling, at Atle skulde være den historiske Attila, maa have været uad skillelig fra Sammenblandingen mellem de mythiske og histori ske Huner, og saaledes vel og har foresvævet Forfatterne af Atle-Kvadene, er vel utvivlsomt og maa nøje tages i Betragt ning ved Vurderingen af de der forekommende Local-Angivel ser. Forresten er det et stort Spørgsmaal, om ikke mere af det, som man efter Jornandes skulde antage for historiskt, kun er Overførelse fra gamle Sagn, ja om ikke endog Sagnet om Sørle og Hamder hører til dette Slags, overført fra en mythisk Ermana rik til den historiske, hvis Tilværelse man efter Ammian ej kan betvivle (L. 31, C. 8), men hvis Død dog efter denne beskrives forskjelligt fra Jornandes, da Ammian fortæller, at han ved Hunernes Indfald dræbte sig selv. Idetmindste sees det af Jor nandes, at Vidga, got. Vidugåuja, oldt. Wittichouwe, — en af Sagnkredsens Hovedpersoner, og ikke mere eller mindre histo risk end Atle og Jørmunrek, med hvilken sidste han i de tyd ske Sagnbearbejdelser staar i nøje Forbindelse, — allerede fore kommer som en af de Helte, der besanges i Goternes gamle Mythekvad; det heder nemlig i Cap. 34, hvor et Stykke af Pri scus's Beskrivelse over en Rejse til Attila citeres: ingentia si quidem flumina . . . transeuntes, venimus in locum illum, übi du dum Vidigoja Gothorum fortissimus Sarmatum dolo occubuit" ; at her sigtes til det bekjendte Raben-Slag og Vidgas Ende ligt, idet han paa Flugten springer i en Aa, eller ved denne56 dræbes af den forfølgende Dietrich (Vilkinasaga 318), kan ikke betvivles; men nu heder det igjen hos Jornandes Cap. 5: ante quos (nemlig Balder og Am aler) etiam cantu majorum fada mo dulationibus citharisqve canebant, JStherpamaræ, Hanalce, Fridi gerni, Vidigojæ, et aliomm, quorum in håc gente magna opinio est, quales vix heroas fuisse miranda jactat antiquitas". Men hø rer Vidga til de ældganile gotiske Mythesagn, saa kommer igrunden baade Atle, Ermanarik og de øvrige under samme Ka tegori. Imidlertid kan man dog her igjen med Rette indvende, at selv den virkelige historiske Ermanariks Bedrifter ligge saa langt tilbage i Goternes Historie, nemlig før den sidste Vandring fra Dnjæpr-Egnene, at de meget vel kunne have været indhyl lede i et mythisk Mørke og være blevne Sujettet for Fabelkvad, hvis Ælde paa Jornandes's Tid ansaaes for übestemmelig. At Eddadigtenes Begivenheder, forsaavidt de have en historisk Kjerne, ikke passer til nogen Tidsalder saa godt som netop til det 4de Aarhundrede, kan ej negtes. Men sætte vi end Edda-Sujetternes historiske Tidsalder i det 4de Aarhundrede, kan dog, ifølge det ovenanførte, Benæv nelsen Hunar som Atles Undersaatter ikke, saaledes som de i de reneste Sagn fremtræde, henføres til de historiske, mongoli ske Huner, men blive at anseesom et af de østligere og syd ligere boende tydske Folkeslag. At Jornandes, forsaavidt Sag net om Kampen mellem Fastida og Ostrogota virkelig er en Reminiscents af Hervararsagas Sagn, kalder det Folk Gepider, som i Herv.-Saga kakles Huner, have vi forhen seet. At Her vararsagas Huner og Eddadigtenes ere de samme, sees saavel af den forhen omtalte Benævnelse i Vidsif^skvadet: Åtlan leode, som især af Gudrunarlzviåa 11. Str. 25, hvor Grimhild paa Atles Vegne byder Gudrun Hlddves sali", uomtvistelig! en Hentyd ning til Hervararsagas Hloåver eller Hlodr som Hunernes Re præsentant. I det samme GudrunarJcmda 11. synes det af Str. 24, sanjmenholdt med Str. 19, som om de trende Konger, der fremtraadte som et Slags Gesandter fra Atle, kaldes Langbards lidar, hvilket vel neppe kan betyde andet end Longob arder. Nu er det mærkeligt nok, at den Grusomhed, at gjøre t)rikke kar af Dræbtes Hjerneskaller, og af Hevn eller Raahed lade den Dræbtes nærmeste Frænder drikke af slige Kar, netop fore kommer i Longobardernes Historie, thi som bekjendt lod Alboin den faldne gepidiske Konge Kunimunds Hjerneskal indrette til Drikkekar og tvang hans Datter Rosiniunda, som han egtede,57 til at drikke deraf (Paulus Diaconus L. 1. C. 27). Det samme Træk forekommer og i Fortællingen om Volund, hvis Bedrifters Hovedscene i Vilkinasaga (C. 21) henlægges til Thj6d" eller Thy i Jylland, fra hvilken Egn netop i Middelalderen Longobar derne antoges at være udvandrede. Kommer nu ogsaa hertil, at Longobarderne senere hen besatte Gepidernes Opholdssteder i og ved Pannonien, bliver det ej urimeligt, at man ved Sagn kredsens Hunar i streng Forstand, Atles Folk, i Eddadigtenes Tid nærmest har tænkt sig Longobarderne, 1 i Hervørsagnets Tid Gepiderne. Hovedindtrykket, som vi af alt det ovenfor fremstillede faa, er, at Navnet Huner, oprindeligen i de germaniske Mythesagn en Benævnelse paa de Urbeboere, hvis Levninger, de gamle Gravsteder, nu erkjendes at have tilhørt Steenalderen, senere anvendtes paa virkelige Folkeslag, som i den heroiske Sagntid spillede en stor Bolle og ligeledes vare germaniske; at disse Folkeslag nærmest maa antages for at have været Gepider i den ældre, Longobarder i den senere Tid, at Navnet Hlodr re præsenterer den gepidiske, Atle den longobardiske Periode, men at forresten begge Perioder i det Hele

taget sammenblandes, uden at det lader til, at man har tænkt sig nogen Forskjel; endelig, at Hune- og At le - Navnet allersidst overførtes paa de mongo liske Hunner; at fra denne Tid af den Tro befæstede sig hos vore Forfedre, som og hos Sydboerne, at Ungarn var Hunernes Hjem, og at Avårer og Hungarer (Ungrer, Magyarer) kun vare nye huniske Indvandrere. Naar forresten Ptolemæos, som vi have seet, lægger Chuner i Nærheden af Roxolaner, Peukiner, Bastarner, Karpianer, Geuiner og Bodiner, da kunde man vist, uden at ansees for at gjøre sig skyldig i nogen stor Urimelig hed, antage, at disse Chuner ere saadanne Huner, som de, hvor om Eddadigtene handle; andre have imidlertid tænkt paa Kvæ tt erne og fremdeles combineret disse med det oldn. Navn paa Kijev, Kænugarår, hvilket Adam af Bremen skriver Chunigard. Mærkeligt er det dog, at den med Attila samtidige Sidonius 1 Benævnelsen Langbords lidar vilde blive af end mere Vægt, hvis man kunde antage Læsemaaden Lithingi hos Paulus Diaconus Cap. 21 for rigtig. Efter- at have opregnet en Deel Medlemmer af Kongeætten tilføjer han : nhi omnes Lithingi fuerunt, sic enim apud eos quædam nobilis prosapia vocabatur". Men Varianten i 3 Codd. har Adalingi, hvilket vistnok synes rimeligere. Imidler- tid kunde det dog være muligt, at Læsemaaden Adalingi netop var kommen ind, fordi Afskriverne ej have forstaaet Lithingi.58 Appolinaris blandt flere Folk i Attilas Hær, som han opregner, ogsaa nævner Chunos, hvilke Chuni han altsaa anseer forskjel lige fra Hunerne selv, uden at man dog kan antage, at han her har sigtet til Kvænerne (Sid. Apoll. Carm. 7, 320). 18. At udbrede os over de øvrige Folk, der hos Jornan des nævnes i Forbindelse med Goterne i deres Bopæle ved Dnjæpr, vedkommer her ikke vor Materie, da vi som Udgangs punct for vore Undersøgelser holde og til de nordiske Kilders Beretninger. Det eneste, som kunde staa tilbage at paapege, er, hvorledes allerede paa Jornandes's Tid de sydvestlige Sar materstammer vare fremtraadte under deres eget velbekjendte Navn Slaven er eller Slaver, og at disse samt andre slaviske Stammer, hvoraf Venderne var den nordvestligste, boede ligefra Østersøen til Donaumundingen og langt ind i det nuværende Rusland, dog saaledes, at Letter eller Aister, som vi allerede paa Ptolemæus's Tid have fundet, indtoge Østersø-Landenes in derste Krog. Jornandes kalder hele Slaverfolket med Fælles navnet Vinider og deler det i de to Hovedfolk Slavener og An te r, af hvilke hine boede fra Donaumundingerne lige til Weichsel, disse fra Dniester til Dnjæpr (Cap. 5). Prokopios (om den gotiske Krig 11. 15) fortæller, at Herulerne, der 512 droge nordefter, østenfor Gepidernes Land fandt slaviske Folkeslag lige indtil den Ørken eller de übeboede Egne, der adskilte dem fra Varnerne, hvilke, som bekjendt, vare et nedertydskt Folk i de nedre Elb-Egne. Nærmest Slaverne boede efter Prokop (111. 40) Anterne. Boede Roxolanerne eller de egentlige Russer paa denne Tid nordenfor eller søndenfor Slaverne? Vistnok nordenfor, eller rettere østenfor den store Hovedmasse af Sla ver, som vi nys have omtalt, thi i Syden, ved det sorte Hav, see vi deels Slaverne selv som Græco-Romernes Naboer hiin sides Donau, deels nye turanske eller huniske Folkeslag, Bulga rer, Uturgurer, Avarer o. fl. Og nordenfor Slaverne, nærmere Østersøen, træffe vi og, som vi snart skulle see, hos nordiske Forfattere de nordisktalende Beboere af Gardarike, altsaa Rus serne eller Roxolanerne. At en anden Masse af Slaver ogsaa maa have trængt ind i de indre Egne af Rusland, ved Moskva, Vladimir osv., forandrer ikke de nys skildrede Forhold. Hvad de lettiske Folkeslag angaar, maa det mærkes, at Cas siodor (Varia V. 3) har opbevaret os et Brev fra Østgoternes Theoderik til Hæsterne", hvoraf man seer, at disse havde sendt ham et Gesandtskab og endeel Rav til Foræring. At disse59 r ere de samme som Tacitus's Æst ver, følger ej ligefrem af Nav net, hvilket, som vi ovenfor have bemærket, og hvad der især kan sluttes af den angelsaxiske Benævnelse Eåstland, blot er en hos Tydskerne. paa Grand af Landets østlige Beliggenhed, op kommen Betegning. Men naar, som vi have se«t, allerede Ptolemæos nævner Galinder og Sudaner, og naar Jor nandes blandt Ermanariks Undersaatter nævner Inaxunger, der ej kunne være andre end de lettiske Jaczwinger, paa Russisk Jatvjager, 1 hvorved saaledes de nuværende preussisk litauiske Lande allerede da befolkes med lettiske Folkeslag, saa maa man og regne Hæsterne eller Æsterne til disse, og man har i Bibeholdelsen af den tydske Benævnelse Ester baade om Preusser og Letter, og siden om de finniske Rah vast, et Exem pel af samme Slags, som Vedvarelsen af Navnet Bajohemum, Bøhmen, efter de første keltiske Beboere, gjennem den tyd ske og siden den slaviske Bebyggelse, paa Muligheden af, at et Landskabsnavn kan holde sig gjennem forskjellige, endog til for skjellige Sprogstammer henhørende, Befolkninger. 19. Goternes og Gepidernes Historie efter den nysskildrede Periode vedkommer ej vor nuværende Materie. Vi vende atter tilbage til Roxolanerne og Gardarike, som vi i Sagaerne ej gjen finde, førend i Ynglingasaga og det mærkelige Sogubrot. Saxo omtaler dog af og til

Russerne (Butheni) og andre Lande i Østen. Den mærkeligste af hans Benævnelser er Hellespon ten, som ofte forekommer. At han dermed oftest mener Eg nen ved Dyna-Flodens Udløb, viser hans Fortælling om Hadding, der bekrigede Loker, Kureternes (Kurernes) Konge, og dernæst Handuvan, Hellespontens Konge; det heder, at Hadding belej rede Handuvans By Duna, altsaa vistnok etsteds ved Dyna- Floden eller idetmindste i Østersø-Landene. Imidlertid har ogsaa den af os forhen omtalte Fordrejelse af sX-*] -paludes til Elli palta og dette igjen til Hellespont hos Saxo givet Anledning til Forvexlinger med Egnene ved det azovske Hav. Hans Cure tes, Curi eller Curii ere Kurlænderne, ettersom de nævnes i Forening med Sember og Semgaller (L.VI, S. 280), men naar han i Starkadsangen (L. VIII. S. 403) paa een Gang omta ler baade Curetes og Curii, skulde man tro, at Curetes her, og maaskee andensteds, kan være Fejlskrift for Cureles, Karelerne eller Kyrjalerne, hvis Land af Russerne kaldes Korela. Hvor- preussiske Folk i Pruteni, Jaczwingi, Liihuani cum Samagitis et Losihali. 1 Miechow, Chronic. Polonorum, Cracoviæ 1521 p. 40, inddeler nemlig de lettisk-60 ledes hos Saxo desuden Holmgardia og Cønogardia forekommer, er forhen omtalt. Ligeledes nævnes i hans mythiske Beretnin ger Sember, Semgaller og Ølandia o: o syssel, Øsel, samt Hestia og Estones, o: det paa hans Tid bekjendte Ehstland og Ehsterne; men man tør af hans forvirrede Beretninger ej slutte til, at hine Benævnelser virkelig vare brugelige paa den Tid, da de foregivne Begivenheder skulle have fundet Sted, da han uden Kritik sammenblander egte Sagn og senere Æventyr af samme Slags, som Orvaroddssaga o. a. d. Vi maa derfor nærmest hen føre hans geografiske Betegninger til hans egen Tid, og her, i den tidligere Periode, lade dem ud af Betragtning. Saaledes vel og tildeels med de russiske Konger, han nævner. Naar han i 3die Bog beretter, hvorledes Odin med Binda, den russiske Konges Datter, havde en Søn, som hevnede Balders Død, saa er dette aabenbart et mythologiskt Sagn, der tjener til at ud fylde Eddakvadene og navnligen slutter sig til VegtamsJcviSa eller Baldrs draumar. Foruden de forhen omtalte russiske Kon ger nævnes ogsaa (S. 235) Dag, der siden fik Ehstland, Flokk, Russernes Fyrste (S. 278) og Røtho (Raudi? Rødi?) (S. 353, 354), der grusomt herjede Danmark og ved sin Grusomhed gav Anledning til Talemaaden Røthoran om et stort Ran. 20. Ynglinga-Sagas eller rettere Snorre Sturlassøns Forsøg paa at fremstille de mythiske Sagn om Aserne og de heroiske om Ynglingekongerne i Uppsale i Forbindelse med hinanden, er tildeels allerede forhen omtalt. I denne Fremstilling findes mangt og meget, som angaar de østligere Lande, men det me ste deraf have vi allerede forhen * berørt. Forresten giver Yng lingasaga ikke stort Udbytte for den russiske Oldhistorie. Langt andre Oplysninger meddeler det mærkelige Søgubrot eller Frag ment af den af Snorre citerede SJcjoldungasaga. Her føres vi allerede ind paa Historiens Gebet, da Hovedpersonerne, Ivar Vidfadme, Hrørek Slongvanbauge, Helge hvasse, Harald Hilde tand og Sigurd Ring, ere aldeles bestemte historiske Figurer, hvis Levetid med temmelig Sikkerhed kan bestemmes. Det er dog Skade, at vi" kun have dette Brudstykke i en forholdsviis sildig Bearbej deise. Herom vidne Talemaader som ri'sa i tur niment", o: ride i Turnering, og især den Forvexling af Reia gotaland og Eygotaland, som synes at finde Sted. I Cap. 2 he der det nemlig, at Aude paa sin Flugt fra Sjæland kom til Ey 1 [Se Ant. Russes, I. S. 245-69].61 . gotaland, førend hun kom til Garderike, uagtet Sjæland selvmaa ansees for at have hørt til Eygotaland, med mindre man herved paa dette Sted blot skal forståa Øen Gotland eller Gulland. Vi erfare forøvrigt heraf, at Benævnelserne Eeidgotland og Eygot land endnu paa Ivar Vidfadmes Tid have været brugeligere end Danmark", hvilket vel igjen tyder paa, at de egentlige Daner, eller den Afdeling af Nordboerne, som førte dette Navn, endnu ikke havde faaet ret Overhaand over Goterne. Ivar Vidfadmes Tidsalder falder efter nøjagtig Sammenligning af de oplysende Data omtrent i 2den Halvdeel af det 7de Aarhundrede. Paa denne Tid har altsaa Garderiges Konge Radbard levet, hvilken blev Stamfader til Danmarks og Sveriges senere Kongeslægt. Om vi ikke allerede af det foregaaende havde seet, at det egent lige herskende Folk i Garderige, Rodserne eller Rotsolanerne, fra urganlmel Tid af vare af samme Herkomst og talte det sam me Sprog, som de øvrige Nordboer, saa fremgaar det idetmind ste af denne Beretning, hvilken man visselig har fuld Ret til at kalde historisk og i dens Hovedomrids at ansee paalidelig, langt mere end Hervararsagas sig endnu inden Sagnkredsen bevæ gende Fortællinger. Radbard selv har et aldeles nordiskt Navn; Audes Flugt til og Giftermaal med ham fortælles som en lige frem Sag, uden mindste Hentydning til Nationalforskjellighed; Sønnen Randvers Navn er ligeledes nordiskt, og dennes Søn Sigurd Ring ansees saa lidet for en Udlænding, at meget mere den nordiske Nationalitet ligesom concentrerer sig om ham i det store Braavallaslag, medens Harald Hildetand ifølge Opreg ningen af Kæmperne foruden Danske har Saxere, Goter og

Ven der; det heder rigtignok ogsaa, at han fik Hjælpetropper fra Austrrike og Kønugard (o: Kief), men dette synes, da ingen Kæmper fra disse Egne i den gamle Fortegnelse nævnes, kun at være en Overdrivelse, grundet paa geografiske Forestillinger, der tilhøre en langt sildigere Periode. Heller ikke veed Saxo noget derom. Det mærkeligste er, at de fleste af de nysnævnte Personer og deres Slægtskabsforhold ogsaa nævnes i Hyndlu ljod,1 hvis Affattelse ej kan sættes stort sildigere, end den Tid, hvori de levede, og saaledes maa ansees som det kraftigste Vidnesbyrd om deres Tilværelse. Tåger man det yderst betyd ningsfulde Sammentræf, at netop faa Decennier efter Braavalla slaget de egentlige Vikingstog en masse begyndte at foretages, 1 [Se Ant. Russes, I. S. 14].62 Og at de danske og normanniske Herjingsmænd først da be gyndte at spille en saa overlegen Rolle i de tydske, franske og engelske Kystlandes Historie, saa ligger den Slutning temmelig nær, at Braavallaslaget egentlig har været den afgjørende Kamp mellem nye, fra Garderige eller rettere fra Nordboernes Urhjem udvandrede Rodse-Skarer med de tidligere ankomne, der imid lertid have assimileret sig med de end tidligere i Danmark og Sydsverige bosatte Goter. Af Søgubrot C. 3 erfare vi nærmere, hvor Kong Radbards Rige var beliggende. Ivar maatte, forat naa dertil, først sejle ind i Karjdlabotn (Karelerbugten, o: det finske Hav), dertil naaede, heder det, (o : der begyndte) "Radbards Rige. Dette har saaledes naaet ud mod Bugten ved Nevaflodens Munding, og kan neppe have været andet end Strøget ved La doga, Volkhov og limen, hvor Aldegjeborg og Novgorod maa skee allerede da vare til, idetmindste det første. Man seer til lige heraf, at Hovedbenævnelsen paa alle disse Egne i Fleng var AustrriJci, der saaledes paa en vis Maade bliver synonymt med Austrvegr, naar dette anvendes paa bestemte Kyster, thi egentlig betegner det blot Farvandet, hvori man sejlede. Austr riki faar altsaa omtrent den samme Betydning, som Edstland hos Vulfstdn, og kan vel derfor nærmest ansees som den nor diske Form for den sædvanlige Benævnelse Aistland, Eistland, Estland, førend dette endnu indskrænkedes til det senere finni ske Ehstland. Mærkeligt er det, at Saxo intet veed at fortælle om en saa vigtig historisk Person som Ivar Vidfadme, ligesaalidt som han kjender Harald Hildetands og Sigurd Rings rette Slægtskabsfor hold; han gjør nemlig Harald Hildetand paa et Sted til en Søn af Kong Alfs Ledsager B orkar og hans Hustru Alfhilds Ven inde Gro, senere fortæller han vidtløftigt, at Harald er en Søn af Borkars Søn Halfdan og Alfhilds Datter Gyrid; Rørek Sløng vanbauge, eller, som han kalder ham, Slyngebaand, sætter han derimod langt højere op i Tiden. Den hele Forvirring, der her sker i hans Fremstilling, berettiger os fuldkommen til i dette Punct at tillægge Sagaerne og Hyndluljod større Vægt. Ikke engang til den Conjectur er der Rum, at der paa det første Sted (S. 337), hvor Harald omtales hos Saxo, er udfaldet et Led, og at der har staaet filium ex eå Raldanum suscepit, patrem Haraldi queni sequens ætas Ryldetand cognominavit", thi isaa fald maatte Halfdan blive en Søn af Gro, medens han dog, efter hvad der senere (S. 353) fortælles, var en Søn af den norske63 Kong Ragnvalds Datter Drott. Kong Eriks Krønike har i dette Punct endnu en Variant, som viser, at de danske Kilder i Al mindelighed maa have afveget fra de norske, thi Drott, der og her kaldes Halfdans Moder, gjøres til Datter af en Sigurd. Hvad Aarsagen er til disse Afvigelser og fornemmelig, at de danske Kildeskrifter, uagtet de i Enkelthederne ej stemme med hver andre, dog i det Hele taget meddele den samme, fra de norsk islandske Beretninger højst afvigende Sagnmasse, er vanskeligt at sige, med mindre man skulde formode, at Sagnene om Ha rald Hildetands Mødrenefrænder nærmest have tilhørt deres eget rette Hjem, Skaane, og derfra have udbredt sig til Sverige og Norge, medens de derimodpaa Sjæland have været mindre paa agtede, og Aarsagen hertil er vel igjen den, at Braavallaslaget har bevirket en fuldstændig Revolution i de danske dynastiske Forholde, eftersom netop hermed den Række af ældgamle dan ske Konger, der kaldes Leidrekongerne, ophører og der i Ste det for dem kommer en ny, fra den garderigske Sigurd Ring oprunden Slægt, der vistnok paa mødrene Side nedstammede fra dem, men dog aabenbart har indført en ny Tingenes Orden, thi Sigurd Ring, Sønnen Ragnar Lodbrok og dennes Sønner op træde som Erobrere til Søs og Grundlæggere af et stort nor disk maritimt Monarchi rundtom Nordsøens Kyster, i hvilket Sjæland ikke længer fremtræder som Hovedlandet, men snarere Skaane, Viken og tilsidst Jylland. Alle de til dette Monarchi hørende Lande, Danmark, det sydlige Norge, en Deel af Eng land m. m., betragtedes af Ragnar Lodbroks Etterkommere i Danmark stedse som deres Odels-Land. Deraf Harald Blaatands, Sven Tjugeskjegs og Knut den Stores bestandige Forsøg paa at underkaste sig idetmindste den sydlige Deel af Norge; deraf de voldsomme Tog mod England, der omsider endte med dette Lands Undertvingelse ved Kong Knut. Hele denne Forandring af Europas Skikkelse, ligesom det nye Dynasti selv, er altsaa paa en vis Maade udgaaet fra Garderige, nemlig fra Garderigs

kongen Radbards Sønnesøn Sigurd Ring. 21. Vi ere her i vore Undersøgelsers Gang komne tilbage til Garderige eller Rusland, hvorfra vi have gaaet ud; vi have seet Oprindelsen til Navnet Russer", seet, at det er, om ej det oprindelige Fællesnavn for hele den nordiske Stamme, dog idet mindste et Navn paa den i det egentlige Garderige tilbageblevne64 Deel af den nordiske Stamme, Koxolanerne eller Rotsolanerne, der bestandigt vedblev at staa i den nærmeste Forbindelse med sine Frænder hiinsides Østersøen, og der endnu i det 9de eller 10de Aarhundrede, tidligere end hvilken Tidspunct den saakaldte Anonymus Ravennas neppe tør henføres, af denne Forfatter om tales som Sveriges (Suaricum) og Slavernes eller Sarmaternes (Sauromatum) Naboer ved Oceanet (her naturligviis Østersøen, L. IV. C. IV.). Vi have seet, at de ingenlunde, som flere paa Grand af den tilfældige Lighed med Navnet Rodslagen" have antaget, ere udvandrede fra Sverige, men have boet østenfor Østersøen fra Urtiden af og først senere have blandet sig med Slaverne. Vi have endog viist, at vore Sagaer omtale enkelte af deres tidligere Konger, af hvilke vistnok de fleste, som Ey mund, Svafrlame, Harald, Herlaug og Jonakr, tilhøre den dunk lere Sagntid, men derimod Radbard, Sønnen Randver og Sønne sønnen Sigurd Ring ere historiske Personer og mærkelige som Stamfædre for Danmarks og Sveriges ældre Kongeslægter. Det vil efter det Foregaaende maaskee endog erkjendes, at om man end ikke vil regne Sarmaterne for at have været Slaver, saa staar dog Roxolanernes nordiske Nationalitet ligefuldt fast, og Op førelsen af den russiske Nation og det russiske Rige eller Garderige, hvor der tåltes nordisk og levedes paa nordisk Viis, længe før Ruriks Tid og idetmindste ligefra Christi Fødsels Tider, bliver ingen blot og bar Hypothese, men en übestridelig historisk Sandhed. Vi finde imidlertid de tidligere Roxolaner sydligere, end man efter Sagaernes Ord maa antage Garderige eller senere det i de oldrussiske Annaler omtalte varjagiske Rige at have været be liggende. Det rimelige og naturlige i, at Roxolanerne ved de senere, altid fornyede Folkevandringer efterhaanden kunne være skuppede mere og mere mod Norden, er imidlertid for iøjnefal dende til, at hiin Omstændighed kan forundre os. Naar Slaver eller Sarmater, med hvilke Roxolanerne saa ofte nævnes i For bindelse, ved den Tidspunct, da de russiske Annaler begynde, findes saa langt mod Nord, som ved limen og Bielozero, ja endog ved Østersøen, er det ej at undres over, at ogsaa Roxolanerne have fulgt med, hvis man ikke snarere bør antage, at Massen af dem allerede har været bosat i hine nordlige Egne, og at vi i hine Roxolaner, der fulgte med Sarmaterne, kun see en Yder afdeling, maaskee udsprængt fra Hovedmassen. 1 At man iat 1 Naar Roxolanerne beskrives af de gamle Forfattere som dygtigc Stridsmænd65 forfølge disse Rodsers Historie i selve Rusland vil træffe store Lacuner, der vanskeligt lade sig udfylde, ligger i Sagens Natur. Dette angaar isærdeleshed Maaden, paa hvilken de kom i det herskende Forhold til de mellem dem boende Slaver, hvilket de russiske Annaler ved korte Antydninger skildre os. Vi finde ligefra den ældste Tid Rodserne i Rusland ved finsk-tshudiske Stammer forstørstedelen adskilte fra Østersøens Kyst, naar maaskee undtages i den allerinderste Deel af den finske Bugt. 22. Hvorledes nu forresten Tshuder og Rodser samt Sla ver m. m. i de ældste Tider vare fordeelte i Landet, derom tie egentlig de gamle Kilder, eller indeholde blot enkelte Vink, der, combinerede med Resultaterne af antiqvarisk-lingvistiske Under søgelser og topografiske Data altid kunne give os en Forestil ling, hvorvel dunkel, derom. Betragte vi den betydelige Skov rigdom, der endnu udmærker Rusland, maa vi nødvendigviis gjøre den Slutning, at den i hine gamle Tider var saameget større, og at der forholdsviis var et temmelig lidet Territorium, der be boedes eller kunde beboes af Folk, som allerede stode paa Cul turens højere Stadium og dreve Agerdyrkning. Vi vide ligele des, at tshudiske Folkeslag, efter i over et Aartusinde stadigen at være tilbagetrængte af eller assimilerede med Russo-Slaverne, dog i overvejende Mængde bebo hele Nordrusland, lige ned til Valdaihøjderne,. hvor de den Dag idag ere tilstede i overvejende Masse. 1 Vi have ligeledes erfaret, at tshudiske forhistoriske jGravminder opfylde de nævnte Egne til langt ud over Uralbjer eene. Der bliver saaledes forholdsviis liden Plads for Russo plaverne. Nestor fortæller, at de tre første varjagiske Riger, der stiftedes i Rusland, havde sine Hovedsæder i Novgorod, Bieloje- Ozero og Isborsk. Derved er igrunden blot en übetydelig Stræk ning mellem Valdaihøjderne, Ladoga-Vandsystemet og Peipus an tydet. Imidlertid vidne dog de allerede forhen omtalte russiske Tog til det sorte Hav saavelsom den i Sagaerne ligesom stil tiende forudsatte store Udstrækning af Garderige ogsaa om en Udstrækning af Rodserne søndenfor Valdaihøjderne og i de øvre Dnjæpr-Egne. til Hest, uagtet dette, som bekjendt, ej var Tilfældet med Nordboerne i Al- mindelighed, da de mestendeels kæmpede tilfods, saa er dette blot et Beviis paa samme Indflydelse af Terrænet paa Beboernes Leveskik, der siden saa paafal- dende har gjort

sig gjeldende i Amerikas Slettelande, hvor Indianerne ere blevne Rytterfolk, uagtet Hesten ej engang før Europæernes Ankomst kjendtes i Amerika. See Multe, II S. 18.66 Her have saaledes fra Arilds Tid Rodser boet, og de øster landske Folk, der naturligviis nærmest maatte komme i Berø relse med dem, den ældste Afdeling af Nordboerne, maatte lige saavel optage Navnet Rus" som almindeligt Navn for den hele Stamme, som Vesteuropæerne , der nærmest kom i Berørelse med de Danske, oftest bragte Benævnelsen Daner" som ge nerisk. Det bliver derfor saare let forklarligt, hvorledes den arabiske Skribent Ahmed el Katib kan fortælle, 1 at et Folk ved Navn Rus i Aaret 844 herjede Sevilla. Det maa have været Nordboer, hvilke han benævnte med den gængse Benævnelse Rus, uden at man derfor behøver at tænke paa Svenske. Sand synligviis var det hovedsageligen de Daner, eller de dristige Vi kinger, der under Ragnar Lodbroks Sønner bleve en Skræk for Europa, der ogsaa her viste sig, og der have efter al Rimelighed ogsaa været Svenske med, men just ikke fra Roslagen alene, ja maaskee endog allermindst fra denne, fra Nordsøen og de vest lige Have saa adskilte Egn. 23. I hiint gamle Garderige see vi saaledes Nordboerne nedsatte og herskende. Deres Kyster kaldtes Austrvegr, hvil ket ypperligt passer til Norges Benævnelse Norvegr eller Nord vegr. De herskede her ganske bestemt over Slaverne, en mere fredelig og ukrigersk Nation. Dette indrømmes for de sildigere Tider under Rurikiderne af russiske Forfattere, Qg det maa have været saaledes Tilfældet fra umindelige Tider. Thi deels forud sætte de faa Antydninger i vore Old.-Sag.aer Nordboerne som herskende, deels ligger det i det af Nestor meddeelte, bekjendte Sagn, om at- Varjag erne bleve indbudne til at herske over Tshuder, Slovener, Krivitsher osv. Thi saadanne Ord kunne nem lig ikke tages bogstaveligt. For Nestor begynder den egentlige Historie med Ruriks, d. e. Fyrsteslægtens, Ankomst. 1 det ba genfor liggende Fjærne rykke Gjenstandene sammen som i Per spectivet. Det ene Folk indbyder ikke lettelig det andet til at herske over sig. Havde Varjagerne ved Ruriks Tid Herredøm met over Slaverne, saa have de upaatvivlelig haft det lamge før, og Ruriks Indkaldelse er da blot Indkaldelsen af et anseet Fyr stehuus fra en beslægtet Stamme, om overhovedet denne Ind kaldelse i bogstavelig Forstand nogensinde har fundet Sted. Det heder desuden efter en Læsemaade i en af Annalerne, at det var Russerne selv, som indkaldte Varjagerne, og naar man sæt ter dette i Forbindelse med Nestors udtrykkelige Ord, at Slove- 1 See Ku ni k, 11. S. 285—320.67 nerne m. fl. nys havde forjaget eller dræbt Varjagerne, hvoraf Anarchi var opkommet, saa faar det Hele mere Udseende af, at de herskende Rodser eller Nordboer ved et Oprør af Slaverne vare bragte i Knibe og søgteHjælp hos sine Stammefæller hiin sides Østersøen. At disse Stammefæller nærmest maatte blive de Svenske, er en anden Sag, og det er vel ingen Tvivl under kastet, at Rurik osv. vare Svenske, men de vare det paa Grund af Sagens Natur, ej paa Grund af Navnet Roslagen. 24. At bestemme det ældste Garderiges Udstrækning mod Østen maa naturligviis paa Grund af Kildernes Magerhed være saagodtsom umuligt. Længere end til henimod Jaroslavl og Moskva kan det neppe have strakt sig, thi Landet østenfor var forlængst optaget af Tshuder (Mordviner, Tsheremisser osv.). Gar deriges senere Udstrækning mod Østen og Syden lærer den russi ske Historie os. Garderiges Navn er sammensat af det oldn. gardr, D. Gaard, Gotisk gards, Angels, geard, og rilci, Gotisk reiki, Angels, rice. Gardr, der kommer af det i Oldn. übrugelige giråa, i Got. sæd vanlige girdan, omgjorde, beslægtet med det tydske gurten, be tegner oprindelig et H e gn (valium), sidenefter ogsaa detlndhegnede, og bruges i de skandinaviske Lande mestendeels om enkelte fundi med Huse, tydsk Gehofte, tildeels ogsaa om befæstede Steder, hvilket isærdeleshed synes at have været Tilfældet, naar det anvendtes paa Byer eller befæstede Pladse i Rusland og overhoved i de østligere Egne. Det svarer saaledes her fuld kommen til det nuværende gorod, gl. slavonisk grad, der ogsaa egentlig er det samme Ord, svarende til den oldn. Ord-Stamme gard, efter samme Analogi som Vlad eller Volod i Vladimir, Volodimir, Vsevolod, Igivlad til Vald i Valdemar, Visevald, Ingevald. Localiteten i hine flade Egne, forenet med Rodsernes Herskerforhold til Slaverne, maatte nødvendigviis give en gorod større Betydning i Garderige, end en Gaard i Skandinavien; en gorod i Garderige blev et Herresæde, en befæstet Plads eller ligefrem en By. Det var fra disse Byer eller Herresæder, at Rodserne beherskede Landet, og Navnet Gaardenes Rige" er derfor særdeles betegnende. Man sagde ofte ogsaa slethen Gardar, Gaardene, Dat. i Gurfium. Da Benævnelsen aabenbart var ældre, end Fremstaaelsen af Ladogaborg, Novgorod og Kiev, kan den ikke væsentlig være laant fra disse, der kaldtes af vore For fædre Aldegjuborg (sl. Starygrad), Holmgardr og Kænugardr, som68 v nedenfor nærmere skal vises, men den maa være laant fra de gardar eller gorotfs i Almindelighed, der fandtes i Landet. 25. Vi komme endelig til nærmere at omtale Varjagerne eller, som Nestor

paa gl. slavonisk kalder dem, Varjazi. Det træffer sig her heldigt, at en Lærd i Rusland selv, den førom talte Hr. E. Kunik, saagodtsom ganske har udtømt Materien, og jeg behøver derfor overhoved kun at henvise til hans ovennævnte Værk. Han har viist, at Formen Varjag" er egentlig uslavisk, og at den for de slavoniske Organer egne Opfatning af Nasal lyden ng medførte Forandringen iag eller ig fra ing, og at Var jag saaledes kun betegner den slaviske Udtale af Varing eller Væring, ligesom en Skilling kaldes Schéljag, Sterling Sterljag osv. Da Benævnelsen Varjager, Væringer, fføpa-yyoi ikke fore kommer tidligere end det 9de Aarhundrede, saa er det øjensyn ligt, at Navnet Russer" er meget ældre. Thi med Kruse at forklare Ptolemæos's Phiræsi ved Variasi vilde vel stride lige meget mod' det græske, det nordiske og det slaviske Lydsystems Aand. 1 Da vi ogsaa umiskj endelig hos de russiske Annalister og de arabiske Geografer finde Navnet brugt i egentlig Forstand om Nordboerne hiinsides Østersøen, hvilket derfor og kaldtes det Varengiske Hav, saa kunne vi ikke tænke os denne Brug opstaaet paa anden Maade, end at Rodserne, og efter dem Slaverne, have benyttet det i Constantinopel blandt den kejser lige nordiske Garde optagne Navn Væringer om alle de.Folk i Almindelighed, fra hvilke Væringer plejede at komme, og at det saaledes hos dem omtrent blev eenstydigt med, hvad man efter Analogien Østmænd" kunde have kaldt Vestmænd". Imid lertid er Contexten i det bekjendte Sted hos Nestor, hvor Var jager omtales, noget dunkel eller tvetydig, forsaavidt man ej ret kan see, om Russer" er en Underafdeling af Varjager, eller om vendt. Benævnelsen det Varjagiske Hav", om Østersøen eller snarere om hele Havet N. og V. for Rusland, Varjagien" om det egentlige Norden i Almindelighed, synes at vidne om, at Navnet virkelig var et Fællesnavn for Skandinaver i Almindelig hed, hvorunder man vel og til Nød kunde subsummere tydske Folkeslag, der stode i nær Berørelse med Skandinaverne, som Angler. Den usikkre Brug af Navnene kan saaledes meget let 1 Thi da det almindelige -iag og Nestors -iaz egentlig betegner -ing, er dette det primære, hiint kun den slavoniske Tillempning, og hvorfor skulde da Ptolemæos have hentet Navnet fra Slaverne? Kun isaafald var det mu- ligt, at Formen -æsi kunde blive til hos ham.69 eller maa endog nødvendigviis være opkommen deraf, at de øst ligt boende Nordboer tilligemed Slaver osv. brugte, og det med Rette, Navnet Kodser" som Fællesnavn for det hele Folk, me dens de dog efterhaanden, da Communicationen mellem Skandi naverne og Constantinopel blev mere levende, vante sig til at bruge Navnet Varjager eller Væringer om Skandinaverne, vel endog tildeels uden at gjøre sig nogen klar Forestilling om disse Væringers egentlige Opholdssted, hvilket de nærmest maatte antage at have været paa den modsvarende Kyst af Østersøen og saaledes kunne have antaget at være et fra Svearne osv. forskjelligt Folk, fornemmelig paa Nestors Tider, da Dannelsen og derved ogsaa Lysten til at anstille nøjere geografiske Efter forskninger var bleven noget større, medens derimod i ældre Tider den mere alminclelige, svævende Brug af Navnet var for herskende og afspejler sig i Annalerne. 1 Forresten er det vel neppe engang afgjort, at Navnet Varjager" var opstaaet paa Ruriks Tid. Det maatte udkræve nogen Tid, forinden det i Con stantinopel opkomne Væringernavn blev almindeligt udbredt; der til udfordredes og en større1 Conflux af Væringer fra Norden. Og den tør man vel ikke sætte før, end til den Tid, da vi med eet see Nordboerne styrte sig ud over Europa, strax efter Braa vallaslaget. Rigtignok faar man derved altid idetmindste eet Aarhundrede at løbe paa, og i dette kunne store Omvæltninger ogsaa i Sprogbrugen have foregaaet. At Navnet Væringer alle rede i Slutningen af 10de Aarhundrede var almindeligt, viser Araberen Birunfs Beretning om Varenger-Havet,2 og det havde saaledes i alle Fald Tid til at befæste sig i Sprogbrugen. Med Hensyn til Oprindelsen til Navnet Væringjar antage Flere, hvoriblandt Kunik, og denne efter de bedst udviklede Grunde, at Ordet er en ligefrem Oversættelse af det bekjendte focderatiil, det solenne Navn paa den ligesiden Valens's Dage bestaaende Hjælpehær af barbariske Kjernetropper, saaledes nemlig, at det skulde være dannet af det ags. vær (ikke være), der betyder et Forbund. Her møder imidlertid den Vanskelig hed, som ogsaa Kunik selv paapeger, at hine Foederati vare en heel Armee, Væringerne derimod idethøjeste et Par Tusinde. Uag tetvinu vistnok med Kunik erkjende, at Navnet meget let kunde være gaaet over fra de flere til de færre, naar det først var bleven Man maa ikke glemme at tåge i Betragtning, at Nestor i sin Indledning an- fører formelige Conjecturer, i Annalerne derimod Oldsagn. See Kunik, S. 120.70 almindeligt at vælge dem af deres Tal, saa bliver det dog altid noget besynderligt, at det netop skulde være en Oversættelse af den forlængst hos Eomerne opkomne, og til Livvagt-Institutio nen lidet svarende Benævnelse, som de nordiske Drabanter op toge. Det rimeligste bliver dog, at Benævnelsen er opstaaet hos Drabanterne selv. Det maa bemærkes, at Afledsendelsen -ingr og -ingi i det

sædvanlige Oldnorske fra Haandskrifternes Tider ofte bevirker Omlyd i Vocalen af den Stamme, som den tilheftes. Da nu Formen vær- i og for sig viser sig som en Omlydsform, efterdi Vocalen æ aldrig findes i Oldn. uden som Omlyd af d, viser det sig heraf, at Stammen er var, hvilken Form ogsaa maa have været den sædvanlige i Oldsvensk, hvor Omlyd ej er saa hyppig, samt ganske bestemt i hele Norden paa den Tid, da Navnet dannede sig. Var betegner paa Oldn. helligt Løfte", det lat. sacramentum, og Begrebet personifice res endog i Edda-Læren til en Gudinde, Var, der ofte urigtigt er blevet skreven Vor, en Læsemaade, der ingensteds har hjemme. Dette maa og have været den første, oprindelige Betydning af det angels, vær, og Betydningen Forbund" bliver den secundære, pactum, foedus sacramento firmatum. Da det nu ej kan være nogen Tvivl underkastet, at Livvagtsmændene fra Norden ved Indtrædelsen maatte aflægge en Troskabs-Ed, det bekjendte ro merske sacramentum, saa har man allerede heri en fortrinlig Anledning til, at de kunde sig selv imellem kalde hinanden Væringjar (Sacramentarii), uden at man derfor behøver at sætte Institutionen i Forbindelse med foederati. Men da man hverken i Constantinopel finder Papayyot, eller i Norden Væringjar brugt om Nordboer i Almindelighed, modsat Russer og Slaver, maa denne Udvidelse være bleven almindelig blandt Eodserne i Rusland, og heraf følger igjen, at det ej var dem selv, men deres Fræn der hinsides Havet, som havde for Skik at lade sig optage i den byzantinske Livvagt. Af den i Iste Bind optagne Legende om Væringen i Garderike og det med ham af Olaf den Hellige for øvede Jerntegn 1 synes man at kunne slutte, at Benævnelsen her vedligeholdt sig om en bestemt Klasse af Indbyggerne. Sam menholdes dette igjen med den Maade, hvorpaa Varjægerne om tales, ej alene i Jaroslavs Pravda, men i Pravdaen fra det 13de Aarhundrede, nemlig som en egen begunstiget Klasse, 2 og ende lig med den Omstændighed, at man endnu i Rusland saa sildigt 1 [Se Ant. Russes, I. S. 47.0—71]. 2 Jaroslavs Pravda, Art. X: Hvis en Mand stader en Mand enten fra sig71 som i 16de Aarliundrede bragte Benævnelsen „ Varjager" om Svenske,1 saa synes man heraf paa det bestemteste at kunne slutte, hvad ogsaa forhen er antydet, at Sprogbrugen i Eusland paa Nestors Tid og fremdeles forstod Nordboer fra Landene vestenfor Østersøen, men som opholdt sig eller havde bosat sig i de østlige Lande; at Varjagerne saaledes virkelig dannede en Underafdeling af Russerne, hvilken sidste Benævnelse deri mod var fælles for det hele Folk, og at endelig Distinctionen maatte blive skarpere og skarpere, efterhaanden som de egent lige Russer i G-ardérige antoge slavisk Sprog og Leveskik. Naar denne Tidspunct kan siges at være indtruffen, kan neppe med. Bestemthed siges, da det ligger i Sagens Natur, at saadant maa gaa aldeles gradeviis for sig. Imidlertid give for saavidt de i den ældre russiske Historie forekommende Egen navne os her en Ledetraad, som det er paaviseligt, at i de to første Aarhundreder fra Rurik at regne endnu den overvejende Masse af dem ere reen-nordiske, kun noget forvanskede i den slaviske Omstøbning, hvori de gjennem Chronisten ere komne til os, — hvortil der vel ogsaa kommer Afskriverfejl — men at der efter hiin Tid kun forekomme enten reen-slaviske eller byzantinsk-græske, slaviserede. Disse nordiske Navne ere føl gende: Rurik, Sine us og T ruv or. I at undersøge disse Navne, som overhoved alle de gammelrussiske, bør man naturligviis, saavidt muligt, henføre dem til den Sprogform, som maa have været herskende i Norden paa den Tid, da de omtalte Personer levede, nemlig ca. 850—1050. Denne Sprogform er ældre, end hvad vi endog kjende af de ældste Haandskrifter ; vor Ledetraad bliver her Runeindskrifterne. Hvad nu disse angaar, da kan det med en Mængde Exempler godtgjøres, at de fremstille Vocalsy eller til sig, bøde 3 Grivner, men fører han Øjevidner, eller er det en Var- jag eller Kolbjag, da under Ed. — Art. XI. Skjuler en Træl sig enten hos en Varjag eller hos en Koldjag, og de ikke føre ham ud efter 3 Dage, og man kjcnder. ham paa den 3die Dag, saa tåge han sin Træl og 3 Grivner for Ketsbrud. — I det 13de Aarhundredes Pravda er ovenanførte Artikel X omtrent gjentagen, dog med den Eorskjel, at det ved Slutningen heder: er det en% Varjag eller en Kolbjag, da er det nok at stille eet Øjevidne, og han gaar til Ed". 1 See Berednikovs Udgavc af Novgorods Krøniker (Petersb. 1841, S. 283-305), hvor det heder i en Fortælling om Belejringen af Klostret Tichvin ved de Svenske under Pontus de la Gardie: Varjager, der ogsaa kaldes Sviar (S. 283). De kaldes Varjager fremdeles S. 288, 290, 300, 303, 305.72 stemet endnu saaatsige i dets første Urform, erkjendende kun de tre Urvocaler A, I, U, hvilke de anvende baade ved deres forlængede, brudte og omlydte Former, saaledes at A baade be tegner A, Å, 0, Æ og E, naar denne er Omlydsform af A; I betegner baade I og I, samt E, hvor dette er Brydningsform af I; U betegner baade U, U, 0, 6, Y, Y, (E; f. Ex. nurrunn f. norrænn, Jcatill f. ketill, vigr eller viagr f. vegr, o. fl. Den i Haandskrifterne ofte forekommende Navnform Hrærehr kan saa ledes

med Rune-Orthografi blot skrives HRURIKR, og dertil svarer den hos Nestor forekommende Form Rurik saa nøje, som man efter Omstændighederne kan vente. Sine us synes at være det oldn. Signjotr, et forresten yderst sjelden, i Sagaerné endog aldrig forekommende Navn, der dog findes paa en svensk Rune steen og der bogstaveres Sihniutr, Sihniutr. 1 Tru vor er rime ligviis det oldn. trur (tro), der ogsaa kan skrives, og oftere, som Navn, skrives tryggr, hvoraf den svage Form Tryggvi. Oskold og Dir. Her gjenkj endes uden Vanskelighed Ho skuldr og Byri. 01 eg. Rimeligviis Helgi, der ogsaa skrives Hælgi. Paa samme Maade svarer Olga, hos Byzantinerne skrevet ""EXya, til Helga. lg or. Efter den allerede forhen omtalte Analogi svarende til Ingvarr eller Yngvarr; de byzantinske Skribenter skrive ogsaa hans Navn ""Iyyop. Karl, Inegeld, Farlof, Veremund eller Veremud, Rulav, Gudy, Ruald, Kar, Frelav, Rual eller Ruar, Ak tev, Truan, Lidul, Fest eller Fost, Stemid; Olegs Be fuldmægtigede ved Afslutningen af Tractaten med Constantinopel 912; af disse Navne gjenkjendes med Lethed: Karl, lngjaldr, Vermundr, Hrolleifr, Hroaldr, Kdrr,Fridleifr, Hrolfr eller Hroarr, Prondr, Leidulfr, Fasti. Farlof er, hvad Endelsen viser, aaben bart nordisk, men den oprindelige Form lader sig dog ikke med Bestemthed paapege. Gudy er maaskee Gunni, der ogsaa of tere kan skrives Gudi. Aktev lader sig neppe gjenkjende; Stemid derimod synes at være Steinfidr. Svænald, Navnet paa Igors Vojevod, er det oldn. Svein aldi, eller Sveinaldr, hvilket Navn forekommer paa flere svenske Runestene, f. Ex. 917, 469, 1123 hos Liljegren. Navnene paa russiske Mænd ved Igors Fredsslutning med 1 See Liljegren, Run-Urkundcr, 204, 214, 269, 360, 669.73 i ! Constantinopel 944: Ivor, Vuefast, Iskusev, Slud, Uleb, Kanimar, Schigobern, Prasten, Turd, Libiar, Fast, Grim, Sfirk, Akun, Kar, Tudk, Karshev, Egrie, Vlisk, Voist, Voik, Istr, Amind, Bern, Attjag, Gunar, Aldan, Kol, Klek, Stegg, Sten, Alvad, Gud, Frud, Tuad, Mu tur, Ustin, Adun, Adulb, Iggivlad, Oleb, Frutan, Brun, Roald, Gunastr, Iggeld, Turbern, Mon, Ruald, Sven, Stir, Tilen, Aspubran, Vusleb, Sin, Korobitsh. Af disse ere flere let gjenkjendelige, nemlig Ivor = Ivan-, Vuefast = Vigfastr, Uleb = Ulfr, Schigobern = Sigbjorn, Turd = Pordr, Fast = Fastr, Grim = Grimr, Sfirk eller Sfirk a = SverMr, Akun — Håkon, Kar = Kdrr, Egrie = EiriJcr, Amind «== Åmundi, Bern = Bjorn, Attjag = Haddingr, Gunar = Gunnarr, Aldan = Halfdan, Kol = Kolr, Klek = Klæingr, Sten = Steinn, Alvad = Hallvardr, Frud = Frodi, Ustin = Eysteinn, Adun = Audun, Adulb = Adidfr, Iggivlad — Ingivaldr, Oleb = Oleifr, Brun — Bruni, Roald eller Ruald = Hroaldr, Gunastr = Gunnfastr, Iggeld = Ingjaldr, Turbern = Porbjorn, Sven = Sveinn, Stir = Styrr, Aspubran = Åsbrandr, Vusleb maaskee Isleifr: Asmud, Igors Opdrager. Efter den allerede paaviste Maade, hvorpaa Nasallyden gjengives af Nestor, Åsmundr. Ikmor, Svjatoslavs Næstkommanderende 972 = lngimavr. Sfenkelos (^éyxeXoc), en af Svjatoslavs Befalingsmænd = Sveinkell. Gleb = Hleifr. Rogne da = Bagnheidr. Rogvolad = Bognvaldr. Der gives endnu flere lignende, skjønt noget mere fordrejede; disse forbigaa vi her, da de anførte allerede ere tilstrækkelige. Det er imidlertid en Omstændighed, som i ca ikke übetydelig Grad vanskeliggjør Gjenkjendelsen af visse i Sagaerne omtalte Personer hos Nestor, og omvendt, nemlig at flere af Varjagerne, navnlig Fyrsterne, synes at have havt idetmindste to Navne, et egentligt, russiskt eller nordiskt og et slaviskt, hvormed deres sla viske Undersaatter benævnede dem. Ja der gives endog Spor af et tredie, christeligt Daabsnavn, som enkelte have antaget. Dette var en i det christelige Norden ikke ualmindelig Skik; saaledes er det bekjendt, at Knut den Store havde Daabsnavnet Lambert, Svein Tjugeskjeg, hans Fader, Daabsnavnet Otto, og rimeligviis er dette det rette Forhold ogsaa med den svenske Li ot og Blud = Ljotr og Blundr.74 Kong Anunds andet Navn Jacob. Om Storfyrsten Jaroslav veed man, at han havde Daabsnavnet Georg eller Jurje, og da hans sædvanlige Navn ligesaa let kunde antage den nordiske Form Jarisleifr, som den slaviske Jaroslav, var Trangen til et tredob belt Navn her ikke forhaanden. Hans Hustra, den bekj endte svenske Kongedatter Ingegerd, kaldtes ligeledes, som man af hendes hos Archierei i Novgorod opbevarede Helgenbilleder kan see * med det christelige Navn Anna, og da der ogsaa vir kelig er al Grand til med Tatishtshev at antage, at hun ogsaa har været kaklet Irene (1. c), har man altsaa her et Exem pel paa et tredobbelt Navn. Denne Omstændighed gjør Identi ficationen af de hos russiske Chronister og i nordiske Sagaer forekommende Navne saa saare vanskelig. Efterhaanden, som det slavoniske eller ældre russiske Sprog blev forherskende ogsaa i Fyrstestammen og Forbindelsen med de nordiske Lande sjeld nere, er vel og Brugen af nordiske Navne inden Familien selv bleven sjeldnere, og Navnene, forsaavidt de have været bragte, vanskeligere at erfare for nordiske Rej sende og Forfattere. Idet mindste seer man af det i første Bind citerede Brudstykke af Gange-Rolfs Saga,2 at det gamle Holmgardr er ombyttet med Nogardar, en Benævnelse, der her i Norden synes

at være ble ven almindelig allerede i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede. Et nordisk Dobbelt-Navn af det Slags, som de føromtalte, var rimeligviis ogsaa Navnet Holti, hvilket een af Jaroslavs og Inge gerds Sønner førte, — hvilken, bliver vanskeligt at afgjøre, da Tilnavnet hinn frækni (o: den Tappre) vel nogenledes kan passe paa dem alle. Da imidlertid to af de øvrige, Vladimir og Vse volod, ogsaa nævnes i nordiske Kilder under Navnene Valdemar og Visevald, bliver det sandsynligt, at Holti er Storfyrst Isja slav, der under alle Omstændigheder maatte være Nordboerne bekjendt. 26. Men det er ikke alene i Egennavnene, hvor man op dager Reminiscenser af det gamle, for Russer og Nordboer fæl les, Sprog. Ogsaa flere Appellativer have vedligeholdt sig hos Nestor og tildeels ogsaa senere, hvilke ene kunne forklares af det Nordiske, og hvis Lighed med dette paa den anden Side heller ikke kan forklares af de slaviske og de germaniske Sprogs fælles Kilde. En heel Deel saadanne Ord har Steph. Sabinin paapeget i sin lille interessante Afhandling: 0 proi 1 See Karamsin, 2den D. Note 26. 2 [Se Ant. Russes, I. S. 233].75 schozhdenii naimenovanij bojarin i boljarin,1 hvori han dog, som det forekommer os, er gaaet noget for vidt, idet han virkelig har optaget Ord af sidstnævnte Slags, og som derfor ikke rele vere noget med Hensyn til nærværende Spørgsmaal. Saadanne ere f. E. Slægtskabsnavnene mater, dotsher, sestra, brat, syn, — ganske sikkre ere heller ikke Sammenstillinger som gospodin med husbondi, da dette sidste Ord er sammensat, og det første ej alene russisk, men fælles for flere slaviske Stammer, hvilke dog rigtignok kunne have faaet Benævnelsen fra Roxolanerne. Derimod er han upaatvivlelig inde paa en rigtig Anskuelse, naar han sætter den bekjendte Titel Bojar i Forbindelse med det nordiske Ord bær, gen. bæjar, en Gaard, eller Stammeordet her til bua — at bo, hvoraf buandi, bondi, en Bonde. I Forbin delse med dette Ord bør man betragte den ved Siden af Bojar- Titelen saa ofte forekommende gammelrussiske Adelstitel Icnjaø, ide senere Tider højst vilkaarligen oversat Fyrste". Kunik (1. c. S. 13) paaviser, at Femininet hnjaginja forudsætter en ældre masculin Form knjag; man kunde dertil anføre Nestors vaklende Skrivemaade Varjazi og Varjagi, der dog begge for udsætte den oprindelige Form Varjag. Men er saaledes Knjag" den oprindelige Form, saa viser den sig med det samme som ikke-slavisk, eller som afledet af en rodsisk Form Kning, hvori man strax gjenkjender en Syncopation af Jconungr, eller med Af ledningsendelsen -ing, der virker Omlyd, kyningr, hvilket ogsaa, skjønt yderst sjelden, forekommer i Oldn., men derimod er det sædvanlige i Angelsaxisk. Dette giver os et Vink om Anledningen til den ældste rus siske Benævnelse velikij Jenjaz, almindeligviis oversat Storfyrste. Væringe-Høvdingerne førte vistnok alle, eller de fleste, paa egte nordisk Vikinge-Maneer Titelen Konge, konungr, der, dannet af kon, Slægt, oprindeligen ikke betegner Hersker-Embedet. men en vis Ædelhed i Byrd fremfor Mængden. Besiddelsen af et eneste Langskib med Besætning var tilstrækkelig til at skaffe en ellers kongebaaren Mand Titelen Konge" hos denne Besæt ning. Olaf den Hellige betitledes saaledes strax ved sin første Udfart Konge; Eymunds Fader, King, førte Kongenavn, og Ey mund selv har sikkerligt ført det blandt sine Mænd; Jakun, der i 1024 kom Jaroslav til Hjælp imod Mstislav, kaldes ligeledes Varjagernes Knjaø". Den, som nu blev primus inter pares [Titelen betyder: Om Oprindelsen til Benævnclserno Bojar og Boljar].76 blandt alle disse Væringe-Konger eller Knjazer, var altsaa Over konge, velikij knjaz, og medens Knjazernes Titel blev ifølge sin Natur og Oprindelse arvelig, fordi den altid .antydede en Slægt, saaledes knyttede Bojar-Titelen sig mere til en vis ydre Stilling og har vel nærmest staaet i samme Forhold til Knjaz, som bondi til honungr. Og ligesom Bønderne i Norden ingenlunde udgjorde Massen af Folket, men ligesom dannede et lavere Aristokrati, saaledes dannede ogsaa Bojarerne et Aristokrati ligeoverfor Ljudi (Oldn. lyår), det egentlige Folk. Og i Rusland maatte vel Mint Aristokrati træde saameget skarpere frem eller staa en Grad højere end i Norden, fordi der ogsaa var en i Lyd forhold til de rodsiske Væringer staaende slavisk Befolkning. Disse have vel fornemmelig været de saakaldte Smerdy, Jord dyrkere. I den gamle russiske Lovbog, der tillægges Jaroslav, næv nes en Klasse af anseede Mænd, hvoraf hver enkelt betitledes Gridin. Om Betydningen af dette Navn har der været anstillet flere Gjetninger, iblandt andre den, at det skulde komme af et nordisk Ord gred, Sverd, hvis Tilværelse dog torde være van skelig at paavise. Imidlertid sammenligner allerede Ewers 1 deres Embede med de norske Hirdmænds, ligesom Andre have anta get Gridinerne for at have udgjort den varegiske Livvagt. Der er vel neppe nogen Tvivl om, at Gridin er afledet af et Grid, ligesom Busin af Rus, og isaafald er Grid ligefrem det oldn. Hird. Thi vi see af Analogien gard-, Russ. grad, vald-, Russ. vlad, at Hird, slaviseret, ogsaa maatte omsættes Hrid, men da nu Russerne ikke have noget Tegn for H, maa man i dets Sted bruge G; Gridin betegner saaledes ligefrem enHird mand. Mærkeligt er det

ogsaa, at Ordet ikke forekommer efter Jaroslavs Død, hvilken Tidspunct i det Hele taget betegner en Aftagen af den stadige Forbindelse mellem Norden og Rusland, og følgelig en Overvægt af det slaviske Element over det Rodsiske. Nestor fortæller om Oskolds og Dirs Tog til Constantino pel, ai Russerne allerede vare trængte ind i Suda", førend Kej ser Michael iunde komme sin truede Hovedstad til Hjælp. Dette Ord, som man ej har kunnet forklare af de slaviske Sprog, er aabenbar intet andet end det nordiske Sund. Vi have seet, hvor ledes Nasalforholdene i det Slaviske bringer Nestor til at skrive 1 Beitrage zur Kenntniss Russlands, I. 299.77 Asmud istedetfor Asmundr, ligesom det og skeer i den æld ste Runeskrift; conseqvent maa altsaa Stammen i Ordet skrives Sud-, og dette Sund bliver saaledes vore Forfædres Sævidar sund, Strædet ved Constantinopel. Et andet, hos Nestor fore kommende, og en Tidlang højst urigtigt forklart Ord, Luda, har Sjøgren i Mémoires de Vacad. impér. des sciences de St. Pé tersbourg, 6. serie, t. 2, p. 563 fgg. fyldestgjørende forklart. Han viser, at det er intet andet end det oldn. lodi, Kappe, omtrent synonymt med feldr, og at det ingenlunde, som man troede, be tyder en Øjenskjerm. 27. Efter saaledes at have paaviist det nordiske Element, som endnu er det raadende i den egentlige Varjager-Periode i Rusland, kunne vi korteligen betragte de i vore Sagaer m. m. omtalte Berørelser mellem Rusland og Norden, hvorom Beret ningerne indeholdes i de i dette Verks Iste Bind meddeelte Brudstykker. , Med Undtagelse af enkelte Privatmænds Rejser til Garda rike for Handelens Skyld eller for at beståa Krigs-Æventyr, hvilke omtales i de i Iste Bind indeholdte Citater, nævnes ikke Gardarike, dets Fyrster eller dets Stæder noget nøjere, førend Talen er om Kong Olaf Tryggvesøns Opfostring hos Storfyrst Vladimir. Der er saaledes ikke Anledning til at finde de ældre Fyrster, Rurik (Hrærehr), Oleg (Helgi), Igor (Ingvarr) og Svja toslav omtalte. De ældre garderigske Overkongers Sæde næv nes allerede i den mythiske Tidsalder, i- Hervararsaga, som Re sidens for Jarlen Bjartmar; i de historiske Sagaer omtales det allerførst i Anledning af den Ødelæggelse, det maatte lide af Erik Jarl, som i Aaret 997 opbrændte Borgen og dræbte mange Folk. At han, som nogle paastaa, skulde ganske have ødelagt Staden, følger ikke af Sagaens Ord: han indtog Staden, htor han dræbte mange Folk, men nedbrød og opbrændte kun Bor gen. Denne Aldegjuborg har sit Navn af den store Sø, i hvis Nærhed den var beliggende. Efter samme Analogi, hvoref ter det oldn. Vald- bliver russ. Vl ad-, svarer ogsaa til det oldn. Ald-egja, — opr. Ald-agja, da e kun er Omlyd — det russ. Lad-oga, hvor Accenten ligger paa Lad-, medens o i oga er kort og uvæsentligt. Ogsaa Staden kaldtes simpelthen Aldcgja ligesom Søen, og paa samme Maade bragte Russerne Navnet Ladoga. Den med Aid- begyndende Form vedligeholdt sig78 langt ned i Tiden blandt Nordboer og Tydske. Saaledes kal des Søen eller Byen Aldagen i det mærkelige Concept til Fri hedsbrev for Tydske og Gutlændere, aftrykt i Sartorius' urkundl. Gesch. des Urspr. der deutschen Hansa (herausg. v. Lappenberg, 11. S. 29—42) og her henført til 1229 eller 1231, maaskee lidt senere, og i Tractaten af 1269 (s.steds S. 95), og Oldagische zee i Skadefortegnelsen af 1311 (sammesteds S. 156—158). Af Aldegjeborg existere nu kun nogle faa Mure; det laa ved Volk hov, omtrent 10 Verster fra Søen. En Afbildning af dets Ud seende i det 17de Aarhundrede findes i Olearius' Rejse. Men i 1704 blev en ny By af samme Navn, Novaja Ladoga, anlagt længere nede, og fra den Tid forfaldt den ældre, hvis faa Lev ninger nu kun betegnes ved Navnet Staroje Gorodishtshe. 28. Af de tvende øvrige Varjager-Etablissementer, Bjelo- Ozero og Isborsk, nævnes ingen i Sagaerne. Det første var ogsaa endnu aldeles paa tshudiske Enemærker, blandt Vesserne, og beliggende i den yderste Kant af det varjagiske Rige. Isborsk, i Nærheden af Peipus, blandt Krivitsherne, synes tidligt at være blevet afløst som Hovedplads af Poltesk eller Polotzk, af Nord boerne kaklet Palteskja. At der i Isborsk skjuler sig et nor disk Navn, som Isaborg, synes ikke utroligt. Men den egentlige Hovedstad blev, som bekjendt, fra Ruriks Tid den af ham — som det hos Nestor heder — anlagte No v gor od, indtil det fra Chazarerne erobrede, endnu prægtigere Kijev afløste det som Residens for Storfyrsten. Nordboerne kaldte, som bekjendt, Novgorod Holmgardr, saa længe som den umiddelbare Forbindelse mellem Norden og Rus land vedblev, eller saa længe det nordiske Sprog-Element hos Rodserne ikke undertrykkedes af det slaviske. Desuagtet have Flere paa Grund af en, som det synes, tilfældig Navnlighed troet, at Navnet Holmgardr oprindeligen har været brugt om Bjarmernes Hovedstad Kholmogori, paa en 0 i Dvina 72 Ver ster ovenfor Archangelsk. Denne Forestilling grunder sig aaben bart paa Mangel af nøjagtig Kjendskab til vore Forfedres geo grafiske Kundskab om disse Egne. Afdenui nærværende Verks Iste Bind sammenstillede Citater vil det derimod uden nogen yderligere Forklaring blive iøjnefaldende, at vore Forfædre paa det bestemteste skjelnede mellem Bjarnialand og Garåariki, og at saaledes ikke engang

Tanken eller Forestillingen om, at Bjar meland var en Deel af Gardarike, existerede hos dem. I de Opregnelser af Gardarikes Bestanddele, som findes deels i Or79 varodds Saga, deels i de forskjellige geografiske Optegnelser, omtales ikke engang Bjarmeland, og selv i Haakon Haakonssøns Saga nævnes det, som om det ikke egentlig havde noget med Gardarike at skaffe. Derimod nævnes Holmgardr i Forbindelse med PaltesJcja og SmdlensTcja, og i en Codex af Gange-Rolfs Saga fra Begyndelsen af 15de Aarhundrede (2845) staar der endog ud trykkeligt: i Holmgardaborg er mest atsetr Gardakonungs : pat er nu Jcallat Nogardar, o: i Holmgard residerer oftest Kongen af Gardarike, det kaldes nu Novgorod. I sine Aihandlinger om Jemernes ælclste Bopæle og om Tiden, naar Savolotshje blev underlagt Novgorod (i de omtalte Mémoires) har Sjøgren des-, uden viist, hvor indskrænket Novgorod-Rigets Omraade var, endog i det Ilte Aarhundrede. at det da ikke engang naaede til Søen Onego. Paa den store Skovhøjde eller Vol ok omkring Bielozero boede allerede det tshudiske Folk Vesserne, som allerede ved Sineus indlemmedes i det varjagiske Rige; men strax hiinsides denne Volok begyndte allerede det store tshudi ske, under Gardarikes Konger ikke engang skatskyldige, Savo lotshje (Landet hiinsides Volok), der af Nordboerne en Tid lang benævntes med det svævende Navn Bjarmeland — kun, som Sjøgren meget rigtigt bemærker, saaledes at Bjarmeland hos Nordmændene mere refererer sig til den nordlige og østlige Deel, medens Savolotshje hos Russerne nærmest gaar paa den sydlige og vestlige Deel — indtil, da den oftere omhandlede Fortræn gelse af det rodsiske Sprogelement i Rusland havde fundet Sted, Nordboerne ved Siden af Navnet Nogardar istedetfor Holmgardr ogsaa optoge Sauløke (Savolotshje) istedetfor Bjarmaland, naar Talen var om Dagens Affærer, ikke om gamle Saga-Fortæl linger. 1 Paa den Tid seer man ogsaa af Tractaten, at Bjarme land eller Sauløke, uagtet Novgorod underkastet, dog nævnes som et særeget District for sig. Novgorod ligger kun 5 Verster nedenfor Volkhovs Udløb af limen, i en Art af Delta-Land, om man kunde bruge dette Ud tryk om en Flods Udløb af en Sø. Dette er Aarsagen til, at den i Rodsernes Sprog kaldtes Holmgardr. Egentlig maa dette Navn ansees som det oprindelige, charakteristiske, medens det slaviske egentlig blot er et Appellativ og udtrykker alene et Tidsforhold, enten med Hensyn til Aldegjuhorg, eller til det i de novgorodske Annaler omtalte Slovensk, der skal have staaet Sec Tractaten mellem Novgorod og Norge af 1326 [i Ant. Russes, 11. 493].80 nogle Verster ovenfor Novgorod, og hvis Plads ligeledes beteg nes med Navnet Staroje Gorodishtshe. Constantin Por phyrogenitus omtaler Novgorod under det slaviske Navn, fordrejet til NspLoyapSac. Naar Navnet HolmgarSr, som vi i Iste Bind have seet, i oldn. fabelagtige Sagaer henføres til en Periode me get ældre end Rurik, saa er dette vistnok kun en urigtig Ud strækken af sildigere Forhold paa ældre Tider, højst forklarlig og tilgivelig i Skrifter, der ikke engang gik ud paa at fortælle den rene Sandhed. Saaledes f. Ex. fremstiller Opregnelsen af Ruslands Bestanddele i Orvarodds Saga Forholdene, som de vare paa Nedskriverens Tid, i det 13de eller 14de Aarhundrede, men ej som de vare i den Periode, hvori han lægger Orvarodds Levetid. Novgorod fik meget snart en stor Betydning som Empo rium for den Handel mellem Norden og Orienten, der gik gjen nem den vestlige Deel af det nuværende Rusland. Nestor (Sche rer S. 42) betegner os selv denne Handelsvejs Gang, opad-Dnjæpr og nedad Lovat til Ilmensø, derfra nedad Volkhov til Ladoga, hvilken Nestor her kakler Neva, og gjennem Nevafloden til den finske Bugt. Endeel af denne Vej omtales ogsaa i Kristnisaga, hvor det udtrykkelig siges, at Thorvald vidførle paa sin sidste Rejse fra Constantinopel drog opad Dnjæpr. Nedad Dnjæpr og dens Strømninger droge, som vi have seet, Rodserne paa deres Herjetog til Constantinopel, og dette var vel og Væringernes sædvanlige Passage. Novgorod betragtedes vistnok af Nordboerne som en Søstad, uagtet man for at naa den maatte sejle opad Volkhov og ikke uden Møje kom forbi Katarakterne i denne, ligesom vel og Va rerne oftest ved Volkhovs Munding eller i Aldegjeborg omlade des paa russiske Lodjer. Adam af Bremen fortæller (L. 11. C. 19), at man fra Slesvig efter 14 Dages Sejlads kommer til v Ostrogard ~Russiæu . Senere (IV. 11) siger han, at nogle Daner bragte en Maaned for at komme til n Ostrogard Russiæ". Rigtignok forklarer Scholiasten dette Navn paa sidste Sted som Navnet paa hele let russiske Rige og lader det derfor være eenstydende med Ch ungar d o: Kænugardr, Kijev, men der maatte dog vel isaafald have staaet rcgnum Ostrogardi, da gardr aldeles bestemt kun antyder et enkelt Sted, ikke et heelt Rige. Ved Ostrogard menes her vistnok Novgorod, og Scholiasten for klarer Navnet, — hvad der og ligger nærmest — med den øst lige Indhegning, orientalis hortus; det tilsvarende oldn. Navn81 maatte være Austrgarår, hvilket og i Henhold til Benævnelsen Austrvegr nok kunde lade sig tænke, men Navnet er dog urig tigen udstrakt til det hele Rige, ogsaa indbefattende Kijev. Jeg kan ikke

tilbageholde den Formening, at Ostrogard maaskee snarere indeholder en Reminiscens af et nærmere til Holm gardr svarende slavisk Navn, sammensat af ostrov (en 0, Holm) og gorod eller grad, f. Ex. ostrovnyj grad (ligesom det ovenfor omtalte ostrovnyj prag) ; dette vilde ganske svare til . Om der ogsaa i Navnet Ilmen" skulde stikke et Holm", f. Ex. Holmasjor, maa lades uafgjort, Beskaffenheden af Passagen opad Volkhov læres tilstrække ligt at kjende af det citerede Document hos Lappenberg (fra ca. 1231), der med Hensyn til de Tydskerne og Gutlænderne tilstaaede Rettigheder beraaber sig paa gammel Brug og tillige indeholder saamange Former, hentede fra nordiske Sprog, at vi maa tro her at have særdeles gamle, i Førstningen kun nor diske Søfarende vedkommende, Bestemmelser for os. Som yder ste Punct af de novgorodske Besiddelser, hvor de fra Vesten kommende Søfarende først plejede at lande, nævnes Berkø, o : Bjorko sydøstlig for Viborg; dette Navn, hvis gamle Form er Bjarkey, antyder iog for sig et emporimn. Derfra kom man til aquam Nu eller Ny" o: Neva, der lige til de nyere Tider af de Svenske kaldtes Ny en,. Her var man kommen til Engera eller Ingra o: Ingermariland. Gjennem Ny, Nyja sejledes til Aldagen, Aldaga, Aldegja eller Ladoga, og over denne til Wolk oivc-minne" o: Volkova-mynni, Volkhovs Munding, 1 samt ind i Volkhov til Aldegjeborg. Herfra gik man opad Volkhov indtil torrentem qui dicitur vorsch" d. e. fors, Vandfald, hvor der vare ansatte visse Folk til at hjælpe Fartøjerne frem. Disse kaldtes Vorschkerle" o: Forskarlar (Fos-Karle) med en 01 -dermand i Spidsen og toge deres Løn især i Pelsverk. Ikke langt ovenfor den nedre Fos ligger en 0, kaldet Gostinopole, o: Gjeste-Marken, gestavollr, i Documentet kaldet Gesteueld. Nitten Verster fra limen laa Drelleborch" o: Prælaborg (Trælle nes Borg), paa Russisk Cholopij G-orodolc, hvilket betyder det samme. 1 len Note hos Lappenberg heder det : wenn aber nach der Handschrift gelesen werden muss minne, so weiss ich nieht, was das bedeuten soll". Nøglen hertil ligger, som det sees, i de nordiske Sprog, hvor mynni (afmunnr) netop betyder Flodmunding. Derfor kaldes og Sestras Udløb r>Sesteråmynne'i i Orechovetzer-Tractaten.82 Speciellere Oplysninger om den novgorodske Handelsvej vil der rimeligviis kunne hentes fra den Afhandling over byzantin ske og orientalske Mynter, der fra den lærde Hr. Thomsens Haand vil pryde nærværende Verk. At Novgorods Handelsmænd allerede fra de ældste Tider af stode i Forbindelse med Pels verks-Egnene i Nordøsten, vel og selv foretoge Expeditioner derhen, sees af den blotte Bemærkning om Nordmanden Bjørn i Landnåmabok, 111. 1., at han kaldtes Skinna-JBjorn, o: Pels verks-Bjørn, fordi han var en Holmgardsfarer; altsaa udgjorde Pelsverk en characteristisk Udførselsartikel for Novgorod alle rede i Slutningen af det 9de Aarhundrede. Det i enkelte rus siske Krøniker omtalte Tog af en vis Uleb (Ulf) gjennem Jern portene (1032) til de øvre Kama-Egne, altsaa midt ind i Savo lotshje, have vi forhen berørt. Ved 1147 nævnes allerførst Vologda som en Novgorod tilhørende Handelsplads i Savolotshje, og i Jaroslav lll.'s Tractat med Novgorod af 1264 nævnes som Land skaber, staaende under Novgorods Herredømme, Vologda, Savo lotshje, Kola, Perm, Petsliora og Ugrien; altsaa var Bjarmeland eller Sauløke" idetmindste da Novgorod underkastet. Dog stod det ikke umiddelbart under Novgorod, men var kun skatskyldigt, inddeelt i tre saakaldte Voloster eller Districter: det egentlige Savolotshje, de dviniske Lande, og det ikke til Bjarmaland i Nordboernes Forstand hørende Ter, eller Terfinnernes Land, d. e. det saakaldte russiske Lapland, hvilket Norge ligeledes til egnede sig. 1 Heraf fremgaar tydeligt, hvorledes Nordmændene endnu i denne Tid kunde vedblive at skjelne mellem Bjarme land og det egentlige G.arderige, saaat en Henførelse af Navnet Holmgardr paa Cholmogori ingenlunde er tænkelig. Dertil kommer, at Sejladsen til Holmgaard gjennem Østersøen og til Bjarmeland gjennem Gandvig eller det hvide Hav saa ofte om tales, og aldrig nogensinde forblandes, at det er übegribeligt, hvorledes man nogensinde endog har kunnet falde paa at hen føre Navnet Holmgard til Cholmogori. For Nordboerne, der al tid droge til Søs, maatte Forskjellen mellem en Fart over Øster søen og en Fart om Nordkap, mellem de tildeels Nordisk ta lende Rodser i Novgorod og de tshudiske Bjarmer, være saa overvættes stor, at det snarere er at formode, at de tænkte sig Afstanden mellem Bjarmeland og Holmgard langt større, end den virkelig var. Novgorod hørte til Austrvegr, Bjarmeland ud gjorde en egen Farvands-Kategori for sig selv. 1 See Muller, Der ugrische Volksstamm, 11. Th. S. 44 sqq.83 29. Den anden russiske Hovedstad, og som efter dens Er obring ved Oleg i Aaret 882 blev Storfyrsternes Residens, var Kijev, erobret fra Khazarerne ved de to Varjager Oskold (HosJciddr) og Dir (Dpi) ved 864. Constantin Porph. kalder den Kiootøa, Kio^a, Kiaj3ov, og de oldn. Skribenter, der ligele des, og med større Ret end ved Novgorod, omtale den som exi sterende før Ruriks Tid, kalde den Kænugardr, et Navn, som i Rune-Perioden maa have været skrevet Kunugardr, Kuniugardr. Det

væsentlige i Navnet, eller Stammen, er Xi- eller Ku-; Re sten er Orddannelses-Tilsætninger. At Navnet, som Nogle paa Grund af en tilfældig Lighed have troet, staar i nogen Forbin delse med Hunernes Navn, forbyder Forskjellen mellem K og H at antage. Adam af Bremen kalder den (L. 11. Cap. 19) Chive og siger, at den er Hovedstad i Ostrogard" og kap pes med Constantinopel. Til L. IV. C. 11 har derimod Scho liasten Navnet Chungard. Oprindelsen til Navnet er neppe at søge inden de nordiske eller slaviske Sprogs Enemærker og lader sig vel saaledes vanskeligt bestemme. Mærkeligt er det, at uagtet de oldn. Sagaer udtrykkeligt nævne Kænugardr som en egen Deel af Garderige og i Eymunds Saga endog kalde det den bedste, saa omtale de dog alle Begivenheder ved Stor fyrsternes Hof som foregaaede i Holmgard eller Novgorod. Vist og sandt er det, at Vladimir i de første Par Aar, da Olaf Trygg vesøn var hos ham, kan have resideret i Novgorod, men alle rede i 980 erobrede han Kijev. Jaroslav yndede meget Novgo rod, residerede oftere der og forskjønnede Staden ved Kirker og andre smukke Bygninger, men hans egentlige Residens var dog Kijev, hvor vel ogsaa Olaf den hellige maa have opholdt sig hos ham. Den Omstændighed, at Riget fremdeles vedblev at benævnes efter Holmgarår, som den oprindelige Hovedstad, har vel bidraget til denne Unøjagtighed i Sagaerne. 30. Beretningen i Olaf Tryggvesøns Saga om Kong Valde mars gamle Moders Spaadom om Olaf Tryggvesøn er forsaavidt mærkelig, som Vladimirs gamle og for sin Viisdom højt anseede Farmoder Olga netop døde i Aaret 969, da Olaf fødtes. Men forresten er der mangt og meget i Beretningen om Olafs Op hold hos Vladimir, der ikke stemmer med de russiske Annaler. Vi finde saaledes her ikke nogen Allogia omtalt som hans Hu stru; i Olafs 9de Aar, 978, er Vladimir netop som en Flygtning hiinsides Havet (i Sverige), fordreven af sin Broder Jaropolk, og kom ej tilbage førend 980. Endelig var det efter Nestor84 * / ikke Olaf, der bragte Vladimir til at antage Christendommen. Men disse Uovereensstemmelser mellem Beretninger, der paa begge Sider, især den norske, blot ere dunkle Sagnfortællinger, gjøre ikke stort til Sagen. At Olaf opholdt sig hos Vladimir, som ogsaa ifølge Nestor havde Varjager i sin Tjeneste, indtil han senere skilte sig ved de fleste, staar ligefuldt fast. Vi have ovenfor søgt at vise, hvorledes det forholdt sig med den rodsiske Titel af Storfyrste — velikij knjaz — hvilket egentlig betyder Overkonge" og derfor i de sildigere Docu menter, Novgorod angaaende. rigtigen oversættes magnus rex. Førte nu saaledes ogsaa mange af de øvrige Varjagerhøvdinger Titelen Konge — konungr — da vil man letteligen indsee det Mislige i at efterspore i russiske Kilder, hvorvidt man kan gjen finde den Visivaldr (Vsevolod), der ifølge norske Sagaer inde brændtes af Sigrid Storraade i Sverige tilligemed Harald gren ske i Aaret 995. Hun kaldte dem begge Smaakonger", og saa ledes er det rimeligst, at denne Vsevolod kun har været en Var jagerhøvding, der førte Konge-Titel, og ikke engang Ætling af den rurikske Æt. Under saadanne Omstændigheder maa ethvert Forsøg paa at gjenfinde ham blive haabløst. Om den mærkelige Eymunds Thatt er ovenfor 1 talt; dens Afvigelser fra de russiske Annalers Beretninger ere korteligen paapegede, ligesom det allerede af Senkofski er viist, hvorledes disse Afvigelser ere saa langt fra at svække Beretningens Tro værdighed, at vi meget mere kunne .bruge Eymunds Thatt til at supplere og berigtige Annalernes magre, tildeels unøjagtige, For tælling. Herved er altsaa paa dette Sted intet videre at tilføje, uden dette, at ligesom man kun af de norske Sagaer erfare, naar Jaroslav blev gift med den svenske Kongedatter Ingegerd, nemlig 1019, saaledes erfarer man kun af de russiske Annaler, naar hun døde, nemlig 10de Februar 1050. Men at Ingermanland, som Sjøgren mener, skulde have faaet Navn efter Ingegerd som hendes Appanage, synes af den Grund tvivlsomt, at den finske Be nævnelse Ingrin-maa og Ingrikot, den russiske Ijora, Ijortsh, og den tydske Eng ere n, ligesom det latiniserede Ingria alene forudsætter Stammen Ingr-, hvor r er væsentligt, medens der imod Ingigerdr er sammensat af Ing- eller Ingv-, hvor r ikke findes, og gerdr. Det oldn. Navn paa dette Landskab maa have været Ingraland, vel og Ingramannaland , og paa Befolkningen [p: i Ant. Rus.ses, 11. 170-73].85 Ingrar, men om Oprindelsen hertil kan blot det siges, at den ej synes at være Navnet Ingigerdr. KongOlaf den Helliges Ophold i Rusland tiltrænger ikke nogen nærmere Forklaring, uden forsaavidt Beliggenheden af det Landskab Vulgaria, Valgaria eller Ulgaria angaar hvilket Jaroslav tilbød Olaf at christne, og som kaldes en Deel af Garderige. Herved menes aabenbart det i det 9, 10, 11 og 12te Aarhundrede saakaldte Stor-Bulgarien ved Volga og Kama, hvis Indbyggere bekjendte sig til den mohamedanske Religion, og hvis Leveskik Araberen Ibn Foszlan, der i 921 fulgte med et Gesandtskab fra Bagdad til disse Bulgarers Konge, har be skrevet (Fråhn i Petersb. Mémoires 1832, S. 526 fgg.)- Ruinerne af Hovedstaden Bulghar sees endnu i Gouvernementet Kasan, lidt vestenfor den lille By Spask paa venstre Bred af

Volga, nedenfor Kamas Udløb deri, 90 Verster søndenfor Kasan og 80 Verster nordenfor Simbirsk (see Miiller, Der ugr. Volksstamm, 11. S. 414). Nestor beretter, at Vladimir den Store kæmpede med disse Bulgarer, som Russerne dog ikke kunde betvinge, uag tet Andreas Jurjevitsh i 1164 indtog Staden (Karamsin, 11. 255). 31. Om de oversprungne Led idei de norske Kongesagaer anførte russiske Genealogier er forhen a talt, nemlig hvorledes den Vladimir (Valdemar), der egtede Gyda, Harald Godvinssøns Datter, ej kan have været Jaroslavs før Faderen døde Søn Vla dimir (f 1052), uagtet Sagaerne sige, at han var Søn af Jaris leifr, men Vladimir Monomach (f 1125); ligeledes, at Sophia, Valdemar lstes Hustru, ej kan have været en Datter af Valadar eller Volodar Rostislavitsh (f 1124), men at hun, hvis hun vir kelig nedstammer fra denne Green, bliver at ansees som en Datter af Vladimirko Volodarovitsh.2 Vi finde ligeledes, at det 1 [Se Ant. Russcs, I. 377—80]. 2 Hvis man ikke snarere — hvilket jeg tror — skulde antage, at hun var en Datter af Volodar Glebovitsh, Fyrste af Minsk, der kun eengang nævnes hos Nestor, som gjørende Fordring paa og bemægtigende sig Polotzk; han var Broder af Rostislav Glebovitsh, Fyrste i Polotzk, og synes at have været en Søn af den i 1119 afdøde Fyrste af Minsk Gleb Vseslavitsh, hvis Fader Vseslav, en Søn af hiin Brjatsheslav, der i Eymunds Thatt kaldes Vartyslav, døde 1101. Polotzk og Minsk kunde vel ogsaa i oldn. Sagaer kaldes Puli- naland, og en Fyrste af Polotzk, eller rettere en Prætendent dertil — i Aaret 1129 havde Storfyrst Mstislav forjaget Vseslavs Sønner — maa antages at have været saa meget nærmere ved de danske Enemærker, end Vladimirko af Halitsh, at det ogsaa bliver rimeligere, at en dansk Kongesøn kunde blive gift med hans, end med en galizisk Fyrstes, Datter; ligesom Vladimirko laa i Strid med den polske Kong Boleslav, hvis Datter Richiza var Sophias86 rodsiske Navn paa- Vladimir Monomachs Søn Mstislav har været Harald, og saaledes den Skik, foruden det slaviske Navn og det ehristelige Døbenavn, endnu at bære et nordiskt Navn, fremde les er vedbleven. Denne Mstislav kaldes i den danske Konge-Genealogi, meddeelt hos Langebek (Scriptt, 11, 154—163) Izis lavus, hvilket altsaa er Fejl istf. Mstislavus (Micislaus?), hvad der ogsaa let kan forklares. Navnet Målfrid, rettere Mahnfrid, paa Mstislavs Datter, der først blev gift med Norges Konge Si gurd Magnussøn, siden med Erik Emun i Danmark, har ikke været ualmindeligt i den russiske Kongeæt, thi ved 1166 omta les Malfrida, Datter af Svjatoslav Vsevolodovitsh i Tshernigov, og ved Aaret 1000 omtales en Malfridas Død. Etslags Antyd ning af, at det rodsiske eller oldnordiske Sprog endnu ikke for sømtes ved Storfyrsternes Hof, ligger i den Yttring af Vladimir Monomach (f 1125) i hans Formaninger til sine Sønner (Karam sin, 11. S. 134): min Fader lærte fem Sprog uden at forlade sit Hjem". Blandt disse maa enten det nordiske regnes, eller ogsaa forudsættes som Modersmaalet, ellers bliver det vanske ligt, for ei at sige umuligt, at udfinde, hvilke disse fem for skjellige Sprog monne være (Græsk, Tshudisk, Polovtsisk, Let tisk, Oldnordisk). 32. I det 12te Aarhundrede, da den østlige Deel af det rodsisk-slaviske Territorium begyndte at blive den mest anseede Deel af det russiske Rige, medens den vestlige tildeels var ad splittet under Smaafyrster, var det vel først, at Skandinaverne lærte de Navne paa disse indre Dele at kjende, som vi finde omtalte, især i Orvarodds Saga og de geografiske Optegnelser. Det vigtigste af disse Navne var Sus dal, der ved første Øje kast viser sig at være en nordisk Form; Navnet gjengives i Oldn. Sudrdalir eller Surtsdalir. Susdal nævnes allerførst ved Aar 1022 hos Nestor, i Anledning af en stor Hungersnød i disse Egne. Den egentlige Stad Susdal ligger noget ovenfor Flo den Nerls Udløb i Kljasma. Det maa oprindelig, tilligemed Rostov, have hørt til den Deel af Riget, som paa Stifternes Tid laa under Bielozersk, eller det tshudiske Rusland. Denne Deel tilfaldt ved Delingen efter Jaroslav den yngste af Brødrene, Vsevolod, hvis Etterkommere fra denne Tid af, om de end bleve Storfyrster, dog betragtede Susdal som sit Stammeland. Der for kaldte Nordboerne, endog efter Opbyggelsen af Vladimir og Moder, og som, omendskjønt hun paa en vis Maade var uafhængig, siden hun var Enke efter Magnus Nilssøn, dog neppe har villet egte sin Faders Fiende.87 Moskva, dette Stykke Land SudrdalariM, Surtsdalarihi, til Mod sætning mod Holmgardr eller den vestlige Deel. Omtrent ved 1120 anlagde Vladimir Monomach, ikke meget langt fra Susdal, den efter ham benævnte Vladimir, eller Vladimir Salesky (hiinsides Skoven) i en smuk Egn ved Kljasma, og omsider grundede Jurje Vladimirovitsh , kaldet Dolgorukyi, Moskva ligeledes i Susdal, henved 1147, endnu førend han opnaaede den storfyrstelige Værdighed. En Underafdeling af det sus dalske eller rettere vladimirske Storfyrstendømme var Ro sto v, længer i Nordøst, hvilket tilligemed Bielozersk og det mellem liggende Landskab en Tidlang tilhørte Constantinovitshernes Si delinje, medens Jurjevitsherne herskede i Vladimir. Naar saa ledes Orvarodds Saga nævner Bddstofa (o: Rostov) som et fra

Sursdal afsondret Rige, saa er dette et tydeligt Tegn paa, at Sagaen ikke er nedskreven før 1212, da Susdal deeltes i to Dele, Rostov og det egentlige Susdal. 1 Om Bddstofa virkelig er Nav nets ældste, rodsiske Form, eller senere tillempet, er vanskeligt at afgjøre; det heder dog, at Staden allerede anlagdes af Rurik. Det tredie Hovedrige, som Orvarodds Saga omtaler ved Siden af Sursdalr, Rddstofa, Holmgardr, PaUeshja og Kænugardr, er Moramar eller Miirom, sydøstligt for Rostov, ved Oka. Murom hørte ikke til Susdal, men stod under den Linje, der herskede i Rjasan, nemlig Olgevitsherne, og som her, paa den rodsisk slaviske Nationalitets yderste Grændse mod Sydøsten, ogsaa vare at ansee som dens Værger eller Markgrever imod de ugri ske Volga-Folk. 33. Vi ere ved Murom og Rostov allerede komne i Nær heden af den østligere Handelsvej, der over det kaspiske Hav, Volga og Dvina bragte Østens Skatte til Bjarmeland. hvor Skan dinaverne fandt dem, tilligemed de jugriske Landes rige Skatte af Pelsverk. Vi have allerede viist, at Bjarmelands eller Savolotshjes Underdanighed under Novgorod først skriver sig fra en sildigere Periode, end Karamsin har antaget, og at man navnligen neppe kan datere den før det 13de Aarhundrede, hvorhos og Savo lotshje endnu en Tidlang blot regnedes som et skatskyldigt, for resten særskilt, District. Det sidste fra Norge foretagne Krigs tog til Bjarmeland efter den gamle Vikingeskik er det, som om tales i Haakon Haakonssøns Saga Cap. 81, foretaget af Andres ' Karamsin, 111. 120.88 Skjaldarband og Ivar Utvik, 1222, nærmest, heder det, for at tåge Hevn over Bjarmerne, der nogle Aar før havcle overfaldt et haalogalandsk Skibsmandskab, der overvintrede i Bjarmeland. Da havde og den anseede Nordmand Agmund af Sponheim i Hardanger været med, og om Høsten, efterat være kommen til Bjarmeland, begivet sig til Susdal; men da Bjarmerne imidler tid begik hiint Overfald, drog han ej tilbage til Bjarmeland, men begav sig til Novgorod og derfra til det sorte Hav og vi dere til Jerusalem. Ved denne Lejlighed omtales endnu Bjar mernes Konge, og der tales intet om noget Afhængighedsfor hold til Novgorod, uagtet dog ifølge den af Karamsin i en Perga mentscodex afNomokanon i Moskva fundne, af Sjøgren (Mémoires 1832, S. 329 fgg.) omhandlede Forordning af 1137 Steder, be liggende i det sydlige Savolotshje, som Onega, Jemtzov, Pinega, Kegrelå, omtales som Novgorod skatskyldige. Ved 1251 der imod (Cap. 271) omtaler Sagaen Gesandtskab fra Fyrst Alexan der Nevsky til Kong Haakon, forat klage over Tvistighederne mellem dennes Sysselmænd i Finmarken og de under Novgorod skatskyldige Øst-Kareler (saa læser Flatøbogen, som altid er mest at stole paa), samt at bejle for Fyrsten til Haakons Dat ter; paa denne Tid maa saaledes Novgorods Herredømme over de nordlige Tshuderlande have begyndt, ligesom vi i den alle rede omtalte Overeenskomst mellem Jaroslav 111 og Novgorod af 1264 finde Vologda, Savolotshje, Kola, Perm, Petshora og Ugrien omtalte. 34. Det er paa den Tid, da Mongolerne bragte Rusland i den dybeste Fornedrelse, da Polakker, Danske og Sverdriddere tilreve sig de vestlige Dele af det gamle Gardarike eller Austr rike, og tillige Sverige nordenfor den finske Bugt udstrakte sine Grændser mod Øst, at vi see Russerne fra Novgorod gjøre al vorlige Bestræbelser for at befæste sit Herredømme ved lisha vet og det hvide Hav, og saaledes komme i Conflict med Nord mændene. (Tidligere havde, som vi allerede af Uddragene i Iste Bind have seet, de norske Stormænd, der af Kongen forlenedes med Sysselen i Finmarken, hvormed foruden Skattekrav ogsaa Monopol var forbundet, uden Hinder røgtet sine Forretninger, uden forsaavidt de, som vi af en af de første Sysselmænds Historie, Thorolfs, have seet,stødte sammen med Karelerne, der ligeledes fra sin Kant hjem søgte Finnerne eller Lapperne). Sveriges Fyrster havde imidlertid ogsaa fuldendt Finlands Erobring. Men havde nu, inden Russerne begyndte alvorligen at udvide sig paa disse Kanter , Svearne89 allerede erobret det egentlige Finland og Kvænland. maatte nødvendigviis Karelen blive det Landskab, hvor Russer og Svear stødte sammen. Og her linde vr nu, i 1251, Karelerne skat skyldige under Rusland. En Kamp mellem Svearne og Rus serne fra Novgorod omtales allerede i 1164, da hine belejrede Aldegjeborg forgjeves, men bleve med stort Tab slagne af Fyrst Svjatoslav Rostislavitsh og Posadniken Sachar (Karamsin, 11. S. 255, 256). Det synes at have været fra disse Tider af, eller Begyndel sen af det 13de Aarhundrede, at Finnernes eller Lappernes No made-Territorium indskrænkedes ved Colonisering baade fra Nord siden af Nordmænd, fra Sydsiden af Svear, og fra Østsiden af Kvæner og tshudiske Bjarmer. De norske Colonister kaldtes, til Forskjel fra de nomadiske Finner, Bumenn (bosatte Mænd) og kaldes saa endnu; de svenske BirharJar eller ByrJcarlar, hvilket maaskee enten er at læse BuJmrlar, Bijarkarlar, og da betyder det samme, eller BirJc-Mrlar, Bjark-Jcarlar o : Handels mænd. Det er vistnok urigtigt, blot at henføre Navnet til Ny byggerne i Tavastland, fordi der her findes et Birkkala ved Nasi jærvi-Søen. Erik Magnussøn gav i 1358 Privilegier for Birkar lerne i Norrbotn; Fogden i Norrbotn, Sten

Henrikssøn, bevid nede i 1454, at nogle Lapper, som vare komne fra Tavastland, med Rette tilhørte Birkarlerne i Luleaa og Piteaa, ligesom ogsaa Ingevald Birgerssøn, Kong Hans's Ombudsmand i Vesterbotn, i et aabent Brev af 1498 anmoder alle Vedkommende om at lade Birkarlerne i Luleaa og Piteaa nyde deres gamle Rettigheder af Lapperne ved Vesterhavet. 1 I 1328 udstedte Drotseten Knut Johanssøn et Brev om en Forligelse mellem Helsingerne paa den ene og Birkalaboerne paa den anden Side, at den yderste Deel af Helsingeland mod Norden, som strækker sig til Uloaa og Ulothræsk — hvilket ikke, som af mange hidtil antaget, er Uleaatræsk i Finland, men Ul-Søen i de nu Norge tilhørende Finlier, ved Sammenstøde.t af Jemtland og de nu Jemtland, for hen Helsingeland tilhørende Lapmarker, see Schlytters Forkla ring af Ulopresk i Glossariet til Helsingelagen — bør beboes og dyrkes uden nogen Forfang og Hinder.2 Af alt dette seer man, at Birkarlerne boede fornemmeligt i Norrbotn og Vester botn, og at de naturligviis have udbredt sig over Kysterne, Nya handlingar rorande Skand. hist., 19. Deel, S 18-32. 2 Sehønings Forsøg til de nordiske Landes, især Norges, Geographie, S. 125.90 medens Lapperne tumlede sig højere oppe i Landet. Dog kræ vede Birkarlerne Skat af Lapperne efter visse af Kongerne be stemte Regler, 1 og Skattekræverne kaldtes nLappefararu. Det viser sig tydeligt af de ovennævnte Breve, at allerede i det 13de Aarhundrede alle de Finner eller Lapper, der boede paa den nuværende svenske Side af Fj eldet, ansaaes at være skatskyldige til Sverige, medens derimod de paa den norske Side, og i det egentlige Finmarken, der, efter hvad vi i fore gaaende Bind have seet,2 strakte sig lige til det hvide Hav og Veleaga, vare skatskyldige til Norge. Egentlig kunde man gjøre den praktiske Forskjel, at alt, hvad der sædvanligviis kaldtes Finner, og det var især Beboerne af Finmarken, ansaaes for norskt, og hvad der kaldtes Lapper, Beboerne af den store jevne Afskraaning østenfor Fjeldet, ansaaes for svenskt. Mel lem de norske Finner og de svenske Lapper skal der og være en saa betydelig Dialectforskjellighed, at man deraf synes at kunne slutte til en vis Adskillelse mellem dem fra ældre Tider. Men da Lapperne vare Nomader, kunde deres Tributpligtighed ej hefte -ved Jorden, kun ved Individet, der af Skattekræverne maatte opsøges, og da nu de svenske Lapper fra Arilds Tid af om Sommeren pleje at drage med sine Rener over til den nor ske Side og ned til Havet, maatte de svenske Lappefarere ogsaa ofte opsøge dem her. Denne Skattepligtighed, der ene heftede ved Personen, kunde, meente man, heller ikke ophøre ved en formelig Bosættelse paa fremmed Grund, og følgelig see vi alt saa det ovenanførte Brev af Ingevald Birgerssøn emanere, hvor han anmoder Vedkommende om at lade Birkarlerne beholde de res gamle Rettighed over Lapperne ved Vesterhavet, o: de svenske Lapper, der havde nedsat sig paa norsk Grund. Og dette sees endnu tydeligere af et Brev fra Christiern Bagge^ Fo ged og Embedsmand paa Stockholms Slot, af 3die Sept. 1498, hvori han ligefrem opfordrer Fogeder og menige Almue i Norge til ej at hindre Lappefogden og Birkarlerne i Norrbotn fra at rejse ind i deres Land efter deres Bjergning og Kongens Lappe skat (Handlingar" 1. c. S. 34). Heri see vi da Maaden, hvor paa det gik til, at visse norske Territorier kunde komme til at ansees som Fællesdistricter. Maaskee har, som vi i forrige Bind have antydet,3 Novgorod ej villet give Slip paa Skatten fra de 1 Sec de i nysnævnte „ Handlingar" p. 16 sqq. anførte Breve. 2 [Ant. Kusses, 11. S. 485]. 3 [Ant, Russcs, 11. S. 486].flygtende Bjarmer, eller har det traadt ind i Karelernes Rettigheder, ligeledes at beskatte Finnerne, thi vi finde, som ligeledes paa hiint Sted viist, Russernes Ret til at kræve Skat langs Søen til Lyngstuen og paa Fjeldet til Maalselven allerede omtalt som en gammel Ret i det sig til Tractaten af 1326 sluttende Concept,[Se Ant. Russes, 11. S. 393—94]. medens Norge dog forbeholder sig Skatteret endog over Halvkareler, eller Børn, fødte af blandede Egteskaber mellem en finsk Kone og en karelsk Mand, lige til de yderste Enemærker ved Triatima og Veleaga. Men at der paa Grund af alt dette maatte opstaa Conflicter baade mellem Norge og Rusland, og mellem Sverige og Rusland, er klart.

*

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/nordrus/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-nordrus.

Filen skapad 2018-12-17 13:00:40.165764